

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 20

18—19 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Onsdagen den 19 maj.

Social jordbrukskreditgivning	5
Stöd åt fiskerinäringen	12
Förbättrad varudistribution	42
Förbättrade semestermöjligheter	45
Utvidgning av statsindustrien i Laxå	50
Skogsbruket och dess förädlingsindustrier	50
Granskning av statsrådsprotokollen	52
Försäljning av fastighet i Lund	86
Pensionsreglering för statens krisorgan	99
Lag om försäkringsrörelse	101

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 19 maj.

Val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet	4
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 28 ang. social jordbrukskreditgivning	5
— nr 29, ang. stöd åt fiskerinäringen	12
— memorial nr 31, ang. skiljaktiga beslut om förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök (lagt till handlingarna) ..	42
<i>Andra tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 7, ang. utredning i syfte att rationalisera och förbilliga varudistributionen i landet	42
— nr 8, över motion nr 332, ang. semestermöjligheter för personer, som i brist på vikarier icke kunna erhålla semester	45
— nr 9, ang. den statliga industrien i Laxå	50
— nr 10, ang. skogsbruket, sågverks-, massa- och pappersindustrierna	50

	Sid.
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 23, ang. granskning av statsrådsprotokollen	52
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 100, ang. anslag till statens institut för folkhälsan	86
— nr 101, ang. garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa ..	86
— nr 102, ang. tomtmark för universitetet och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund	86
— nr 103, ang. försäljning av fastigheter i Skara och Lund	86
— nr 104, ang. anslag till riksbankens avbetalningslånefond	99
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. pensionsreglering för statens krisorgan	99
— nr 35, ang. reservbarnmorskornas pensionsförmåner	101
— nr 36, ang. livräntor till Lilly Holmin, Karin Persson och B. H. E. Sjölander	101
— nr 37, ang. utgifter å tilläggsstat II (tolfte huvudtiteln)	101
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 34, med förslag till lag om försäkringsrörelse	101
— nr 35, ang. utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket	105
— nr 36, ang. överflyttande av vissa till justitiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet	105
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 29, ang. avbländning av lyktor å motorfordon	105
— nr 30, ang. myrslogar i Kopparbergs län och enklare förfaringsätt för bestämmande av äganderätten till myrslogar	105

Tisdagen den 18 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid till behandling av lagutskott propositionen nr 248, med förslag till butikstängningslag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 252, angående löneklassplacering av viss personal som övergått i statens järnvägars tjänst i samband med statsförvärv av enskild järnväg;

nr 253, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210); och

nr 254, angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1948/49, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 255, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län; samt

till statsutskottet propositionen nr 256, angående ersättning till Hj. Jakobson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 23, statsutskottets utlåtanden nr 100—104, bankoutskottets utlåtanden nr 34—37, första lagutskottets utlåtanden nr 34—36, andra lagutskottets utlåtanden och memorial nr 29—32, jordbruksutskottets utlåtanden nr 20 och 30 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 12 och 13.

§ 4.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Ohlin*, nr 549, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.; och

herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Andersson* i Gisselås, nr 550, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230.

Dessa motioner bordlades.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.05 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 19 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Frans Severin i Stockholm på grund av sjukdom är oförmögen att delta i riksdagsarbetet fr. o. m. 11/5 t. o. m. 22/5 intygas härmed.

Stockholm 14/5 1948.

Oscar Schubert.

Härmed intygas, att riksdagsmannen, chefredaktör Karl Bergström, Hälsingborg, på grund av sjukdom fr. o. m. den 18/5 1948 och tills vidare är oförmögen att delta i riksdagens arbete.

Hälsingborg den 18/5 1948.

F. G. H. Veland,
överläkare.

Kammaren beviljade herrar Severin i Stockholm och Bergström ledighet från riksdagsgöromålen, herr Severin från och med den 11 till och med den 22 innevarande maj och herr Bergström från och med den 18 maj tills vidare.

§ 3.

I enlighet med kammarens därom den 11 innevarande maj fattade beslut anställdes nu val av tio ledamöter i det särskilda utskott, som enligt kamrarnas samstämmiga beslut skulle tillsättas.

Därvid avlämnades 150 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Hallén,*

- » *Falla,*
- » *Björklund,*
- » *Pettersson* i Norregård,
- » *Bergström,*
- » *Mosesson,*
- » *Nilsson* i Kristinehamn,
- » *Håstad,*

fröken *Öberg* och

herr *Hedlund* i Rådom.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i särskilda utskottet.

§ 4.

Företogs val av suppleanter i särskilda utskottet.

Därvid avgavs 110 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Gustafson* i Dädesjö,

- » *Skantz,*
- » *Thapper,*
- » *Hansson* i Skegrie,
- » *Gustafsson* i Bogla,
- » *Boman* i Kieryd,
- » *Persson* i Växjö,
- » *Sveningsson,*
- » *Allard* och
- » *Larsson* i Luttra.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i särskilda utskottet.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 3 och 4 här ovan omförmälda valen.

§ 6.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 259, an-

Social jordbrukskreditgivning.

gående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Föredrogs var för sig och hänvisades till konstitutionsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen nr 549 av herr *Ohlin*; samt nr 550 av herrar *Skoglund* i Dovers-
torp och *Andersson* i Gisselås.

§ 8.

Social jordbrukskreditgivning.

Föredrogs jordbruksutskottets utlå-
tande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående social jordbrukskreditgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 27 februari 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 187, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medgiva att Kungl. Maj:t måtte få i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder utfärda bestämmelser rörande jordbruksegnahemslån och driftslån samt lån och bidrag till sambruksföreningar och andelsladugårdsföretag ävensom rörande upplåtelse av arrendeegnahem;

2) till Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m. för budgetåret 1948/49 å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förhaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) medgiva att Kungl. Maj:t finge i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna och av utskottet förordade grunder utfärda bestämmelser rörande jordbruksegnahemslån och driftslån samt lån och bidrag till sambruksföreningar och andelsladugårdsföretag ävensom rörande upplåtelse av arrendeegnahem och utarrendering av kronojord till sambruksföreningar;

2) till Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m. för budgetåret 1948/49 å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 000 kronor;

B. att motionerna II: 499 och II: 500 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har jag gjort mig saker till två motioner, som utskottet avvisat. Jag skall därför be att få taga upp en, som jag hoppas, icke alltför lång debatt om dessa frågor.

När det gäller användningen av statens förköpsrätt har Kungl. Maj:t följt utredningsmännen, vilka yttrat, att för skapande av de arrendeegnahem som skulle komma i betraktande vid den sociala jordbrukskreditgivningens utformning skulle med fördel även förköpsrätten kunna användas. Jag måste då ställa mig den frågan, om detta är förenligt dels med vad vi förra året beslöto om förköpsrättens användning och dels med sunt förnuft. Förra året uttalades det mycket tydligt, att förköpsrätten inte skulle få användas så, att därigenom statens innehav av jord ökades, och det finns ingen möjlighet att med förköpsrätt köpa arrendejord och sedan använda den, utan att man träder detta beslut för nära.

Vad beträffar förköpsrättens använd-

Social jordbrukskreditgivning.

ning i förhållande till vad man kan kalla sunt förnuft tycker jag, att det är rätt underligt, att det tillskapas arrendeegnahem, som skola utarrenderas med syfte att arrendatorerna sedan skola kunna köpa dessa arrendeegnahem. Varje gång förköpsrätten användes, hindrar man ju en människa från att göra ett sådant köp på eget ansvar och därigenom komma över en gård. Det förefaller mig vara rena karusellen, att staten först hindrar en människa från att köpa ett jordbruk, som han själv vill, och sedan utarrenderar samma jordbruk med den förhoppningen, att det så småningom skall övertagas av någon person och övergå i enskild ägo.

Nu har utskottet sagt, att man i och för sig kan helt instämma i påpekandet, att detta icke är förenligt med det beslut som förut fattats, och utskottet har gjort sig mödan att på en hel sida reda ut, att genom tillskapandet av arrendeegnahem statens innehav av jord inte får ökas i väsentlig mån. Det enda som utskottet slutligen kommer till och som är acceptabelt är, att om staten köper en större gård och delar ut en och annan jordbit åt näraliggande jordbruk, så kan det bli kvar någon del, som sedan med fördel kan utarrenderas, och därför anser sig utskottet kunna avvisa mitt förslag om totalt förbud mot förköpsrättens användning för tillskapandet av arrendeegnahem. Jag kan ju acceptera detta sista yttrande. Det kan man ju kanske inte invända något emot. Men då är det naturligtvis rätt felaktigt att i propositionen sägs, att förköpsrätten med fördel skall användas för tillskapande av arrendeegnahem. Nu har emellertid uttalandet i propositionen i detta fall kompletterats med utskottets uttalande, som delvis går i rakt motsatt riktning. När utskottet understrukt betydelsen av det beslut som förra året fattades kan jag som motionär låta mig nöja med det.

Tråkigare tycker jag det är, att utskottet har intagit en så negativ stånd-

punkt till det andra förslag, som framförts motionsvis, nämligen att sekundärlånegränsen skulle höjas upp till 85 % av fastighetens belåningsvärde. Där ha utredningsmännen gått på fullkomligt samma linje som vi motionärer, men Kungl. Maj:t har ansett, att ingenting nu borde göras. Detta kommer att vålla betydande skillnad i svårigheterna att skaffa kapital. Om man vill skaffa sig ett jordbruk av det s. k. basjordbrukets storlek, alltså under 20 har, kan man enligt det förslag som nu kommer att bifallas, få lån ända upp till 100 % av belåningsvärdet, och dessutom kan en obemedlad eller mindre bemedlad person låna upp till 10 000 kronor i driftslån. Det bjuds alltså mycket goda förhållanden när det gäller basjordbruk, och det skola många som syfta till att skaffa sig sådana vara tacksamma för. Men så fort vi komma upp över basjordbrukets gräns, står allt kvar vid det gamla, och någon ökning av möjligheterna att få låna mot endast inteckning har utskottet icke varit med om.

Det egendomliga är, att riksdagen under senare år upprepade gånger snuddat vid detta problem på grund av dels motioner från bondeförbundet och dels motioner från högerhåll. Såsom nämnts har den utredning varpå propositionen bygger tagit upp denna tanke att låta sekundärlånegränsen höjas till 85 %, och när vi i motionen yrkat bifall till detta förslag, ha vi tydligt framhållit, att själva utlåningen från sekundärlånefonden inte har någon större betydelse utan att betydelsen härav ligger i att den allmänna utlåningen från penninginrättningar skulle rätta sig efter denna högre gräns och möjliggöra för en person som vill skaffa sig ett jordbruk att i ännu högre grad än för närvarande ställa själva jordbrukets värde såsom pant. Nu är det alltså rätt oklart på denna punkt.

Riksdagen har senast för två år sedan i skrivelse begärt en utredning i denna riktning. Jag för min del hade tänkt

Social jordbrukskreditgivning.

mig, att en utredning av den sociala jordbrukskreditgivningskommittén, eller vad den nu heter, skulle ha inneburet ett verkställande av detta riksdagens tidigare beslut. Jag vet, att jordbruksutskottets ärade vice ordförande har stort intresse för denna sak. Det har han visat som utredningsman. Och därför skulle jag vilja ställa den frågan till honom: betyder ett godkännande av detta utskottsutlåtande, att denna fråga om ett underlättande av kreditanskaffningen för normjordbruk och jordbruk som äro större helt enkelt avföres, eller skola vi räkna med att det hela bara har skjutits på framtiden?

Jag tycker för min del, att det är rätt otrevligt, att det skall föreligga en så stor skillnad när det gäller en person som nöjer sig med ett mindre jordbruk och när det gäller en som vill ha ett något större jordbruk. Jordbruksutredningen av 1942 har ju klarat ut, att normjordbruk på mellan 20 och 30 hektar äro särskilt förmånliga ur ekonomisk synpunkt, och jag tycker, att det skulle vara en lämplig uppgift för den sociala jordbrukskreditgivningen att underlätta även för mindre kapitalstarka unga människor att skaffa sig jordbruk av ifrågavarande storlek. Jag vågar som sagt ställa den frågan till herr Andersson i Löbbo, om detta skall uppfattas så, att denna fråga nu är avförd, eller om vi kunna räkna med att den bara är skjuten på framtiden och får tagas upp på nytt. Utskottets uttalande är mycket kortfattat på denna punkt, och utskottet har icke ingått på någon diskussion av de konsekvenser som kunna följa på ett avvisande av motionen.

Herr PETERSSON i Rosta: Herr talman! Om förevarande utskottsutlåtande har utskottet varit enigt. Det är emellertid en punkt i utskottets förslag som jag inte vill vara med om. Det gäller det statliga stödet åt sambruksföreningar och andelsladugårdar.

Jag har talat med en person som skött en sådan gård som det i detta fall är fråga om. Han sade mig, att såväl arbetarna som deras hustrur ville bestämma, hur gården skulle skötas, men att med så många förmän var det ju omöjligt att sköta en gård, och efter några få år upphörde också driften. Vad sedan gäller andelsladugårdarna ha vi mera färsk erfarenheter av dem. Riksdagen har ju anslagit en hel del pengar till Bjärme andelsladugård, och förra året fick man i en redogörelse se, att ladugården betalade en foderenhet med 4,7 öre. Nu motsvarar en foderenhet 2 à 2½ kg hö, och det skulle alltså bli cirka 2 öre per kg för det hö som fodrats ut på andelsladugården. Detta visar, att det med ett höpris som varierar mellan 12 och 18 öre, såsom fallet var i fjol, inte går att driva sådana ladugårdar.

Nu skriver utskottet, att bestämmelserna om statligt stöd åt dessa ladugårdar i viss mån måste anses ha försökskaraktär. Då vi nu ha ganska färsk exempel på resultatet av denna drift, behövs det inga ytterligare försök, utan jag tycker, att det ligger fullt klart, att staten inte skall lämna stöd åt dessa två olika företagsformer.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på förslaget om stöd åt sambruksföreningar och andelsladugårdar.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Jag ville närmast säga några ord med anledning av den fråga som herr Hæggbloom ställde till mig.

Jag kan också fatta mig tämligen summariskt beträffande första delen av herr Hæggblooms yttrande, där han talade om förköpsrättens användning, då det föreföll som om herr Hæggbloom i stort sett var nöjd med vad utskottet i det avseendet anfört. Jag vill bara framhålla, att enligt min mening föreligger inte den skillnad mellan propositionen och utskottets betänkande som herr

Social jordbrukskreditgivning.

Hægglblom ville göra gällande. Utskottet har ju inte avvisat tanken på att förköpsrätten i vissa fall skall kunna användas för att åstadkomma arrendegnahem, men utskottet anför i detta sammanhang ett motiv, som enligt vad jag kan förstå fullständigt slår ihjäl herr Hægglbloms motivering. Utskottet påpekar nämligen, att upplåtelse av en fastighet såsom arrendegnahem kommer, med hänsyn till arrendatorns inlösningsrätt, att i realiteten utgöra en form för avveckling av statens innehav av en sådan fastighet.

Att statsmakterna skulle förvärva jordbruksfastigheter bara för nöjet att på dessa fastigheter placera arrendegnahemslåntagare tror jag inte herr Hægglblom behöver befara. Det är nämligen tänkt, att i sådana fall, där förköpsrätten kommer till användning, skall det förmedlande organet, där förutsättning för fastighetens bestånd som självständig brukningsdel eller sammanläggning med annan föreligger, i första hand söka åstadkomma, att fastigheten i fråga förvärfvas av någon i orten boende eller annan person, som övertager densamma. Det är inte meningen att det allmänna skall utan vidare lägga sig till med jord, utan det skall i första hand bli fråga om en förmedlingsverksamhet, avsedd att utövas enligt principerna för statens aktiva jordpolitik.

Vad beträffar den andra delen av herr Hægglbloms anförande, som rörde frågan om sekundärlånegivningen, får jag, herr talman, medge att jag i vissa avseenden delar herr Hægglbloms uppfattning. Jag kan inte finna, att det skulle vara förenat med någon risk för staten att i regel lämna lån på upp till 85 % av taxeringsvärdet för en jordbruksfastighet. Den säkerhet, som ligger bakom ett sådant lån, är nämligen så pass god, att jag vågar göra gällande att den bör hänföras till de mera guldkantade.

Det är emellertid vissa omständighe-

ter som gjort, att utskottet i detta avseende har stannat för Kungl. Maj:ts förslag. Utredningsmännen hade inte, herr Hægglblom, tänkt sig, att den nya formen av driftslån skulle komma till användning för andra jordbruk än nystartade sådana, men departementschefen har anfört en sak, som jag inte kan tyda annat än som en uppmjukning av utredningsmännens förslag. Departementschefen säger nämligen: »Tveksamhet torde ibland kunna uppstå om nytillträde av jordbruk skall anses föreligga eller icke. Med hänsyn till svårigheten att i detta hänseende uppdraga några bestämda gränser bör en fri prövning härvidlag medgivas det garantibeviljande organet.» Nu är det så, att lantbruksnämnderna, som äro det kreditbeviljande organet, enligt förslaget skola få en rätt stor handlingsfrihet i olika avseenden, och jag har då inte kunnat tolka departementschefens uttalande på annat sätt än att lantbruksnämnderna skola få möjlighet att bevilja driftskredit i större utsträckning än vad utredningsmännen tänkt sig.

Herr Hægglblom kanske då gör den invändningen, att detta dock endast gäller de jordbruk, som ligga under basjordbrukets nivå. Ja, det är alldeles riktigt, men man har väl ändå från det allmänna sida tänkt sig, att sedan de nya linjerna för jordbrukspolitiken i vårt land en gång i tiden slagit igenom, skola de större, fullständiga eller, om jag så får säga, mest rationellt utbyggda jordbruken ha möjlighet att klara sig på egen hand. Jag tror emellertid för min del — det vill jag vid detta tillfälle understryka — att det jämväl i fortsättningen kommer att finnas ett visst behov av statligt kreditstöd även för de större jordbruken, och detta kan ju ges på sätt som för närvarande sker, nämligen i form av lån från sekundärlånefonden.

Herr Hægglblom frågade mig, huruvida frågan om statliga åtgärder för ett underlättande av de större jordbrukens

Social jordbrukskreditgivning.

kreditanskaffning vore definitivt avförd eller om den bara vore temporärt skjuten på framtiden. Jag kan i detta avseende inte göra något uttalande på utskottets vägnar, då utskottet, såsom herr Hæggbloom också påpekade, har endast i mindre utsträckning behandlat frågan, men för egen del har jag den bestämda uppfattningen, att saken bara är temporärt skjuten på framtiden, för att man under tiden skall kunna få bättre klarhet om i vilken utsträckning behov finns av en fortsatt statlig sekundärlånegivning. Sekundärlånegivningen har hittills haft synnerligen blygsamma former och inte på långt när erhållit den omfattning, som man räknade med vid det tillfälle då den infördes. Jag medger emellertid, att en omständighet, som medverkat härtill, är att räntan på sekundärlånen under vissa tider hållits väl hög — i varje fall har den hållits högre än som enligt mitt förmenande varit erforderligt.

Jag ber också att som ett svar på herr Hæggblooms fråga få hänvisa herr Hæggbloom till vad departementschefen säger på s. 47 i propositionen, då han avslutar sitt uttalande angående driftslånens inrättande med följande ord: »Då härtill kommer, att jordbrukskasserörelsen kraftigt utvecklats och därigenom ytterligare lånemöjligheter erbjuda sig, torde någon ändring av bestämmelserna för sekundärlånen för närvarande icke böra ske.» Jag menar därför, att man, om man nu följer jordbruksutskottet, ansluter sig till den tankegången, att någon ändring beträffande sekundärlånegivningen icke bör ske för närvarande, men att frågan bör hållas öppen. Och då det, såsom jag för min del tror, även i fortsättningen kommer att föreligga ett behov av sekundärlånegivning, är det min uppfattning att saken rätt snart ånyo kommer att bli aktuell.

Härefter skall jag be att få säga några ord till herr Pettersson i Rosta, som tillät sig yrka avslag på utskottets förslag beträffande statligt stöd åt sambruksför-

eningar och andelsladugårdar. Med det förslag, som därvidlag föreligger, avser man ju bara att få till stånd en försöksverksamhet, och såväl utredningsmännen som Kungl. Maj:t och utskottet ha varit eniga om att kreditgivningen och lämmandet av bidrag bör ske på ett sådant sätt, att inte medlemmar i sambruksföreningar eller i föreningar för bildande av andelsladugårdar erhålla förmånligare villkor än enskilda jordbrukare. Vi ha därför sökt avpassa bestämmelserna så, att både bidragsformer och lånemöjligheter bli likvärdiga med dem som gälla för enskilda jordbrukare. Under sådana förhållanden förefaller det mig icke finnas fog för herr Petterssons i Rosta yrkande om avslag på denna del av utskottets förslag.

Utskottet har, såväl när det gäller det statliga stödet åt sambruksföreningar och andelsladugårdar som på övriga punkter, varit fullständigt enigt, och detta ger mig, herr talman, anledning att begränsa mitt anförande till att med hänvisning till vad jag här yttrat hemställa om bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr andre vice talmannen **CARLSTRÖM**: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter väl ha gjort sig underrettade om genom att läsa utskottets betänkande, innebär det däri behandlade förslaget en betydande utvidgning av kreditgivningen till de människor, som önska skaffa sig en jordbruksfastighet. Jag kan emellertid inte undgå att resa det spörsmålet, om tidpunkten i själva verket är lämplig för en sådan utvidgning av denna kreditgivning. Herr Hæggbloom var glad över att de mindre jordbrukarna, d. v. s. innehavare av jordbruk av basjordbrukstyp, såsom det heter, nu skulle få möjlighet att låna upp till 100 % av fastighetens anskaffningsvärde och upp till 10 000 kr. för anskaffning av jordbruksinventarier och annat sådant som är nödvändigt för

Social jordbrukskreditgivning.

driftens igångsättande. Jag vill fråga utskottets ärade vice ordförande, om han, med hänsyn till nuvarande priser på jordbruksfastigheter och på jordbruksinventarier, verkligen tror att dessa människor komma att klara sig.

Ur en synpunkt kan visserligen det hela vara löftesrikt. Såsom framgår av s. 6 i utskottets utlåtande, har departementschefen gjort följande uttalande: »Erinras bör också att genom de till främjande av jordbrukets rationalisering beslutade åtgärderna och genom det prisstöd, som i framtiden skall lämnas jordbrukets produkter, avses att hålla jordbrukets lönsamhet på en sådan nivå, att det i jordbruket nedlagda kapitalet förräntas.» Kan man verkligen taga fasta på detta uttalande och förvänta, att det skall äga giltighet även under växlande konjunkturer, ha ju vi jordbrukare all anledning att vara glada över det föreliggande förslaget. Men den som vet hur det för närvarande ligger till ute på landsbygden, när det gäller frågan om att reparera byggnader eller bygga nya sådana eller att anskaffa arbetskraft, har nog klart för sig, att det inte finns någon möjlighet för jordbruk av den typ, till vilka kreditgivningen skulle utvidgas, att förränta hela anskaffningskapitalet och därtill även det driftskapital, som det här skulle bli fråga om.

Jag är sålunda rädd för att många av dem, som nu på grund av de rika lånemöjligheterna skaffa sig ett jordbruk, skola komma i ett läge som ekonomiskt sett inte är hållbart, och jag kan därför inte undgå att säga, att jag finner det en smula lättsinnigt att handla så som man gör, när man uppmantrar till skuldsättning inte bara till fastighetens hela anskaffningsvärde utan även till driftskostnader, såsom inköp av jordbruksinventarier och sådant. Nu kan man ju utläsa förklaringen till det hela i ett uttalande av departementschefen, som återgives på s. 6 i utskottets utlåtande. Han upptar där

frågan huruvida kreditgivningen skulle kunna medföra, att fastighetsvärdena komme att stegras på ett markant sätt. Han säger emellertid: »Betydelsen av dessa olägenheter synes emellertid ej böra övervärderas. Det förefaller icke troligt, att verksamheten skall nå sådan omfattning, att fastighetsvärdena komma att i nämnvärd grad röna påverkan härav.» Jag anser att detta är ett mycket förnuftigt uttalande, som i viss mån skvallrar om vart även departementschefen anser, att detta kommer att leda om denna låneform mera allmänt komme i tillämpning.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Det var närmast herr Petterssons i Rosta yrkande som uppkallade mig. Han yrkade nämligen avslag på förslaget om anslag till sambruksföreningar och andelsladugårdar av den anledningen, att det kunde anses bevisat, att bedrivandet av jordbruk i andelsladugårdens form vore helt misslyckat. Jag kan för min del inte anse, även om herr Pettersson i Rosta kunde med siffror påvisa, att företaget där uppe i Bjärme inte är så räntebärande, att det är riktigt att säga, att man tillfullo utexperimenterat det som ligger i försöken att bedriva jordbruk i andelsladugårdens form. För egen del skulle jag hälsa med stor tillfredsställelse, om det visade sig möjligt att i denna företagsform, andelsladugårdar eller sambruksföreningar, bedriva jordbruk på ett ekonomiskt lönande sätt. Det är därför jag anser det nödvändigt, att man försöker utexperimentera denna idé, framför allt ur den synpunkten, att därigenom kanske skulle möjliggöras för en del kvinnor på landsbygden att få en lättnad i sin hittills alltför tunga arbetsbörd.

Jag erinrar om att jordbruksutskottet för ett antal år sedan gjorde ett besök där uppe vid andelsladugården i Bjärme i Jämtland för att på ort och ställe

Social jordbrukskreditgivning.

studera detta företag. Utskottet höll där sammanträde med föreningen, och vid detta möte voro både männen och kvinnorna närvarande. Kvinnorna, alltså hustrurna till delägarna i andelsladugården där, tillfrågades om sin uppfattning angående detta företag, och de sade uttryckligen ifrån att de hade fått det mycket bättre genom tillkomsten av denna andelsladugård. Förut hade de inte kunnat sköta kreaturen riktigt. Då hade de varit så upptagna med arbeten av olika slag, att arbetet med kreaturen egentligen inskränkt sig till att endast slänga åt dem en hötapp, medan skötseln i övrigt enligt deras mening varit otillfredsställande. Nu hade såväl djuren som kvinnorna själva fått det mycket bättre än tidigare. Jag menar därför att det är möjligt att, om det kunde visa sig lönsamt ur ekonomiska synpunkter att bedriva jordbruk i andelsladugårdens eller sambruksföreningens form, man på det sättet skulle kunna åstadkomma en lättnad för en del av kvinnorna på landsbygden. Därför är det angeläget, att detta utexperimenteras ytterligare. Man får inte anse, att det enda företaget uppe i Bjärne kan anses utgöra tillräckligt bevis för att det över huvud taget är möjligt att ekonomiskt bedriva jordbruk i den form som andelsladugårdar och sambruksföreningar innebära.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Jag hade inte tänkt ånyo besvara kammaren, men då kammarens andre vice talman ställde en direkt fråga till mig, skall jag besvara den med några ord. Han sporde, huruvida jag trodde, att de nya jordbrukare som komma i åtnjutande av de statliga bidrag och lån, varom här är fråga, i fortsättningen skulle kunna klara sig. Ja, det är självfallet, att svaret på den frågan blir, att det i viss utsträckning är en trossak, herr

andre vice talman. Jag skulle emellertid tro, att det på detta område kommer att gå på samma sätt som för företagare i allmänhet: en del klara sig bra, en del sämre, och några klara sig inte alls. Så går det till på livets alla områden. Jag erinrar mig, att andre vice talmannen en gång berättade, att en vän till honom hade talat om hur kalkylmässigt illa det gick ekonomiskt sett att driva jordbruk här i landet. Då hade herr andre vice talmannen sport: »Hur klarar du dig själv?» »Jo», hade han svarat, »det går bra, huvudsaken är, att man inte räknar på det.» Jag tror inte man bör hysa en så stor optimism, ty det leder ofta till följder, som minst av allt äro önskvärda. Jag ber bara att få tillägga, att om herr andre vice talmannen anser, att de låne- och bidragsvillkor, som det allmänna nu beslutar, äro alltför välvilliga, måste han väl ändå medgiva, att om bestämmelserna i detta avseende gjordes mera restriktiva, skulle det antal, som eventuellt komme att misslyckas, bli större. Och det har väl herr andre vice talmannen icke någon anledning att önska.

Herr andre vice talmannen CARLSTRÖM: Herr talman! Jag förstår, att utskottets ärade vice ordförande behöver säga, att det är en »trossak» hur det skall gå för dem, som i dessa tider skaffa sig jordbruk och inventarier på skuld för det hela. Jag vill inte precis säga, att jag kan studera herr vice ordförandens innersta tankar, men jag skulle vilja göra den förmodan, att »hans tro inte är stor». Även under mera normala förhållanden har det varit ganska besvärligt för jordbrukets folk, som haft att dragas med stora skulder, att förränta dem — för att inte tala om att amortera dem. Men vad har hänt här i landet under de senaste åren, under krisåren? Jordvärdena och inventarierna ha ju stigit oerhört — jag förmodar, att åtminstone inventarierna

Stöd åt fiskerinäringen.

stigit med bortåt 50 procent — och det gör ju, att den summa man måste ha för att sätta i gång ett jordbruk blir så pyramidal, att det med nuvarande utgångsläge måste vara betydligt svårare än tidigare att hålla det hela i gång.

Herr vice ordföranden undrar, om jag tycker, att det är för flotta bidragsmöjligheter. Jag har inte gått in på den saken, utan jag har frågat mig: är det verkligen inte en smula lättsinnigt att i denna tid bidra till att folk skaffar sig jordbruk med skulder upp över öronen både på fastighet och inventarier? Det är den fråga jag har ställt, och jag tror ingen kan förneka, att frågan är berättigad.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Pettersson i Rosta under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 9.**Stöd åt fiskerinäringen.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt fiskerinäringen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 30 januari 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 48, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m.,

dels medgiva, att för tiden till och med den 30 juni 1949 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder anordnas reglering av priserna på saltvattensfisk,

dels godkänna, att i övrigt åtgärder till fiskerinäringens stödjande finge vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen angivits,

dels ock å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

I förordningsförslaget var 2 § av följande lydelse:

2 §.

Hava fiskare, för vilka fiske utgör huvudsaklig eller väsentlig inkomstkälla, eller sammanslutningar av sådana fiskare ensamma eller tillsammans med personer eller företag, vilka idka handel med fisk, bildat ekonomisk förening för omhändertagande och försäljning av fisk, som ilandföres inom visst område, må föreningen, därest den finnes äga förutsättning för dylik verksamhet och omfatta tillräckligt antal fiskare, kunna erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att såsom *auktoriserad producentförening* från fiskare för försäljning mottaga fisk, som ilandföres inom området. Tillståndet må begränsas att gälla allenast visst eller vissa slag av fisk. Fisk, som omfattas av sådant tillstånd, benämnes i det följande *handelsreglerad fisk*.

Den, som inom auktoriserad producentförenings område ilandför handelsreglerad fisk, må mot vederlag överlåta denna, förutom till producentföreningen, allenast till statens livsmedelskommission eller eljest i den ordning och under de villkor kommissionen bestämmer.

Auktoriserad producentförening är pliktig att enligt samma grunder, som gälla i fråga om medlems fångst, för försäljning mottaga handelsreglerad fisk, som inom föreningens område ilandföres av annan fiskare.

Stöd åt fiskerinäringen.

Är tillförseln av något slag av handelsreglerad fisk så riklig, att det kan antagas att en väsentlig del därav ej kan avsättas för konsumtion i färskt tillstånd, må producentförening efter medgivande av livsmedelskommissionen lämna fiskare, som mera regelbundet levererar till föreningen och för vilken fiske utgör huvudsaklig eller väsentlig inkomstkälla, företråde till leverans.

I övrigt skall auktoriserad producentförening vid bedrivandet av sin verksamhet ställa sig till efterrättelse de ytterligare villkor, som kunna hava uppställts vid tillståndets beviljande, ävensom de särskilda föreskrifter, som livsmedelskommissionen kan komma att meddela.

Tillstånd, varom i första stycket förmäles, må av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av livsmedelskommissionen återkallas, då skäl därtill äro.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft sjuotton inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

I motionen I: 263 av herr *Lundgren*, likalydande med II: 400 av herr *Skantz m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 48 i vad den avsåge en utvidgning av auktorisationsförfarandet jämlikt 2 § i förslaget till förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m., samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära omprövning om bibehållandet av producentföreningarnas auktorisation av strömmingshandeln.

I de likalydande motionerna I: 261 av herr *Lodenius m. fl.* och II: 399 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 48 måtte besluta sådan ändring av 2 § första stycket nyssnämnda förordning, att endast ekonomisk förening, bildad av fiskare eller sammanslutningar av fiskare, skulle kunna medgivas tillstånd

såsom auktoriserad producentförening samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningsändring.

I motionen I: 133 av herr *Manner-skantz m. fl.*, likalydande med II: 223 av herrar *Jonsson* i Malmgrava och *Hæggbloom*, hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa ett anslag av 50 000 kronor för anskaffande av och för bedrivande av försöksverksamhet med ekolodsutrustning inom östkustfisket.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 263 och II: 400 samt I: 261 och II: 399 antaga förut omförmälda förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m.,

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen II: 403 i vad avsåge principerna för prisregleringen medgiva, att för tiden till och med den 30 juni 1949 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i utlåtandet förordade grunder anordnas reglering av priserna på saltvattensfisk,

3) med avslag på motionen II: 402 godkänna, att i övrigt åtgärder till fiskerinäringens stödjande finge vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet angivit,

4) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259, I: 260 och II: 401 samt II: 403, den sistnämnda i vad avsåge anslagsbeloppet, å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor;

B) att motionen I: 262 av herr *Gustavson*, likalydande med II: 416 av herr *Staxäng m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

C) att motionerna I: 203 av herr *Hällgren* och II: 150 av herr *Utbult m. fl.*

Stöd åt fiskerinäringen.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

D) att motionen I: 133 av herr *Mannerskantz m. fl.*, likalydande med II: 223 av herrar *Jonsson* i Malmgrava och *Hæggbloom*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

E) att motionen I: 100 av herrar *Petersson* och *Osvald*, likalydande med II: 166 av herr *Utbulst m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. Vid A. 1):

a) av herrar *Tjällgren*, *Gustafson* i Vimmerby och *Utbulst*, vilka ansett, att utskottet bort, på sätt yrkats i de likalydande motionerna I: 261 och II: 399, besluta sådan ändring av 2 § första stycket i förslaget till förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m., att endast ekonomisk förening, bildad av fiskare eller sammanslutningar av fiskare, kunde medgivits tillstånd såsom auktoriserad producentförening samt att i enlighet härmed 2 § första stycket i förevarande förordning bort erhålla följande lydelse:

»Hava fiskare, för vilka fiske utgör huvudsaklig eller väsentlig inkomstkälla, eller sammanslutningar av sådana fiskare bildat ekonomisk förening för omhändertagande och försäljning av fisk, som ilandföres inom visst område, må föreningen, därest den finnes äga förutsättning för dylik verksamhet och omfatta tillräckligt antal fiskare, kunna erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att såsom *auktoriserad producentförening* från fiskare för försäljning mottaga fisk, som ilandföres inom området. Tillståndet må begränsas att gälla allenast visst eller vissa slag av fisk. Fisk, som omfattas av sådant tillstånd, benämnes i det följande *handelsreglerad fisk.*»

b) av herrar *Hollertz* och *Nilsson* i Göingegården, vilka i enlighet med motionerna I: 263 och II: 400 ansett, att propositionen bort avslås såvitt gällde

utvidgning av auktorisationsförfarandet och att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

1) med förklaring, att det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m., icke kunnat i oförändrat skick antagas, för sin del antaga i reservationen intaget förslag till förordning om prisregleringsavgift å fisk;

2) med bifall — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

II. Vid A. 4) av herrar *Carl Edmund Eriksson*, *Svedberg*, *Jonsson*, *Henry Johansson*, *Andersson* i Surahammar, *Gustafson* i Dädesjö och *Jacobson* i Vilhelmina samt fru *Eriksson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om ett investeringsanslag å 500 000 kronor under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställda yttrade:

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talmän! Jag har tillsammans med ett par andra kammarledamöter tillåtit mig att i anledning av den proposition som nu skall behandlas väcka en motion, där vi ha tagit upp det förslag, som gjorts av 1945 års fiskeriutredning. Denna föreslog, att auktorisation skulle kunna erhållas endast av sådana försäljningsföreningar, som bestode av enbart fiskare. Nu har man i propositionen utvidgat detta till att avse även sådana föreningar som bestå av såväl fiskare som representanter för handeln med fisk. Motionen är ganska kortfattad, och det må därför tillåtas mig att här litet mera motivera den.

Som alla kanske känna till, ha fiskarens ekonomiska föreningsrörelse länge kämpat med ganska stora svårigheter, men under senare tid har den gått starkt framåt, detta inte minst därför, att man på 1930-talet kunde lämna

Stöd åt fiskerinäringen.

vissa fiskförsäljningsföreningar denna ensamrätt eller auktorisation. Att det var litet svårt tidigare beror därav, att fiskerinäringen ju består av så många enskilda företag och att det dessutom rör sig om en ganska svårlagrad vara, som man måste relativt snabbt finna avsättning för, om den inte skall bli oduglig. Detta har gjort, att det varit ganska svårt att få till stånd en stark sammanhållning mellan fiskets utövare. Den auktorisation som hittills har funnits omfattar blott strömmingshandeln på östkusten. Emellertid har denna auktorisation blivit synnerligen uppskattad av dessa fiskare, och det är väl på grund av därvid vunna erfarenheter, som nu även fiskare vid andra fiskevatten ställt sig så sympatiska till regeringens förslag att utvidga auktorisationen.

Det är klart, att utan en sådan auktorisation bli fiskarena alltför beroende av de intressen, som givetvis behärska nästa led av handeln, eller distributionen av fisk. Detta beror, som jag sade, inte minst därpå, att man är hänvisad till att ganska snabbt kunna avsätta sin produkt, om man inte skall göra alltför stora förluster. Jag tror därför, att man har rätt att säga, att gentemot distributörerna, fiskhandlarna, inta fiskarena på grund av varans lättförstörbarhet en ganska beroende och även ganska svag ställning. Om dessa fiskare skola kunna på ett åtminstone någorlunda tillfredsställande sätt utöva det inflytande på prisnivån, som de böra ha rätt till, måste de enligt min mening ha en ganska stark ekonomisk organisation. Jag tror också man får säga, att de intressen som därvidlag behärska fiskarena äro mycket svåra att samordna med de intressen, som givetvis behärska dem som bedriva handel med fisk. I en auktoriserad förening, i vilken, såsom här föreslås, både fiskare och handlande med fisk ingå, blir säkerligen fiskarens möjlighet att hävda sig ganska starkt besku-

ren, och alldeles särskilt blir nog detta fallet, om representanten för fiskhandeln är en kapitalstark eller en monopoliserad sådan.

Jag är också litet förvånad över denna utvidgning, därför att man inte någonstans kunnat påvisa någon fördel för konsumenterna av en sådan. Man säger i propositionen, att avsikten med utvidgningen är att skapa möjlighet att genom en sådan förening »åstadkomma en viss samverkan mellan fiskarena samt den enskilda handeln och den handel, som bedrivs av konsumentkooperationen». Ja, om avsikten endast är att åstadkomma samverkan mellan fiskarena och handeln med fisk, måste jag säga, att den samverkan lika väl kan åstadkommas nu utan att man behöver låta fiskhandlarna komma in i fiskarens egna organisationer. Det är nämligen ingenting som hindrar, att man även lämnar föreningar av fiskhandlare auktorisation. Om dessa sammanlutningar äro fristående men ha auktorisation inom sitt område, kan samarbetet ske nu lika väl som tidigare, men man vinner, att fiskarens självständighet inom sina föreningar bevaras. Jag vågar säga detta därför att statsrådet givit ett ganska gott betyg åt den samverkan, som tidigare har funnits, när han nämligen säger, att utvecklingen inom strömmingshandeln eller förstahandsförsäljningen, sedan denna försäljning från mitten av 1930-talet genom ett statligt auktorisationsförfarande med ensamrätt överlåtits på fiskarens organisationer, visar, att spekulation kunnat elimineras och handelsmarginalerna begränsas till gagn för både producenter och konsumenter. Ja, när statsrådet själv säger, att man med nuvarande ordning på detta område har kunnat eliminera spekulationen och begränsa handelsmarginalerna till gagn för både producenter och konsumenter, vet jag inte, om man behöver komma längre. Det är väl ändå det man i sista hand syftar till, att kunna

Stöd åt fiskerinäringen.

utöva denna handel så att den blir till gagn för både producenter och konsumenter.

Under nuvarande förhållanden vet jag inte varför man skulle göra den utvidgning som nu är föreslagen. Förslaget är också märkligt, inte minst därför, att en sådan inblandning i fiskarens organisationer som nu föreslås inte, såvitt jag kunnat se, har stöd i något remissyttrande över 1945 års fiskeriutredning. En sådan utvidgning har heller inte, såvitt jag kunnat se, på något sätt berörts i de tidigare sakkunnigutredningar som funnits på detta område, och de ha inte varit så få under de år som gått. Inte någon enda av dessa har tänkt sig eller ens snuddat vid tanken, att man skulle samordna fiskarens och fiskhandlarnas ekonomiska intressen i en gemensam organisation. Tvärtom finner man, om man studerar remissyttrandena över 1945 års fiskeriutredning, att fiskhandels organisationer gått emot fiskarens auktorisation. När fiskhandeln uttalat sig emot auktorisationen, måste det betecknas som märkligt, att den skall få rätt att tillhöra auktoriserade föreningar inom fisket. Jag förstår ju alltför väl, att man ifrån fiskhandels sida gärna skulle se, att auktorisationen toges bort. Det skulle givetvis stärka fiskhandels intressen gentemot fiskarena, om man kunde försvaga deras ekonomiska föreningar och deras möjlighet att göra sig gällande.

Man har i utskottets utlåtande försökt stryka över litet grand, och det framhålles där, att de farhågor som från fiskarhåll uttalats beträffande denna bestämmelse äro överdrivna, därför att fiskarena icke äro tvingade att samgå med fiskhandels män. Det är visserligen sant, att de ej äro tvingade därtill. Men var och en som sysslat litet med dylika organisationer även på andra områden vet, att en stark organisation eller en stark motpart, som man är mycket beroende av, kan genom indirekt tvång i viss mån försöka

påverka ställningstagandet inom den egna organisationen. Även om man inte direkt föreskrivit tvång härvidlag, är jag rädd för att en ekonomiskt stark och monopoliserad fiskhandlarorganisation kan genom indirekt tvång ställa fiskarena inför sådana villkor, att dessa anse det vara mest fördelaktigt att gå in i en viss auktoriserad förening tillsammans med de herrar, som de äro beroende av för avsättningen av fisken.

Då man alltså icke kunnat och icke heller, så vitt jag vet, kan peka på att denna auktorisation skulle bli till någon fördel för fiskkonsumenterna, kan jag icke förstå att man på detta vis skall snärja in fiskarens frihet. Det riskfyllda arbete, som denna producentgrupp presterar, är mer än väl en merit för att den skall ha rätt till fullständigt självständig ställning inom egna organisationer. Det är med hänsyn härtill, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som har fogats till utskottets utlåtande av herr Tjällgren m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården: Herr talman! Jag vill villigt erkänna att de i Kungl. Maj:ts föreliggande proposition framkomna förslagen till åtgärder för fiskerinäringens stödjande i detta land säkerligen skulle bli till gagn och fromma för denna näring. Detta gäller icke minst förslaget till prisreglering i fråga om saltvattensfisk, vilket förslag mötts av tillfredsställelse såväl bland fiskarena som inom handeln, och det samma gäller även en del andra åtgärder som föreslås i propositionen.

I ett fall ber jag dock för min del, herr talman, att få anmäla betänkligheter, och det är när det gäller den här föreslagna auktorisationen. Frågan om den s. k. förstahandsförsäljningen och dess ordnande har föranlett mycket starka meningsskiftningar, icke minst då fiskeriutredningens förslag på denna punkt var ute på remiss. Tve-

Stöd åt fiskerinäringen.

kan i det fallet har också framkommit i remissyttrandena, och en viss tvekan har också framkommit inom utskottet, då denna sak var under behandling. Från mycket vederhäftiga och betydande instanser, som fått 1945 års fiskeriutrednings betänkande sig förelagt, har förslaget i denna del kritiserats eller avstyrkts. Statens livsmedelskommission avstyrker sålunda en utvidgning av auktorisationen, och lantbruksstyrelsen har i mycket stor utsträckning kritiserat förslaget, likaså statskontoret och statens priskontrollnämnd. Statens livsmedelskommission säger: »Genom att monopolet helt eliminerar den fria konkurrensen och därigenom förlora såväl producenterna själva som allmänheten möjligheten att bedöma organisationernas omkostnader under jämförelse med förhållandena inom en fritt arbetande handel» etc. Kommissionen säger också, att »härigenom bortfaller den stimulans till rationalisering, som en dylik jämförelse alltid innebär, varjämte organisationerna få mindre möjligheter att bemöta oberättigade påståenden om rationell skötsel». Statskontoret uttalar: »Den statliga prisregleringsverksamheten på fiskets område bör, med hänsyn härtill, enligt statskontorets mening snarast avvecklas och återgång ske till fri prisbildning.» Statens priskontrollnämnd understryker för sin del starkt de principiella betänkligheterna mot ett utvidgat auktorisationsförfarande, då detta ytterligare skulle stärka monopoliseringstendenserna inom svenskt näringsliv. De rättvisesynpunkter, som utredningen framför som sitt väsentligaste motiv för en utsträckt auktorisation, kunna enligt nämnden inte tillerkännas någon betydelse i frågan. Utom dessa statliga institutioner ha även ett flertal länsstyrelser direkt avstyrkt förslaget i denna del.

Sedan 1945 års fiskeriutredning avlämnat sitt betänkande, torde också

kunna sägas, att det på detta område i viss utsträckning skett förändringar i så måtto, att fiskarens egna organisationer sedan dess vuxit betydligt i styrka. 1945 års fiskeriutredning uttalar, att fiskarens ekonomiska organisationer numera erhållit betydligt större anslutning och stadga än tidigare, så att de nu ha större möjlighet än tidigare att utan stödåtgärder från det allmännas sida inverka på tillförsel och avsättning. Utredningen har också varit inne på, att skälen för den ifrågasatta ensamrätten, den s. k. auktorisationen, äro betydligt svagare nu än tidigare. Förslaget om auktorisation hade dock redan tidigare avvisats, både efter utredningen 1935 och 1940, då skälen därtill voro betydligt starkare än de för närvarande äro.

Det är, enligt min mening, icke den här föreslagna auktorisationen, som är en av de nödvändigaste och viktigaste stödåtgärderna för den svenska fiskerinäringen för närvarande. Man kanske skulle kunna säga, att fisket i vårt land i viss mån är överdimensionerat, åtminstone under vissa årstider. Svårigheterna för fiskets vidkommande ligger då i det förhållandet att det blir toppar i tillförseln, som äro svåra att reglera. Vissa årstider är det ont om fisk, beroende på väderleks- och isförhållandet, andra årstider är det däremot god tillgång på fisk och då inställa sig avsättningssvårigheter. För min del skulle jag därför vilja trycka på att de åtgärder, som från statligt håll i första hand borde komma till stånd som hjälp och stöd åt fiskerinäringen, äro dels hjälp till avsättning i form av export å tider då tillförseln är för stor för vårt eget lands konsumtion, dels och framför allt ökade lagrings- och frysningmöjligheter i kyl- och lagerhus, så att dessa toppar kunde elimineras. Om möjligheterna därvidlag bleve tillräckliga, skulle man icke, tror jag, behöva i någon större utsträckning ha

Stöd åt fiskerinäringen.

bekymmer för en normal avsättning och för normala priser beträffande svensk ilandförd fisk.

Jag har en känsla av att man liksom litet avundsjukt sneglar på dem som syssla med försäljningen av fisk. Man menar, att deras förtjänster å fiskhandeln äro för stora. 1945 års fiskeritredning har emellertid icke, med ledning av de siffror som i betänkanudet anförts i detta hänseende, kunnat påstå att fiskhandlarna tillgodogöra sig för stora avanser eller någon oskäligen andel av fiskpriset. Jag tror också att det föreliggande förslaget till auktorisation kommer att medföra en viss stelhets inom fiskhandeln, som kommer att bli till nackdel för konsumenterna och i varje fall icke till någon större fördel för producenterna. Denna auktorisation kommer, enligt min mening, att bli en black om foten för fiskarna utan att vara till någon nytta för konsumenterna. Förfarandet har ju visserligen, och med fördel, tillämpats på ostkusten i vad det gäller strömmingsfisket. De erfarenheter man gjort därvidlag, ha väl i huvudsak varit fördelaktiga; däremot ha sydkustfiskarna icke använt sig av den rätt till auktorisation, vartill de under de senaste åren haft möjlighet. Då de icke utnyttjat detta auktorisationsförfarande, visar detta att man icke ansett sig få någon fördel därav.

Vad det gäller lagring av fisk föreslår Kungl. Maj:t ett anvisande av 500 000 kronor till den för detta fall upplagda investeringsfonden. Utskottet har föreslagit en ökning av denna summa till 3 miljoner kronor, och det är något, som jag för min del på det varmaste skulle vilja förorda. Om det funnes större lånemöjligheter på detta område, skulle man också kunna lättare klara av besvärligheterna genom att — i den mån det nu i en framtid låter sig göra — uppföra erforderliga byggnader.

Herr talman! Med stöd av vad jag

här har anført, ber jag att få yrka bifall till den av herr Hollertz och mig till jordbruksutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr SVENSSON i Vä: Herr talman! Då detta utlåtande förra gången låg på kammarens bord, men av vissa anledningar blev återremitterat till jordbruksutskottet för förnyad behandling, återfanns jag bland reservanterna. Att jag icke gör det nu beror icke på att jag i någon mån ändrat mening, utan på att jag på grund av vissa omständigheter var förhindrad att närvara vid den förnyade behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition i jordbruksutskottet.

Den utveckling vi iakttagit inom fiskerinäringen under mellankrigsperioden och under de senare åren ger vid handen att det statliga stödet åt fisket är nödvändigt, om icke fiskarna skola sjunka ned på ett ekonomiskt alltför lågt plan. Den kungl. propositionen har föreslagit vissa åtgärder i stödjande syfte åt fiskerinäringen. Man vill, om så är nödvändigt, företaga vissa åtgärder för att främja förstahandsförsäljningen av fisk; man vill reglera fiskprissättningen, främja avsättningen och öka konsumtionen av fisk. Man vill med andra ord giva fisket hjälp till självhjälp. Bland dessa åtgärder märker man införandet av auktorisationsförfarandet, som den föregående ärade talaren icke tycktes vara vidare intresserad av. Han framhöll, hurusom en del remissinstanser uttalat betänkligheter mot detta förfarande. Jag tror också att han nämnde, att man på det hållet ej heller var fullt ense. Det fanns en del remissinstanser, ganska betydande sådana, även utanför fiskarens led för övrigt, som ansågo att auktorisationsförfarandet skulle vara till god nytta för fisket. Då herr Nilsson i Göingegården tog sig friheten att referera en hel del yttranden i motsatt riktning, vill jag, herr talman, referera

Stöd åt fiskerinäringen.

några av de yttranden som innebära ett tillstyrkande av auktorisationsförslaget. Detta förslag har tilldragit sig en mycket stor uppmärksamhet. För det första framhåller lantbruksstyrelsen, att förslaget i och för sig icke innebär något nytt utan endast är en direkt fortsättning av det system som nu tillämpas för de auktoriserade strömmingsförsäljningsföreningarna. Svenska Västkustfiskarnas centralförbund framhåller, att de svårigheter för fiskerinäringen, som beräknats uppstå efter krigets slut, redan infunnit sig, och förmenar att det behövs kraftiga åtgärder för att hjälpa det beträngda fisket. »Ett genomförande av den föreslagna, utökade auktorisationen med ensamrätt för fiskarens ekonomiska organisationer att för försäljning motåta antingen samtliga fångster eller endast vissa slag av fisk, skulle säkerligen betyda oerhört mycket för avsättningen», heter det. Svenska Ostkustfiskarnas centralförbund och Ostkustfisk centralförening hälsa i ett gemensamt yttrande utredningens förslag om bibehållen och utvidgad auktorisation med den allra största tillfredsställelse. Häreinstämna vidare Storsjöfiskarnes försäljningsförening, Bohusläns islandsfiskares förening samt Malmöhus läns havsfiskeförening och Skånes fiskareförbund. Fiskeriintendenten i Västerhavets distrikt tillstyrker livligt en utvidgad auktorisation. I hans yttrande ha en hel del länsstyrelser och hushållningssällskap, bland annat Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap, Kristianstads läns hushållningssällskap instämt.

Det framgår av allt detta således, att det visserligen varit meningsbrytningar angående denna auktorisation, men, enligt mitt sätt att se, tala mycket starka skäl för att vi på denna punkt skola bifalla fiskarnas önskemål. Bland de deputationer, som under ärendets behandling i jordbruksutskottet uppvaktade detta utskott, rådde fullständig

enighet om denna auktorisation. Så vitt jag rätt fattade vad de framförde, voro alla av samma mening och önskade att denna auktorisation skulle vara i enlighet med 1945 års fiskeriutredningsförslag, d. v. s. icke i så vidgad form som föreslagits i den kungl. propositionen. I propositionen såges: »Hava fiskare, för vilka fiske utgör huvudsaklig eller väsentlig inkomstkälla, eller sammanslutningar av sådana fiskare ensamma eller tillsammans med personer eller företag, vilka idka handel med fisk, bildat ekonomisk förening för omhändertagande och försäljning av fisk, som ilandföres inom visst område» etc. Det var på den punkten man blev oense i utskottet. Det var de där orden »ensamma eller tillsammans med personer eller företag, vilka idka handel med fisk» som fiskareorganisationerna och reservanterna inom utskottet ville taga bort.

Nu sägs dock i propositionen, att avsikten med att utvidga auktorisationen att omfatta även andra föreningar än fiskareföreningarna är att skapa möjlighet till en viss samverkan mellan fiskarena samt den enskilda handeln och den handel, som bedrivs av konsumentkooperationen. Denna åsyftade samverkan torde emellertid kunna åstadkommas i fullt önskvärd utsträckning även om auktorisationen begränsas till sådana ekonomiska föreningar som endast bestå av fiskare. Man har från fiskarhåll framhållit, att auktorisation med ensamrätt för fiskarens ekonomiska organisationer skulle betyda mycket för avsättningen, då man på så sätt skulle kunna nedbringa kostnaderna för distributionen och åstadkomma lägre pris på varan för konsumenterna. Jag tror, att detta icke skulle vara särdeles ovälkommet, i varje fall icke för folket på landsbygden. Om man emellertid ej skulle få denna ensamrätt, kan man även befara, att det inflytande, som fiskarena uppnått över fiskhandeln, åter skulle förloras. Detta

Stöd åt fiskerinäringen.

skulle i sin tur medföra en försämring av fiskets ekonomiska möjligheter, en sak som, såvitt jag kan förstå, konsumenterna icke på något sätt skulle vara betjänta av.

Vad sedan angår de övriga åtgärder i fråga om avsättning och lagring av fisk, som äro föreslagna i Kungl. Maj:ts proposition, vill jag särskilt uppehålla mig vid avsättningen och distributionen av fisk, i all synnerhet i den mån det gäller landsbygden.

Utskottet har gått in för en högre anslagssumma till lån, alltså 3 000 000 kronor, under det att Kungl. Maj:ts förslaget endast 500 000 kronor. Det är klart, att dessa 500 000 kronor icke kunna fylla det stora behov av pengar som här föreligger, därest allt vad här blivit föreslaget skall bli en verklighet inom en rimlig tid. Föredragande statsrådet säger, att han anser det vara av betydelse, att staten genom förmånliga lån understödjer en rationalisering och utvidgning av detaljdistributionen, icke minst inom sådana områden där fisktillförseln på grund av en gles bebyggelse hittills varit obetydlig och den saluförda fisken ej sällan av mindre god kvalitet. Utredningens förslag till statliga lån för anskaffande av automobiler för fisktransport finner han med hänsyn härtill beaktansvärt. Någon särskild lånefond synes emellertid icke nödvändig för ändamålet. Detta syfte torde kunna tillgodoses med lån från det under fonden för låneunderstöd anvisade anslaget till lån för främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Jag är fullt ense med föredragande departementschefen på denna punkt. När han särskilt framhåller behovet av detta icke minst inom sådana områden där fisktillförseln på grund av en gles bebyggelse hittills varit obetydlig och den saluförda fisken ej sällan av mindre god kvalitet, är jag i tillfälle att verifiera denna statsrådets uppfattning, därför att jag bor i ett område, som

icke ligger så alldeles nära kusten och där vi äro beroende av de fiskbilar som kunna ha tillfälle att föra omkring fisk. Jag kan intyga, att denna fisk har varit ett värdefullt tillskott i dessa ransoneringsstider, men jag kan likaledes intyga, att på grund av svårigheterna att skaffa lämpliga bilar för transport av denna särskilt under sommartiden mycket ömtåliga vara har kvaliteten ej alltid varit den bästa. Det föreligger verkligen här ett stort behov av att det finnes möjlighet för dem, som skola distribuera fisk, att få lån för att anskaffa bilar av sådan konstruktion, att en nedkylning av fisken kan ske, så att även inom sådana områden, som ligga avlägset från kusten, de kunna tillhandahålla fisk av god kvalitet i tillräcklig omfattning.

Socialstyrelsen har gjort vissa utredningar angående fiskkonsumtionen på landsbygden. Det frågeformulär, som den tillställt kristidsstyrelserna, har av dessa besvarats. Kristidsstyrelserna ha framhållit — liksom jag tidigare sagt — det mycket värdefulla tillskott som denna fisk utgjort, men de ha också påpekat, att konsumtionen av fisk ute på landsbygden har i motsats till vad förhållandet varit i tätorterna ej kunnat ökas, något som i icke ringa grad berott på brist på lämpliga bilar.

Herr talman! Jag vill inskränka mig till det sagda. Jag ber att på punkten i fråga om auktorisation få instämman i yrkandet om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Tjällgren m. fl. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Hansson* i Skediga.

Herr **JONSSON** i Malmgrava: Herr talman! Jag skall icke gå in på och beröra alla frågor som stå i samband med stödet åt fiskerinäringen och som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande, utan jag skall bara i all korthet

Stöd åt fiskerinäringen.

beröra en fråga, nämligen den som gäller fiskefartygens utrustning med ekolod. Jag har jämte en medmotionär i denna kammare väckt en motion, vari vi begära ett anslag på 50 000 kronor till försöksverksamhet med ekolodsutrustning inom ostkustfisket. Men tyvärr har jordbruksutskottet icke kunnat gå med på denna vår framställning. Utskottet föreslår i stället, att till detta ändamål lån skall kunna erhållas ur fiskerilånefonden. Jag har dock den uppfattningen, att enbart lån icke är tillräckligt, när det gäller ostkustfisket. Jag skall också försöka lämna en motivering som stöd för mitt påstående samt något beröra, vilka fördelar och möjligheter som ekolodsfisket ger.

Vårt fiske är utan tvivel i starkt behov av rationalisering, vilket också 1945 års fiskeriutredning har givit uttryck åt. Den påpekar också, att när det gäller fiskefartygens modernisering framstår fartygens utrustning med ekolod såsom en av de viktigaste åtgärderna. Vi ha nu kommit så långt, att de hittills gjorda försöken ha givit ett alldeles utmärkt resultat. Den sakkunskap jag talat med har sagt, att det helt enkelt revolutionerar fisket, då man sparar både arbetskraft och drivmedel, ibland ända upp till 50 procent, enär fiskarena ej behöva fara omkring så vidlyftigt för att lokalisera fiskstimmen. Dessutom kan man spara redskapen därigenom att man på ekolodets diagram ser, hurudan havsbotten är. När havsbotten visar sig vara alltför fientligt inställd mot redskapen på ett område, kan den vara bättre på ett annat ställe. Då lägger man ut redskapen där utan risk för att de skola bli skadade. Vidare äro möjligheterna att finna försvunna redskap mycket stora. Det är ju betydande värden som dessa förlorade redskap årligen representera.

Jag skall nu icke fortsätta med ett upprepande av alla de fördelar och möjligheter, som ekolodsfisket medför. Jag har bara velat omnämna en del som

stöd för min framställning om statligt bidrag till ekolodsutrustning och understryka betydelsen av att fiskarena så fort som möjligt beredas tillfälle att installera detta hjälpmedel på sina fiskebåtar. Det bör ju intressera myndigheterna i allra högsta grad, då all besparing i arbetskraft och drivmedel bör åstadkommas i det beträngda läge som vårt land nu befinner sig i, icke minst när det gäller dessa förhållanden.

I motionen ha vi begränsat oss så att anslaget skulle utgå enbart till ostkustfisket. Det ha vi gjort därför att fiskarena på ostkusten ha mindre båttyper än t. ex. västkustfiskarena. De fiskebåtar som användas på ostkusten äro av en storlek på cirka 24 fot. Dessa båtar äro för små för att man däri skall kunna inmontera ekolodsutrustning. Härför böra båtarna ha en storlek av minst 30—35 fot. Dessa omständigheter medföra, att ostkustfiskarena bli nödsakade att även skaffa sig större båtar för ekolodsfisket. Därmed följa givetvis också större kostnader för fiskarena, vilka de själva knappast mäktat att bära. Ostkustfiskarens inkomster ha nämligen under de sista åren sjunkit ganska hastigt, och utsikterna för att en omsvängning till det bättre skall kunna ske synas i dag vara ringa.

De lånemöjligheter, som nu ha föreslagits av utskottet, äro under nu berörda omständigheter enligt min uppfattning icke tillräckliga, när det gäller ostkustfisket, ty fiskarena behöva lån både till båt och till ekolodsutrustning. Det gäller alltså en ganska stor summa. Jag befarar, att låneprocenten kommer att bli ganska låg, då lånemöjligheterna äro starkt begränsade. Bidrag borde därför kunna erhållas.

Ett anslag så litet som på 50 000 kronor räcker icke till för så stora bidrag till var och en, men det är dock en liten hjälp till självhjälp. Att riksdagen bör föra en sparsamhetspolitik och tumma noggrant på varje nytt anslagsäskande, innan det beviljas, är jag fullt medveten

Stöd åt fiskerinäringen.

om. Det borde vi nog ha börjat med långt tidigare. Men att riksdagen gör klokt i att följa jordbruksutskottet när det gäller sparsamhet i denna fråga är jag långt ifrån övertygad om. Ett anslag till denna produktionsfrämjande verksamhet kan på goda grunder antagas giva mångdubbelt igen, nämligen genom minskade utgifter för fisket, såsom jag tidigare berört, och därmed giva fiskarena på ostkusten de möjligheter till en bättre försörjning som de äro så väl värda.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 223 i denna kammar.

Herr **UTBULT**: Herr talman! Om jag icke hörde fel, påstod herr Nilsson i Göingegården i sitt anförande, att det tidigare rätt meningsskiljaktigheter bland fiskareorganisationerna i remissyttrandena om den auktorisation som det är fråga om. Jag vet ej, var herr Nilsson har fått denna uppfattning ifrån.

För det första ha samtliga 16 000 organiserade yrkesfiskare på ett sammanträde i Stockholm i mars enhälligt beslutat att stödja förslaget. För det andra ha samtliga organisationer uppvakat jordbruksutskottet och hemställt — icke om avslag på detta förslag men väl om vissa ändringar. Ingen enda kom fram med något yrkande om avslag på det förslag som här föreligger.

Det är möjligt, att herr Nilsson talat med någon enskild fiskare i sin hemort, men det är nog allt.

Vidare säger herr Nilsson, att det blir en monopolisering av fiskhandeln. Jag har icke någon gång sett det så, och jag kan icke se det så. Jag tänker på strömmingsregleringen som tillkom 1934 vid ett tillfälle, då dessa fiskare på ostkusten voro på väg att gå under som fiskare. Denna reglering har under dessa år hjälpt dem att kunna existera som verkliga fiskare. Det är en hjälp till

självhjälp och absolut icke en monopolisering. Man ger alltså, då man i detta sammanhang talar om monopolisering, en felaktig innebörd åt detta ord.

Ytterligare säger herr Nilsson, att det blir till nackdel för konsumenterna och en bundenhet för fiskarena. Jag tror ej detta för min del. Vi ha en försäljningsorganisation i Stockholm. Jag skulle tro, att det är den största i vårt land, när det gäller fisk. Den har de sista åren arbetat på att få fram jämnare priser och fastare priser på fisk, vilket enligt vad jag erfarit, säkerligen skulle leda till att det skulle bli en större omsättning av fisk. Detta skulle bli till stor fördel för konsumenterna. Man har studerat denna fråga så pass grundligt, att man är expert på att kunna yttra sig. Jag tror, att det är fullständigt riktigt, när man säger, att införandet av jämna och fasta priser på fisk blir till förmån för både producenter och konsumenter.

Vad detta förslag innebär känner var och en till. Det har sagts av flera talare, och jag behöver icke gå in på det. Men det är en punkt, där jag för min del icke är enig med statsrådet. Såväl 1935 års fiskeriutredning som senare 1945 års fiskeriutredning har klart och tydligt föreslagit, att av fiskare bildade ekonomiska sammanslutningar skulle kunna erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att med ensamrätt omhänderhava förstahandsförsäljningen av fiskfångsterna inom ett visst bestämt område beträffande vissa slag av fisk. Skillnaden mellan detta av fiskarerepresentanter framförda önskemål och Kungl. Maj:ts förslag är, att fiskarena önska att det skall bli sammanslutningar endast av yrkesfiskare, då däremot Kungl. Maj:ts föreslår, att det skall bli föreningar, bildade av fiskare tillsammans med andra sammanslutningar eller fiskhandlare, som skola få denna rätt.

För min egen personliga del skulle jag icke ha haft några som helst betänkligheter vare sig mot det ena eller

Stöd åt fiskerinäringen.

det andra förslaget, om fiskarena i gemmen hade byggt ut sina ekonomiska för-
eningar på ett tillfredsställande sätt.
Men då detta ej har skett, är jag rädd
för att fiskaregrupperna på vissa plat-
ser kunna komma i en ohållbar situa-
tion och bli alltför beroende av den
andra parten, om Kungl. Maj:ts förslag
blir antaget. Det är klart, att mot detta
kommer att anföras, att det står fiska-
rena fullständigt fritt att välja den or-
ganisationsform som bäst passar dem
på varje plats. Detta är till viss del
också riktigt. Men det finnes tyvärr
ännu platser, där fiskarena av särskilda
orsaker ej kunna behärska en sak som
denna. Jag skall icke nämna några de-
taljer härom, men jag har blivit betänk-
sam mot det föreliggande förslaget på
denna punkt.

Ett annat skäl varför jag här måste
rösta för bifall till den av herr Tjäll-
gren m. fl. avgivna reservationen är att
hela Sveriges fiskarekår genom sina or-
ganisationer uttalat sig för det förslag
som framlagts av fiskeriutredningarna,
senast 1945 års fiskeriutredning, och
som förordas i reservationen.

En tredje orsak som gör mig betänk-
sam mot Kungl. Maj:ts förslag i denna
punkt är den oro, som nu gör sig gäl-
lande inom fiskareorganisationerna på
vissa håll, för att andra än fiskarena
själva skola kunna få Kungl. Maj:ts till-
stånd. Vi äro mycket rädda för att
denna oro kommer att giva oss alltför
stora bekymmer inom fiskareorganisa-
tionerna.

Herr Jonsson i Malmgrava var inne
på frågan om anslag till ekolod. Jag
ger honom rätt i det mesta han sade.
Saken är ju den, att undertecknad till-
sammans med andra väckt en motion
om anslag på 100 000 kronor för upp-
rättande av en fond, som skulle lämna
lån och bidrag till maskinell utrustning
på fiskebåtar; däri ingick även ekolod.
Det vittnas klart och tydligt om att eko-
lod i fiskebåtar är en stor och värdefull
tillgång. Jag har varit med flera år och

prövat det i en fiskebåt, och jag vet
vad det vill säga. Norrmännen säga i
år, att tack vare ekolodets införande i
den norska fiskeflottan har det norska
sillfisket i vintras uppnått ett så gott
resultat, att det skett ett rekordfiske
som aldrig förr.

Jag har i utskottet icke reserverat
mig på denna punkt, när det gällt an-
slag till ekolod, därför att i Kungl.
Maj:ts förslag ingår, att fiskarena skola
kunna få lån genom fiskerilånefonden
just till ekolod. Nu ligger det ju så till,
att denna fiskerilånefond är utnyttjad
till 100 procent utan anslag till ekolod.
Det kommer att bli svårt att få några
lån till vare sig ekolod eller annan ma-
skinell utrustning, såsom fonden nu ligger
till. Det var ju därför förslag kom
upp att denna fond skulle ökas ut från
nuvarande 1 800 000 kronor till respektive
2 500 000 kronor och 3 000 000 kro-
nor, vilket enligt vår mening skulle ha
varit mycket värdefullt.

Herr talman! Jag skall icke gå in
mera på detta problem utan jag skall
bara be att få yrka bifall till den av
herr Tjällgren m. fl. framförda reserva-
tionen. I övrigt vill jag yrka bifall till
utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Göingegården (kort
genmäle): Herr talman! Jag tror att herr
Utbult lyssnat en aning förstrött till
mitt anförande, eftersom han kunde på-
stå att jag sagt, att det inom fiskarenas
organisationer förefunnits starka men-
ningsbrytningar om auktorisationsför-
farandet. Jag nämnde på tal om remiss-
förfarandet icke i något sammanhang
fiskarenas organisationer, för så vitt
nu icke herr Utbult avser mitt uttalande
att sydkustfiskarena visat sig obenägna
att använda sig av rätten till auktorisa-
tion, en möjlighet, som de haft under
de senaste åren.

När herr Utbult säger, att han icke
vill använda ordet monopol i samband
med auktorisationsförfarandet, tycker

Stöd åt fiskerinäringen.

jag att han skyggar litet konstigt för ordet monopol. Det är väl nämligen ingenting annat än ett monopol på ett mycket viktigt område inom vårt samhälles försörjning med livsmedel, som det härvidlag är fråga om. Det är just mot detta monopolsträvande, som jag har vänt mig i såväl reservationen som i mitt anförande här, när jag gjort gällande, att det är principiellt betänkligt att riksdagen genom författningsbestämmelser fastställer ett monopol för vissa personer och vissa organisationer i vad angår försäljningen av ett så viktigt livsmedel som fisk. Det är som sagt detta förhållande, som jag i första hand har vänt mig mot.

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte underlåta att säga, att denna rädsla för att fiskhandeln skulle monopoliseras enligt min mening är mycket överdriven, eftersom varan i fråga inte tål någon längre tids lagring. Man måste väl ändå säga, att vid bedömandet av det farliga i en monopolbildning är denna omständighet av fundamental betydelse. Kan man lagra en vara och undanhålla den konsumenterna, kan det föreligga risk med ett monopol, men i detta fall tror jag att risken i det avseendet är ytterligt liten. Om fiskarena försökte undanhålla allmänheten sin vara någon längre tid, skulle detta betyda att de iklädde sig risken av alltför stora förluster. Därför är faran för ett monopol på detta område enligt mitt förmenande mycket överdriven.

Herr ANDERSSON i Surahammar: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna har vid punkten A. 4) fogats en reservation avseende ett investeringsanslag under, som det heter, »Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.». Kungl. Maj:t har i sin proposition föreslagit ett anslag i detta avseende å 500 000 kronor eller samma

belopp, som för närvarande utgår. I några motioner har yrkats, att beloppet måtte höjas till 3 miljoner kronor. I utskottet avgjorde lotten, att det högre beloppet, alltså 3 miljoner kronor, tillstyrktes.

Denna fond är ju avsedd för flera ändamål, bland annat för anskaffande av automobiler för fisktransport även som anläggning av kyl- och fryshus m. m. Utskottet har i likhet med föredragande statsrådet betonat, att ifrågasvarande verksamhet bör fortsättas samt utvidgas i den mån det ekonomiska läget det medger. I fråga om anläggningen av kyl- och fryshus pekar utskottet på de svårigheter, som kunna uppstå på grund av läget på byggnadsmarknaden, som enligt utskottet kan förutses komma att medföra en begränsning av denna verksamhet. Trots detta har utskottet som sagt yrkat på det högre beloppet. Samtliga utskottsledamöter äro nog överens om att det vore önskvärt att det högre beloppet kunde beviljas, men det är väl här som i alla andra fall när det gäller anslagsfrågor att vi på grund av det ekonomiska läget måste iakta en viss återhållsamhet. Detta får nog gälla även här.

Som herr Jonsson i Malmgrava nämnde föreligger också en motion om anvisande av ett anslag å 50 000 kronor för anskaffande av och för bedrivande av försöksverksamhet med ekolodsutrustning inom ostkustfisket, och i ett par andra motioner hemställas om anvisandet av ett anslag å 100 000 kronor till maskinell utrustning på fiskebåtar. Även här tror jag att det är nödvändigt med sparsamhet. Bidrag för dessa ändamål kan ju också erhållas från den ifrågasvarande fonden, så dessa önskemål äro ju för övrigt tillgodosedda.

Det har ju framförts en hel del kritiska synpunkter mot utskottets förslag i övrigt, men jag skall avstå från att besvara detta, då jag vet, att andra kammarledamöter komma att besvara dessa synpunkter. Jag ber till slut, herr tal-

Stöd åt fiskerinäringen.

man, att få yrka bifall till den vid punkten A. 4) avgivna reservationen, att här ifrågavarande anslag måtte bestämmas till 500 000 kronor, alltså samma belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr SKOGLUND i Umeå: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet med anledning av ett par yttranden, som förekomma i den reservation, som avgivits av herrar Hollertz och Nilsson i Göingegården och där de med gillande citera 1945 års fiskeriutrednings uttalande, att »betänkligheter kunna resas ur allmänt samhällseliga synpunkter mot en dylik ensamrätt»; det gäller alltså den av Kungl. Maj:t föreslagna auktorisationsrätten. Vidare ansluta sig reservanterna till utredningens uttalande, att »fiskarens ekonomiska organisationer numera ha erhållit betydligt större anslutning och stadga än tidigare, så att de nu ha större möjlighet än tidigare att utan dylik stödåtgärd från det allmänna sida inverka på tillförsel och avsättning». Jag vill inte alls bestrida att detta resonemang förekommer i 1945 års fiskeriutrednings betänkande, men jag vill erinra om att utredningen sagt ifrån, att låt vara att man kan föra ett sådant resonemang och inta denna rent principiella ståndpunkt så tala dock övervägande skäl för att man inte bara bibehåller det nuvarande auktorisationsförfarandet, som hittills gällt enbart strömmingshandeln, utan också utvidgar det till praktiskt taget all fisk, som det handlas med. Utredningen har också sagt, att vad man här gör i fråga om förstahandsförsäljningen av fisk kan jämföras med det stöd statsmakterna sedan länge lämnat jordbruket.

Vidare bör man kanske påminna sig, att utredningen är alldeles enhällig på en punkt — jag erinrar då om att i denna utredning suttit, om jag minns rätt, två representanter för den privata fiskhandeln — nämligen att när 1933 års strömmingshandelsutredning lade

fram sitt förslag på vilket Kungl. Maj:t 1934 fotade sitt förslag till samma års riksdag, restes från fiskhandlarhåll många erinringar däremot, och det gjordes gällande, att man gav sig in på vägar, som man inte borde beträda. En viss tidningspress utnyttjades också under de första 6 å 7 åren i propagandan mot auktorisationen av strömmingshandeln, men allt eftersom åren gått har denna opinion försvunnit, och man har tydligen mer och mer börjat inse, att den ursprungliga ståndpunkten i saken var felaktig. Ty så måste man väl ändå tolka det hela, när två typiska representanter för den privata fiskhandeln sitta i en utredning och utan reservation säga, att man inte bara skall behålla auktorisationsförfarandet vid strömmingshandeln, som man haft sedan 1934, utan att man också skall utvidga detta förfarande att gälla jämväl annan fisk och skaldjur. Detta måste ju innebära, att man kommit till den uppfattningen att det var ett utomordentligt värdefullt instrument staten i det ögonblicket gav den svenska fiskarekåren för att höja dess standard, och att detta instrument bör göras större och effektivare.

Det sägs ifrån reservanternas sida, att nu ha dessa organisationer blivit så starka, att man inte behöver giva dem detta stöd i fortsättningen. Ja, det resonemanget kan givetvis föras, men jag tror att det är ett mycket farligt resonemang. Jag tror att det är riktigt, som utredningen säger i fortsättningen, men som reservanterna av naturliga skäl inte roat sig med att plocka fram, nämligen att om man skulle slopa detta stöd skulle följderna säkerligen bli den att fiskareföreningarna ramla sönder. Jag skall inte anföra några exempel på föreningar, som jag tror skulle gå detta öde till mötes om auktorisationen slopades, men jag kan nämna att det gjorts försök till fiskhandel i detta land innan auktorisationsförfarandet infördes. Jag har själv aktivt deltagit i en fiskare-

Stöd åt fiskerinäringen.

förening i ett av våra främsta fiskelän, nämligen Gävleborgs län, vid bildandet av samma förening och det utan statligt stöd, och där man skapade förutsättningar, som troddes tillräckligt starka för att föreningen skulle kunna leva. Men den privata fiskhandeln plockade ut den ena medlemmen efter den andra genom att giva vederbörande sådana förmåner, som föreningen inte kunde lämna, och så gick föreningen över styr. Och sedan dröjde det ända till 1934, innan fiskarena på nytt vågade sig på att bilda försäljningsförening, därför att deras erfarenhet från tidigare försök var bitter och talade mot varje sådan föreningsbildning, innan det statliga stödet kom. Jag tror att vad utredningen sagt om nödvändigheten av detta statliga stöd alltfört föreligger, men jag tror inte att man här med någon som helst framgång kan göra gällande, att det härvidlag rör sig om ett s. k. monopol, som på något sätt skulle komma att ogynnsamt drabba konsumenterna. Ty konsumenterna fingo ingen billigare fisk före auktorisationens genomförande. Det var bara så att mervinsten gick till mellanhänderna, men nu har den kommit fiskarena tillgodo och inneburet en förbättring av deras standard. För övrigt kan man observera, vilket utredningen också enhälligt konstaterat, att ingen fiskhandel kunnat arbeta med så billiga omkostnader som de auktoriserade fiskareföreningarna. Det är också ett yttrande, som den privata fiskhandeln satt sitt namn under, varför man inte med skäl kan säga, att det blir en fördyring av varan, när den kommer till konsumenterna. Om riksdagen här vill ge det svenska fisket i gemen ett stöd, har riksdagen anledning att stödja förslaget om auktorisation inte bara så, att man behåller det man har, utan också så, att man utvidgar det hela på det sätt, som förslagets i utredningens betänkande och i den kungl. propositionen.

Beträffande frågan om auktorisations-

förfarandet skall begränsas till att, som det nu är, gälla enbart av producenter bildade organisationer eller gälla även av konsumenter och producenter bildade organisationer måste jag säga, att jag trott att det varit lyckligast om man valt det förstnämnda alternativet. Men i det läge vi befinna oss i dag är jag inte lika bestämd i detta avseende, ty jag föreställer mig att vad man föreslår kommer att innebära ett bibehållande av vad som nu gäller. På ostkusten kommer ingen förändring att ske; där ha vi auktoriserade fiskareföreningar från Västerbottens län i norr till Kalmar län i söder; Norrbotten utgör ett undantag. På västkusten ha vi ett organ av producenter och konsumenter. Jag förutsätter vidare, att man från Kungl. Maj:ts sida, när man skall bedöma auktorisationsrätten kommer att ta den allra största hänsyn till vad producenterna ha att säga i denna fråga. Jag föreställer mig, att om de komma och begära en auktorisation, de skola få den, att alltså initiativet skall ligga hos dem. Utifrån de utgångspunkterna måste jag säga, att min betänksamhet mot förslaget blivit avsevärt mindre än vad den har varit tidigare. Jag betraktar alltså vad man föreslår här som något, som kommer att bli ungefär som det vi ha.

Jag vill, herr talman, ännu en gång säga, att om riksdagen vill ge den svenska fiskerinäringen och dess utövarer ett stöd, som behövs kanske inte så mycket nu men framför allt i en nära framtid, då konjunkturerna måhända bli sämre än de varit och äro, har riksdagen all anledning att ge sin anslutning till förslaget om en auktorisation, och en utvidgad sådan, på sätt som här är föreslaget.

Herr JOHANSSON i Torp: Herr talman! Då så många talare uppträtt i debatten före mig, kan väl från min sida inte något väsentligt nytt här anföras,

Stöd åt fiskerinäringen.

och särskilt som jag i stor utsträckning blivit förekommen av den föregående ärade talaren, hoppas jag kunna fatta mig synnerligen kort.

De flesta tidigare talarna i denna fråga här i dag ha varit förespråkare för de reservationer, som fogats vid utskottets utlåtande. Det må kanske därför vara tillåtet en utskottsledamot, som inte reserverat sig på en enda punkt, att nu säga några ord om reservationerna.

Beträffande auktorisationsförfarandet eller stadgandet i 2 § första stycket i förslaget föreligger det intressanta förhållandet att det finns två slags reserveranter, den ena gruppen, som säger att Kungl. Maj:ts förslag innebär, att det skapas ett monopol, som bör bekämpas med alla till buds stående medel, medan den andra gruppen säger, att Kungl. Maj:ts förslag inte går tillräckligt långt. Man kan väl av detta förhållande våga dra den slutsatsen, att sanningen ligger någonstans mitt emellan, vilket jag också tror den gör. Jag tror att Kungl. Maj:t valt den gyllne medelvägen, vilken ju som bekant i alla ömtåliga situationer är den mest eftersträvansvärda. Jag tror att de reserveranter, som vilja ändra Kungl. Maj:ts förslag därhän, att de auktoriserade sammanslutningarna skola till 100 procent bestå av fiskare, i betydande grad överdrivit vådan av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Detta författningsförslag innehåller inte någon bestämmelse som tvingar fiskarna att i en organisation som de avse att få auktoriserad taga in andra yrkesutövare än fiskare.

I debatten i dag har sagts, att denna invändning inte skulle vara fullt hållbar, därför att de kapitalstarka fiskhandelsintressena skulle kunna göra sitt inflytande gällande med sådan kraft, att man liksom tvingade sig på fiskarna, även mot deras vilja. Lagen skulle därför behöva skärpas på det sätt som här föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl.

avgivna reservationen. Jag tror nog för min del, att om dessa farhågor skulle vara befogade, lär det inte hjälpa mycket med en författningsskärpning på det sätt som reservanterna föreslagit; kunna inte fiskarna med sina nuvarande organisationer utan hjälp av lagbud hålla fiskhandelsorganisationer och deras kapitalstarka inflytande stången, lär inte heller en 100-procentig fiskarorganisation kunna göra det. Då blir det inte så mycket bevänt med den hjälp som man väntar sig av den här författningsskärpningen.

Sedan kan det förtjäna att påpekas, att det inte som det framkastats här i debatten är frågan om att en organisation bestående av icke fiskare skulle få auktorisation. Det har varit det väsentligt utslagsgivande för mig, då det gällt att fatta ståndpunkt i den här debatten. Jag har även tänkt på den organisation som vi redan ha på västkusten, som heter Svensk andelsfisk, och som enligt vad jag vet har fiskarens fulla förtroende och också har haft det i många år. Man hade ursprungligen tänkt använda denna som en organisation som skulle kunna auktoriseras, men om man genomför den författningsskärpning som föreslås i den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen medför detta otvivelaktigt, att man måste göra ytterligare en organisation.

Man har då sagt i diskussionen, att det problemet är lätt att lösa. Man kan lägga auktorisation på en ny eller redan förefintlig organisation, som 100-procentigt består av fiskare, men låta Svensk andelsfisk sköta den rent praktiska verksamheten. Jag tror dock, att ett sådant förfaringsätt knappast står i överensstämmelse med författningens anda och mening, detta att en organisation skall få auktorisation och en annan organisation skall handhava den praktiska tillämpningen.

Vad sedan beträffar anslaget till beredning och avsättning av fisk, där utskottets majoritet förordat bifall till

Stöd åt fiskerinäringen.

motionen om ett investeringsanslag av 3 miljoner kronor medan däremot Kungl. Maj:ts förslag varit $\frac{1}{2}$ miljon kronor, har jag för min del efter mycket övervägande stannat för att förorda bifall till motionen. Jag är inte okunnig om den ekonomiska situationen och vådan av att »hoppa över skaklarna» i ekonomiskt hänseende, men jag har ansett, att den här frågan är av så stor vikt och av en sådan storleksordning och har en sådan ekonomisk betydelse, att jag gott kunnat övervinna min tvekan och hemställa om bifall till motionen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i alla delar.

Herr SEFVE: Herr talman! Kammarren tycks vara ganska enig om att fiskarna verkligen behöva hjälp, och meningsskiljaktigheterna koncentreras huvudsakligen på en punkt, nämligen frågan om auktorisation. Man föreslår, att denna skall utsträckas till att gälla inte bara strömming utan också, för att tala göteborgska, fisk.

Nu är det tydligt att man genom auktorisationen löser en hel del problem på ett mycket bekvämt sätt, men samtidigt medför denna också de olägenheter som i regel bli konsekvensen av statliga tvångsingripanden på sådana här områden. Man har här sagt som t. ex. herr Utbult, att man skall inte betrakta det här som en monopolisering, men man kan i alla fall inte komma ifrån, att det blir ett slags monopol. Herr Hansson har tidigare sagt, att man behöver inte alls vara rädd för ett sådant fiskemonopol, därför att fisken är en handelsvara som inte tål lagring. Till följd därav kan man inte göra samma spekulationer med fisken som med varor av annat slag.

Nu vill jag inte alls tro, att ett sådant här blivande monopolföretag kommer att försöka trissa upp priserna på fis-

ken. Jag är tvärtom övertygad om att det inte kommer att göra det, ty det skulle ju bli till skada för företaget självt i den konkurrens som finns mellan fisk och kött och andra livsmedel ute i marknaden, men vart jag ser tycker jag mig ändå finna en fara som alltid följer med monopolföretag, nämligen att man visserligen å ena sidan tack vare att man får ett stort och pålitligt företag kan rationalisera driften men att man å andra sidan eftersom man saknar någon farlig konkurrens kanske tar mer betalt än man annars skulle göra. Man täcker sina omkostnader på ett annat sätt än man eljest skulle göra, ofta därför att man inte vet, att omkostnaderna äro så stora, eftersom man inte har något konkurrensföretag, där man kan få upplysning om att ens omkostnader vuxit mer än de borde ha gjort.

I den här frågan bör man liksom i alla andra fall se inte bara på producenterna utan även på konsumenterna, den stora allmänheten. Nu nämnde herr Skoglund, att de erfarenheter man gjort beträffande handeln med strömming tyda på att man, om man har ett auktorisationsförfarande, kan sälja varorna t. o. m. billigare än förut. Tidigare togo de enskilda affärsmännen kanske större vinst än de behövde, och det fick allmänheten betala. Det är mycket möjligt, att han hade rätt i de fall som han refererade till, men vad jag är rädd för är, att får man ett sådant här monopol, kommer utvecklingen i det långa loppet att bli en annan.

För min del ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är undertecknad av herrar Hollertz och Nilsson i Göingegården.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HJALMARSON: Herr talman! I sista stycket av utskottets motivering till det föreliggande utlåtandet beröres

Stöd åt fiskerinäringen.

en fråga, som särskilt väckt uppmärksamhet i köpmannakretsar och i vilken herr Ljungqvist och jag väckt en motion. I det angivna avsnittet av utskottsutlåtandet erinras om att det i propositionen tillstyrkes, att från anslaget till lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. skall kunna medgivas lån till inköpsföreningar för kollektiva inköp av fiskredskap. Utskottet anslöt sig till Kungl. Maj:ts förslag och har inte ansett sig kunna beakta de synpunkter som framförts i motionen.

Det finns, herr talman, givetvis inte något att erinra mot åtgärder, varigenom sammanslutningar av fiskare försöka att i konkurrens med den enskilda handeln på kooperativ grund och i syfte att förbilliga varorna sörja för anskaffning av förnödenheter åt sina medlemmar. Vad man däremot kan diskutera är lämpligheten av att staten skall inträda med stöd för dylika åtgärder. Som länsstyrelsen i Malmöhus län framhållit i sitt yttrande skulle ju det allmänna därigenom komma att engagera sig i konkurrensen mellan olika företagsformer på ett sätt, som kan vara ägnat att väcka principiella betänkligheter.

Inom köpmannavärlden har detta förslag uppfattats som en aktion mot en grupp av legitima yrkesutövare i syfte att stöta bort dem från den allmänna marknaden, utan att man såvitt känt är verkligen velat eller kunnat göra gällande, att de inte skött sin uppgift på ett fullt tillfredsställande sätt. Man har åtminstone enligt min åsikt inte utan fog frågat sig, om ett sådant handlings-sätt kan vara förenligt med de krav på rättssäkerhet som vi bruka uppställa i vårt samhälle. Det är därför som vi motionärer ansett det angeläget att innan denna fråga avgjordes dels en undersökning skedde i vad mån missförhållanden f. n. råda inom handeln med fiskets förnödenheter, vilket inte ens påståtts, dels också att en utredning

verkställdes om möjligheterna att med utnyttjande av den nuvarande fiskredskapshandelns erfarenheter och resurser i samverkan med fiskets organisationer nå det åsyftade målet.

Jag vill här understryka att inte minst med hänsyn till de internationella affärsförbindelser som fiskredskapshandeln upparbetat och sedan utnyttjat på detta område för att kundernas intressen skulle bli effektivt tillgodosedda måste jag beklaga, att utskottet inte på något sätt har velat beakta de i motionen framförda synpunkterna. Jag vet emellertid, herr talman, att det på nuvarande stadium av behandlingen av ett sådant ärende föga lönar sig att framställa något yrkande, och jag skall därför inte heller göra det. Det förefaller mig likväl som om det med litet god vilja från statsmaktens sida vid den fortsatta handläggningen av detta ärende skulle vara möjligt att på ett rimligt sätt tillgodose de synpunkter som vi tillåtit oss framföra i motionen, och jag vill sluta med att uttala den förhoppningen att så även skall komma att ske.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! I den föreliggande propositionen har det gjorts ett första och mera samlat försök att stödja den svenska fiskerinäringen över praktiskt taget hela det fält där man kan tänka sig praktiska stödåtgärder. Behovet av dessa är det väl ingen som helst diskussion om. Det är i stort sett verifierat. Jag behöver bara erinra om de sociala och ekonomiska förhållanden som den svenska fiskarekären levde i under åren närmast före världskriget. Under världskriget har man av försörjningspolitiska och andra skäl blivit tvungen att på vissa avsnitt ingripa och stödja fiskerinäringen, och den föreliggande propositionen är ett uttryck för hur

Stöd åt fiskerinäringen.

dessa ingripanden utbyggts över hela området till båtnad för de berörda fiskarna.

Här föreligger ett förslag om ett stöd av handeln vid förstahandsförsäljning och även av auktorisationsförfarandet. Vidare föreligger ett förslag om en genomförd prisreglering med garanterade minimipriser, och genom att lägga regleringsavgifter även på den importerade varan garanterar man de svenska fiskarna ett skydd för en utländsk prispressande konkurrens.

Möjligheten att med statsmedel eller på annat sätt stödja fiskerinäringen finns också i den föreliggande propositionen. Jag syftar då på att man skall kunna vända sig till lånefonden för beredning och avsättning av fisk enligt propositionens förslag och där få möjligheter att låna pengar för att ordna med distributionen av fisk från kusterna in i landet genom att bygga speciellt konstruerade lastbilar med kylaggregat och andra liknande arrangemang.

Vidare anger propositionen, att man måste observera och följa det arbete som sker ifråga om kvalitetsbestämmelserna på detta område. I Norge och Danmark har man avancerat betydligt längre än i Sverige, när det gäller kontroll- och kvalitetsföreskrifter. Det är två omständigheter som äro ganska avgörande, om man vill räkna med att den svenska fisken skall få den starka ställning på exportmarknaden som kommer att bli erforderlig för den svenska fiskerinäringens framtid.

Vidare är det också förslag om att man skall kunna använda statsmedel för att bygga en silloljefabrik för att tillvarata de överskotts fångster som i annat fall gå till spillo.

Slutligen anföres det också, vilket bl. a. herr Hjalmarson var inne på, en möjlighet att med statsmedel medverka till kooperativa och som vi hoppas förbilligade inköp av fiskredskap; inköpen skulle då vara företagna av fiskareor-

ganisationerna själva. Herr Hjalmarson hade vissa betänkligheter mot att man med statsmedel stöder en sådan verksamhet. Jag vill erinra om att en enhällig utredning ligger bakom förslaget på den punkten. Kungl. Maj:t har följt förslaget närmast med den motiveringen, att det självfallet behövs ett rörelsekapital, när fiskarna, som ju i regel äro fattiga, skola starta en sådan verksamhet. Verksamheten är prisvärd från den utgångspunkten att man där får en barometer på den privata handeln med fiskredskap, en barometer som är rätt effektiv, eftersom det ju måste ligga i fiskarens egna intressen att få redskapen så billiga som möjligt.

Fiskerilånefonden har även fått vidare direktiv för sin verksamhet. Numera skulle man där kunna få möjligheter att låna pengar för anskaffande av ekolod och för andra rationaliseringsåtgärder inom det egentliga fisket.

Allt detta är en i korta drag refererad provkarta på vad Kungl. Maj:ts proposition innehåller, och i stort sett har det väl inte rätt några delade meningar om det riktiga i ett realiserande av dessa förslag. Men det är framförallt på ett par punkter som meningsyttringarna skurit sig, vilket framgår av motionerna och av de reservationer, som äro fogade till utskottets utlåtande. Det är då i första hand frågan om auktorisationsförfarandet, där det anförts de mest diametralt motsatta synpunkter.

Man har å ena sidan velat göra gällande, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en monopolisering åt fiskarebefolkningen med avseende på förstahandsförsäljningen, och å andra sidan, att Kungl. Maj:ts förslag inte på långa vägar medför det starka skydd för fiskareorganisationerna vid förstahandsförsäljningen av fisk, som enligt motionärernas och reservanternas synpunkter skulle vara önskvärt. Man har anført förhållandena på ostkusten, där vi ju under en hel del år arbetat med auktorisationsförfarandet för strömmingshan-

Stöd åt fiskerinäringen.

deln och tagit det som exempel på hur en auktorisation egentligen skall se ut.

Nu är det angeläget att understryka, att den auktorisationsförfattning som gäller för strömmingshandeln på ostkusten ger Kungl. Maj:t fullmakt att handla på det sätt som anges i den vidare form av koncession som föreslås i propositionen. Kungl. Maj:t har hittills inte funnit anledning att utnyttja den fullmakten, utan auktorisation har endast meddelats de egentliga producentföreningarna.

Jag har av debatten fått det intrycket, att man på vissa håll är rädd för att om man ger möjlighet för producenter och konsumenter att i Kooperation ordna förstahandsförsäljningen, kan detta leda till det resultatet att producenterna finge »taga stryk» av konsumenterna och att arrangemanget således skulle bli till skada för producenterna. Jag kan inte förstå dessa synpunkter. I propositionen säges det uttryckligen, att auktorisation skall meddelas av Kungl. Maj:t till producentorganisationer som handla endast som producentorganisationer, men att auktorisationsförfarandet i vissa fall kan utsträckas även till en korporation av producenter och konsumenter, om det vid något tillfälle anses vara önskvärt och lämpligt. Det betyder således inte, att man river sönder det auktorisationsförfarande som för närvarande gäller på ostkusten, där det ju visat sig lämpligt, att producenterna sköta förstahandsförsäljningen, men vi skola komma ihåg, att vi på västkusten ha ett företag som kallar sig Svensk andelsfisk, vilket är ett fullt frivilligt resultat av en samordning mellan fiskarorganisationerna i egenskap av producenter å ena sidan och konsumentorganisationer i Kooperativa förbundet å andra sidan. Man har från båda håll varit överens om att det kan vara klokt att ha en gemensam organisation, där både de som draga upp fisken ur havet och de som i sin dagliga föda konsumera fisk

äro med och ha ett visst ansvar. Det är således en rent frivillig organisation, en försäljningsorganisation, och det finns ingen anledning för Kungl. Maj:t eller riksdagen att fatta ett beslut som river sönder denna organisation, som är uppbyggd på rent frivillig grund.

Jag har varit angelägen att understryka, att för att en auktorisation skall komma till stånd, måste i botten ligga en producentförening. Det går inte att bevilja auktorisation, såsom förslaget är konstruerat, enbart till en förening av parthandlare, detaljhandlare eller andra. Det måste i botten vara en fiskarorganisation, en producentförening, och när man har den säkerheten bör man väl inte från fiskerihåll vara rädd för att bli lurad genom denna utformning. Jag tror det kan vara klokt att ha möjlighet till samordning av typen Svensk andelsfisk, som verkat under många år och som har de bästa lovord från alla håll, som där äro lierade. Producenterna kunna ha nytta av att i sin försäljningsorganisation samarbeta med den ekonomiska och affärsmässiga sakkunskap, som kan finnas hos den legala handeln. Om så är fallet, varför skall man då inte ge möjlighet till det samarbete som säkerligen kommer att bli befruktande för det helas bästa?

Innan jag slutar vill jag också säga något om själva medelsanvisningen, där utskottet har gått emot Kungl. Maj:t. I propositionen begäres ett anslag av 500 000 kronor till lånefonden för beredning och avsättning av fisk. Utskottet har höjt detta till 3 miljoner kronor och har därvid följt en del motioner från olika håll.

Jag är den förste att understryka, hur viktigt det är att man så småningom verkligen bygger ut frysfabriker, lagerhusen och iserierna för att kunna tillvarata den överskottsfisk, som med vissa intermittenta mellanrum uppstår vid våra kuster. Vi ha en fiskeflotta, som är anpassad för större fångster. Bara den omständigheten att

Stöd åt fiskerinäringen.

vi under vissa högkonjunkturtider i fråga om fisket såsom den för närvarande rådande, ha en fångstbegränsning, som innebär att flottan ligger inne tre dagar i veckan och arbetar tre dagar i veckan, är ju en verifikation på att man här har en apparat, som icke är dimensionerad efter de nuvarande avsättningsförhållandena. Det är det starkaste beviset för att här måste det göras någonting för att bygga ut de fryshus och de fabriker, som äro nödvändiga för att tillvarataga de stora fångsterna. Kungl. Maj:t har skrivit så positivt som man kan göra beträffande denna tankegång i förslaget men måste till syvende og sidst stanna för att i dagens läge medge att de ekonomiska resurserna icke tillåta en utbyggnad på detta område i önskvärd utsträckning. Det ligger för närvarande på Kungl. Maj:ts bord en lång rad förslag om utbyggande av fabriker och lagerhus. Jag tror jag på rak arm skulle kunna räkna upp 4, 5, 6 stycken företag, som sammanlagt kräva ett kapitalbelopp som ligger långt över 3 miljoner kronor. Ja, då kan man säga, att det är ett uttryck för behovet. Men behovet är det ingen tvist om, därom äro vi alla ense. Om riksdagen skulle gå på ett anslag av 3 miljoner, betyder det att dessa 3 miljoner komma att gå ut omedelbart och i ett sammanhang, och det rimmar ganska litet med den starka investeringsbegränsning, som vi på olika områden på grund av det ekonomiska läget äro tvingade att för närvarande genomföra. Regeringen och i sista hand finansministern har under den budgetbehandling, som ligger bakom de olika propositionerna under 1948, tvingats till utomordentligt hårdhänta nedprutningar på många mycket angelägna anslagsyrkanden. Det har varit investeringsanslag som utifrån andra utgångspunkter kunna anses vara väl lika motiverade som det just nu aktuella anslag, som vi här diskutera. Detta är en kon-

sekvens av den investeringsbegränsning, som vi i den allmänna ekonomiska politiken tvingas att genomföra. Det är konsekvent om man går på Kungl. Maj:ts förslag om de 500 000 kronorna för nästkommande budgetår och nöjer sig med att säga, att detta är ett utbyggnadsprojekt, som får göras när de ekonomiska betingelserna för detsamma föreligga.

Jag har på dessa båda speciella punkter velat säga de här orden. Jag har velat förklara vad som ligger bakom Kungl. Maj:ts förslag om ett auktorisationsförfarande och jag har velat understryka, hur angeläget regeringen anser det vara att man håller sig till de 500 000 kronorna, när det gäller medelsanvisningen för detta ändamål. Jag har med detta, herr talman, sagt vad jag tror jag skulle vilja säga i den här frågan.

Herr NILSSON i Göingegården (kort genmäle): Herr talman! Jag tillåter mig att med anledning av statsrådets yttrande ställa en fråga till herr statsrådet.

Det har framhållits, att den försäljningsorganisation, som finns på västkusten och som har namnet Svensk andelsfisk, visat sig mycket duglig och åstadkommit en lycklig koordination av producent- och konsumentintressen. Varför anses det då nödvändigt att tillgripa detta auktorisationsförfarande, när de båda numera så starka organisationerna, nämligen fiskarens organisation och konsumentkooperationen, ha möjlighet att i fortsättningen bedriva detta som man anser så lyckliga samarbete även i fortsättningen?

Sedan skulle jag till herr statsrådet också vilja säga beträffande anslaget till investeringsfonden på 3 miljoner kronor, att det är väl ändå ganska svårt att påvisa något område, där det vore så behjärtansvärt att söka medverka

Stöd åt fiskerinäringen.

med statliga medel som när det gäller att få en jämn tillförsel av fisk, detta viktiga livsmedel, till de svenska hushållen.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag skall omedelbart svara på den framställda frågan.

I mitt senaste anförande har jag redan utvecklat varför jag anser att det är angeläget att övergå till auktorisationsförfarande. Det är därför att ännu ha icke fiskarens och konsumenternas organisationer lyckats få den omfattning, som skulle vara önskvärd på västkusten. Lika lycklig som denna kooperation har varit, lika olyckligt är enligt samstämmiga meningar från fiskarna det auktionsförfarande, som ännu i stor utsträckning tillämpas i Bohuslän och jag tror även i Halland. När man från fiskarbefolkningens och konsumenternas sida kan konstatera, att här har man ett system för handeln, som fiskarna vilja bli av med och som dessutom förädlar varan för konsumenterna, förmenar jag att det är ett starkt skäl för att man icke skall dragas med denna anordning en dag längre än som är absolut nödvändigt. Det är möjligt att systemet Andelsfisk, om det får fortsätta att arbeta 3, 4 eller 5 år framåt under de nuvarande förhållandena, skulle tränga auktionsförfarandet så i bakgrunden att man icke skulle behöva fästa något avseende vid det. Men då frågar jag mig, herr Nilsson i Göingegården: Är det riktigt att vänta i fem eller sex år — jag vet inte hur lång tid det kan taga, innan vi bli av med det — med att komma till rätta med ett förhållande, som producenterna vilja bli av med och som förädlar varan för konsumenterna? Jag har ansett att båda dessa synpunkter äro så angelägna, att det är klokt av riksdagen att snarast möjligt göra slut på ett system, som icke är lyckligt.

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag blev överraskad över herr statsrådets uttalande, att det redan nu finns möjlighet för Kungl. Maj:t att bevilja auktorisation till föreningar bestående av fiskare och personer eller företag, vilka idka handel med fisk. Jag nödgas fråga: Varför har man inte inom utskottet redogjort för detta och varför har man i såväl propositionen som utskottets utlåtande framhållit detta tillägg som en nyhet? Jag anser denna upplysning från statsrådets sida så viktig i detta sammanhang, att jag ber att få ställa den frågan: Vari består denna fullmakt för Kungl. Maj:t att handla så som herr statsrådet har sagt?

Sedan är jag litet förvånad över herr statsrådets uttalande om Svensk andelsfisk. Detta är ju en organisation bestående av Kooperativa förbundet och fiskarsammanslutningar. Det heter i utredningen, att till väsentlig del bedriver föreningen sin rörelse som ett privat grossistföretag och inköper alltså sitt behov av fisk på fiskauktionerna. Nyss sade statsrådet, att systemet med fiskauktioner skulle drivas i bakgrunden och att Svensk andelsfisk skulle bidra härtill, men Svensk andelsfisk inköper sitt behov av fisk på fiskauktionerna! Jag kan inte tyda detta på annat sätt än att när statsrådet rekommenderar Svensk andelsfisk såsom ett mönster, är detta snarare en rekommendation för att fiskauktionssystemet skall konserveras för framtiden. Där gå ovillkorligen statsrådets uttalanden stick i stäv mot varandra.

Det har sagts av herr Skoglund i Umeå, att i realiteten kommer ingen ändring att ske. Från fiskarhåll har man inte denna uppfattning, utan den samlade oppositionen därifrån bottnar i att fiskarna mycket väl känna sin svaghet gentemot fiskhandeln, och det är detta som gjort att de enigt motsatt sig den föreslagna utvidgningen.

Stöd åt fiskerinäringen.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag vill upplysa den siste tälaren om att för icke så länge sedan var auktionsförfarandet det enda förstahandsförsäljningssystem, som tillämpades på västkusten. Jag vet inte hur många år det är sedan men jag skulle tro det är 4, 5 år sedan konsumenter och producenter i Svensk andelsfisk försökte konkurrera med auktionsförfarandet. Föreningen har ännu icke nått den omfattning, att den kunnat tillfredsställa sitt behov enbart genom leveranser på så att säga naturlig väg, och därför har den måst köpa fisk även på auktionerna för att kunna klara sitt avsättnings- och försäljningsproblem. Detta är hela förklaringen till att även fiskarna själva i Svensk andelsfisk fått köpa fisk till sitt företag på de gängse fiskauktionerna. Det system, som nu föreslås, enligt vilket man ger auktorisation åt fiskarna själva eller till dem i kombination med en konsumentssammanslutning, överflödiggör och omöjliggör auktionerna, och därmed är ju hela problemet på en annan bog än det varit hittills. Den fisk, som kommer in, kommer in bl. a. till Svensk andelsfisk och till andra producentorganisationer för vidare distribution. Hela frågan är så enkel, och därför kan jag inte förstå att det skulle föreligga någon motsättning i Kungl. Maj:ts förslag på grund av den omständigheten, att Svensk andelsfisk för närvarande för att klara sina leveranser får ge sig ut på auktionerna och köpa fisk, när den egna fisken inte räcker till.

Herr **JACOBSON** i Vilhelmina: Herr talman! Utskottet har vid sin behandling av den kungl. propositionen tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag på samtliga punkter utom en enda, nämligen i fråga om lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk.

Vi äro alla överens om att alla åtgär-

der böra vidtagas för frysning och lagring av fisköverskottet, men vad vi inte äro överens om är lånefondens storlek. Nu anser jag, att det icke finns någon möjlighet, även om lånefondens belopp skulle höjas till 3 miljoner kronor, att det kan byggas mer än vad det gjordes under föregående år. Det framhålles på s. 50 i propositionen, att det finns överskott redan från 1946/47 års budget, och detsamma torde bli fallet även för innevarande års budget. Detta sammanhänger med svårigheterna att få byggnadstillstånd. Jag tror således icke att det är sakliga synpunkter, som i detta fall varit avgörande, utan det är helt andra synpunkter som kommit till synes. Jag är nog ofin att göra gällande, mina damer och herrar, att det är de stundande andrakammarvalen som kasta sin slagskugga framför sig. Man kan konstatera att det föreligger en fullständig kapplöpning från alla möjliga håll att höja lånesummorna. Ett typiskt exempel, som berör en med denna sammanhängande fråga, ha vi beträffande fiskerilånefonden. Där är man så ivrig att man inte ens har tid att avvakta Kungl. Maj:ts förslag utan yrkar i en motion att nuvarande högsta lånebelopp 35 000 kronor skall höjas till 50 000 kronor. Kungl. Maj:t föreslår 60 000 kronor. Så går det, när man är alltför ivrig och inte tänker sig för utan blott försöker tillfredsställa vissa intressen. Jag tror inte det skulle skada, om man toge litet bättre reda på saken, innan man rusade i väg och motionerade.

Jag vill, herr talman, erinra om att första kammaren bifallit reservationen på punkt II vid A. 4 av herr Carl Edmund Eriksson m. fl., till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr **UTBULT**: Herr talman! Jag vill säga några ord i fråga om anslaget till fonden för beredning och avsättning av fisk.

Stöd åt fiskerinäringen.

För att vi skola kunna tillvarata de stora sill- och fiskfångster, som förekomma vissa tider av året och på olika platser vid kusten, fordras helt andra möjligheter än vad som nu står oss till buds. Vad vi framför allt behöva är fiskmjölfabrik, silloljefabrik, kyl- och fryshus samt inte minst snabba, kylinredda transportmedel såsom bilar, kylvagnar o. d. Dylika anordningar förekomma i mycket liten utsträckning i vårt land, och det är till stor del på grund av dessa brister som fiskpriserna fluktuerar så kraftigt från dag till dag och från tid till annan, till stor skada för både producenter och konsumenter. Såväl i Danmark som i Norge ha fiskfabriker byggts ut på ett helt annat sätt än i vårt land för att tillvarata fiskets produkter. I Norge ha under några år, senast i år, anslagits 10 miljoner kronor för utbyggande av dessa fabriker. Tack vare detta kunna normmännen exportera stora mängder sillolja och dylikt, som är efterfrågat, då vi däremot i Sverige få importera sillolja o. s. v. Normmännen kunna också tack vare att dessa fabriker äro utbyggda med kylhus och fryshus och dylikt, tillvarata hur stora mängder fisk som helst och exportera den åt olika håll, när det passar. De kunna också utnyttja sina fisken till 100 procent, då vi däremot äro nödsakade att vidtaga reduceringar i fångsterna i ganska stor utsträckning, i vissa fall ned till 40 och 50 procent.

I Danmark ha under 1947 åtta fiskmjölfabriker varit i gång och flera planeras. I dessa fabriker tillverkas över 5 miljoner kilogram fiskmjöl, som begagnas i det danska lantbruket, då det inte kunnat få importera tillräckligt med kraftfoder. Vidare ha vid samma fabriker tillverkats 2 miljoner kilogram fiskolja till ett pris av cirka 5 miljoner kronor, varav en stor del exporterats och givit danskarna cirka 3 miljoner kronor i utländsk valuta. Försäljningsvärdet av fiskmjölet och övriga produkter från dessa fabriker har utgjort 9

miljoner kronor. Kunna vi inte här i Sverige få dylika fabriker utbyggda inom en nära framtid, bli vi helt enkelt handikapade av våra grannar, Norge och Danmark, på ett sätt som är mer än riskabelt för svenskt fiske. Vi bli utslagna i konkurrensen både i vårt eget land och vad gäller exporten.

Vi ha många gånger talat om en kommande sillperiod på Västkusten. Att detta kommit på tal just nu beror på att vi de tre sista åren och framför allt under den senaste vintern haft enorma mängder sill i Skagerak och Kattegatt. Dessa mängder sill kunna tyda på en dylik sillperiod. Dylika ha förekommit sedan tusen år tillbaka i tiden med korta mellanrum. Skulle en sådan sillperiod komma, är det av så mycket större värde för fisket, att de anordningar som här nämnts komma till stånd och bli utbyggda på ett tillfredsställande sätt. En förutsättning för att kunna bygga ut en dylik fabrik m. m. är, att statsmakterna ställa nödiga medel till förfogande i form av understödslån. Det föreligger för närvarande, som här nämnts, framställningar om lån från icke mindre än fyra à fem olika håll. Framställningar om byggnadstillstånd för kyl- och fryshus i Blekinge och på Västkusten, som gå löst på cirka 4 miljoner kronor, äro inlämnade till Kungl. Maj:t. En silloljefabrik kostar mellan 2 och 3 miljoner kronor, och den tar två år att bygga.

Nu säges det, att det spelar ingen roll, om riksdagen beviljar dessa 3 miljoner kronor, ty vi få ändå inte byggnadstillstånd. Det kan ju vara möjligt. Men jag menar, att det under ett helt budgetår eller längre fram kanske kan bli möjlighet att få byggnadstillstånd, och av de behov som föreligga är detta säkert ett av de nödvändigaste. Vi ha nämligen blivit så långt efter, när det gäller att bygga ut fiskfabriker och dylikt, att det bör kunna ges möjligheter att åtminstone börja på med detta, som fått stå tillbaka i alltför många år.

Stöd åt fiskerinäringen.

Jag ber i alla fall, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Jag hade tänkt att bara säga några ord om ett par punkter, som inte alls eller endast obetydligt berörts i den hitillsvarande debatten. Det är närmast med anledning av de synpunkter, jag och några andra utvecklat i motion nr 403 i anledning av föreliggande proposition.

Först till frågan om vår fiskerinäringens framtid. Den förhärskande meningen är ju, att denna framtid inte ter sig så synnerligen ljus. Det talas i propositionen om överproduktion och om det sannolika behovet av att så småningom minska fiskarkåkrens numerär. I utskottets utlåtande talas det om en viss överdimensionering av fisket. Man har sålunda en något pessimistisk inställning beträffande vår fiskerinäringens framtid. I motionen nr 403 ha vi förfäktat en annan mening i denna sak. Vi anse att den svenska fiskerinäringen bör kunna utvecklas väsentligt och att man vid bedömandet av frågan om fiskerinäringens framtid inte får utgå ifrån de nuvarande förhållandena i fråga om produktion och avsättning av fisk. Under den senaste tiden har ju en mycket stark rationalisering ägt rum inom själva fisket. Även i fråga om avsättningen av fisk ha vissa förändringar skett, om också kanske i mindre omfattning än vad gäller själva fiskets utövning. Självfallet skulle en förbättrad distribution av fisk kunna öka förutsättningarna för fiskerinäringens utveckling.

Då det talas om överproduktion, måste detta fattas mycket relativt, ty mycket betydelsefulla områden i landet ha ju i realiteten inte tillgång till fisk på grund av de nuvarande transport- och distributionsförhållandena. En fortsatt utveckling av fiskarens kooperati-

va sammanslutningar torde komma att spela den avgörande rollen i fråga om rationaliseringen. Det bör därför vara ett samhällsintresse att på allt sätt hjälpa till med att utveckla dessa sammanslutningar.

Möjligheterna att åstadkomma största möjliga utveckling av fiskerinäringen sammanhånga nog med frågan om en utbyggnad av, om jag så får säga, fiskeriindustrien.

Herr Utbult talade nyss om hur vi här i Sverige i många avseenden ligga efter andra länder då det gäller beredning och förädling av fisk. Han nämnde bl. a. silloljan, och man kan tillägga, att det förekommer en icke obetydlig import av delikatesskonserver hit till Sverige. Vi borde dock med de tekniska och ekonomiska resurser vi ha, kunna bygga upp en fiskförädlingsindustri, som skulle kunna mäta sig med vilket annat lands som helst. Därigenom skulle också våra exportmöjligheter öka avsevärt. Med en målmedveten och långsiktig bedriven fiskeripolitik från statens sida tror jag att en väsentlig utveckling av den svenska fiskerinäringen är möjlig. Detta betraktelsesätt har också varit vägledande för mig, då jag anslutit mig till förslaget om inrättande av en fiskeristyreelse, vilket förslag ju kritiserats av alla dem, som ansett att ifrågavarande kår är för liten och att den representerar en alldeles för obetydlig näring för att motivera inrättandet av ett särskilt ämbetsverk.

Vad så frågan om prissättningen på fisk beträffar, skall minimipriset enligt regeringens förslag, som bifallits av utskottet, fastställas så, att det bidrar till att ge fiskarena en skälig bärgning. Vi ha i motion II: 403 framhållit, att minimipriset faktiskt tenderar att bli normalpris. Med hänsyn härtill ha vi ansett att minimipriset borde fastställas så, att det inte bara bidrar till att ge fiskarena en skälig bärgning, utan att det verkligen ger dem en skälig bärgning.

Stöd åt fiskerinäringen.

Även i fråga om garantipriset ha vi haft en från Kungl. Maj:t och utskottet avvikande mening. Vi ha tyckt det vara snålt att sätta garantipriset så, att det endast ger ersättning för de rörliga kostnaderna vid en fiskeresä. Utskottet har emellertid icke accepterat vår ståndpunkt därvidlag. Jag skall dock inte ställa något yrkande på denna punkt, utan nöjer mig med att få antecknat till protokollet, att vi på den punkten ha vår uppfattning kvar.

Vad beträffar anslagsfrågan, har utskottet gått med på vårt yrkande om tre miljoner kronor till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m., och jag kan därför nöja mig med att konstatera, att när herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet ifrågasätter huruvida vi ha råd att för detta ändamål bevilja tre miljoner kronor, så är ju den saken helt och hållet en omdömesfråga. Om herr statsrådet anser att vi icke ha råd att anvisa mer än en halv miljon kronor, så finns det ju andra meningar som kunna ha lika mycket fog för sig. Herr statsrådet erkänner dock att det föreligger ett behov av väsentligt mer än tre miljoner kronor — det har talats om fyra å fem miljoner kronor för uppförande av sådana fabriker som vi äro i behov av. Sådana produktiva anläggningar måste, anser jag, gå före många andra anläggningar, som nu trots allt komma till utförande. Jag behöver här endast erinra om den på alla områden pågående industriella investeringsverksamheten, över vilken regeringen icke har någon, i varje fall ingen fullständig kontroll. Jag vill bara påpeka detta för att visa, att man nog kan ha en annan mening än regeringen om den begränsning, som regeringens förslag faktiskt innebär. Jag tycker detta är en angelägen sak.

Vidare vill jag erinra om ett i annat sammanhang framställt regeringsförslag av mycket väsentlig betydelse, nämligen när det gäller investeringarna på försvarets område. De gå ju till helt

andra belopp än vad det här är fråga om.

Slutligen några ord om auktorisationsfrågan. Jag är där överens med utskottet, och jag vill endast med anledning av herr Nilssons i Göingegården ord om monopolism göra en liten reflexion. Det är ju inte obekant för herr Nilsson i Göingegården att sammanslutningar av jordbrukare faktiskt handha hela förstahandsförsäljningen av mjölk och ett flertal andra jordbruksprodukter. Jag har ingenting att invända mot detta, och jag förutsätter att herr Nilsson i Göingegården inte heller har det. Men vad kan han då ha emot att liknande sammanslutningar av fiskare få hand om förstahandsförsäljningen av fisk? Det kan invändas att jordbrukarorganisationerna icke äro auktoriserade. De ha uppnått sina resultat av egen kraft. Detta är riktigt, och däri ligger skillnaden. Men auktorisationen är ju icke avsedd att vara något evigt bestående institut. Den är ju avsedd som en övergång och skall framdeles bli överflödigt. Det är meningen att så skall bli, när fiskarens organisationer bli så starka, att de kunna taga hand om förstahandsförsäljningen av fisk och sköta den utan någon auktorisation. Efter vad jag förstår kan herr Nilsson i Göingegården därför icke ha någon invändning att göra mot de mål, som auktorisationen skall hjälpa fiskarena att uppnå.

Herr talman! Med det sagda har jag velat utveckla mina synpunkter på föreliggande frågor, och jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är, att jag har tillsatt den kommitté, som avlämnat det betänkande som ligger till grund för propositionen.

Under 1930-talets sista hälft följde jag utvecklingen inom fiskerinäringen

Stöd åt fiskerinäringen.

såväl i fråga om den auktoriserade strömmingshandeln som beträffande de fiskare, som inte kunde åstadkomma några tillfredsställande organisationer för att på ett riktigt sätt kunna avsätta den vara, som de med mycket arbete och mycken möda fångade in till gagn för folkhushållet. Jag kunde därför inte finna annat än att man borde försöka få en översikt över det hela och genom en utredning söka finna den bästa formen att samla upp den vara som fördes i land och avsätta den på ett tillfredsställande sätt. Jag förmenade, att detta var ett intresse för såväl producenterna, i detta fall fiskarena, som konsumenterna. När nu utredningens förslag föreligger här, kan jag inte annat än uttala min tillfredsställelse över att det har resulterat i någonting positivt, en början till att hjälpa fiskarena att få ordentliga organisationer, som kunna växa fram och så småningom i sinom tid sköta sig själva.

Jag har nu fått höra, att man på vissa håll talar om monopol i detta sammanhang, och man är förfärligt rädd för det. Särskilt gäller detta en motion, som jag nyss läst, där man ser monopol nästan i allting. Jag förstår inte, hur man kan få en så förvänd uppfattning om saker och ting. Såsom tidigare har sagts, är det här inte fråga om en vara som man kan köpa upp, lagra och på det sättet stegra priset på för konsumenterna, utan den lagring, som här kan åstadkommas genom frysningsanordningar, kan endast resultera i att konsumenterna få en så jämn fördelning av varan som över huvud taget är möjlig. Det finns ingen bättre skickad att på ett tillfredsställande sätt utföra detta än producenterna-fiskarena själva, där-est de skaffa sig för ändamålet lämpade organisationer med kompetent ledning. Fiskarena ha ju det största intresset av att kunna minska kostnaderna och förbilliga varorna för konsumenterna. Det allmänna kan ju inte heller ha något intresse av att det blir ett vacuum mel-

lan det pris fiskarena få för varan och det pris konsumenterna få betala, så att fiskarena få dåligt betalt och konsumenterna skörtas upp på ett många gånger oroväckande sätt. Fiskarena ha, enligt vad jag kunde utrona under min tid som jordbruksminister, inte möjlighet att åstadkomma denna organisation utan stöd från det allmänna. Och jag menar, att det är försvarligt, att det allmänna lämnar detta stöd, ty en sådan organisation, rätt skött, kan på ett betydligt mera tillfredsställande sätt än nu är fallet distribuera varan ut över landet i dess helhet. Det finns tyvärr många områden i vårt land som för närvarande ha mycket svårt att få fisk till omväxling i dieten. Fisken exporteras helt enkelt. De som sälja ha ingen annan önskan än att förtjäna det mesta möjliga och sälja vad de kunna.

Situationen för fiskarena är precis densamma som den var för jordbrukarna, när jordbrukarorganisationerna började. Staten lämnade då bidrag för att få det i gång, men det behövdes inte mycket förrän jordbrukarna, sedan det hela satts i gång och organisationerna kommit till stånd, visade sig kunna klara det själva. Jag vill fråga, om det finns någon i denna kammare som tror att det över huvud taget skulle varit möjligt att försörja svenska folket på det sätt som skett under krigsåren, om inte en så stor procent av de svenska jordbrukarna genom organisationer hade sammanslutit sig för att samla upp produkterna och förädla dem i den utsträckning som det behövdes och låta dem gå till förädlingsanläggningar av varjehanda slag. Jordbrukarna ha ju den bestämda uppfattningen, att på förädlingens område skola de inte följa varorna mer än som är nödvändigt, nämligen därest inte företagsamheten vill köpa råvarorna som sådana och sedan förädla dem till sådana priser som kunna vara antagliga även ur jordbrukarnas synpunkt. Jordbrukarna ha därför vissa, låt mig säga, kontrollan-

Stöd åt fiskerinäringen.

läggningar. Man säger, att nu ha vi arbetat under låsta priser, så att det inte har kunnat bli något utslag, men jag skall bara som exempel på att så inte är fallet nämna charkuteriindustrien. Nog ha jordbrukarna där möjlighet att få till stånd en ur såväl jordbrukarnas som konsumenternas synpunkt lämplig reglering. Det är ju endast fråga om en debitering av helköttet och den färdiga varan. Jag understryker konsument-synpunkten, ty även om det blir tillräckligt med varor, är det fortfarande framför allt de producerande grupperna som måste ha intresse av att varorna kunna tillföras konsumenterna både i ett sådant tillstånd, som konsumenterna vilja ha dem, och till ett pris, som med hänsyn till den allmänna prisnivån inte är alltför högt utan rimligt.

Vad man vill uppnå med dessa organisationer för fiskarena är ju, såvitt jag begriper, att man vill hjälpa en grupp, som arbetat under mycket betryckta omständigheter. Detta har visserligen inte varit fallet under kriget, ty då har det varit ont om fisk, och denna har i många fall varit mycket dyr, men låt oss komma till andra tider, då det finns varor av annat slag. Jag kan inte begripa, att människor, som själva producera olika ting, kunna vara emot att man skall hjälpa till att få till stånd en organisation av denna yrkesgrupp, så att den kan tillvarata sina intressen. Så länge det finns regleringar och staten lägger sig i saken, har ju staten möjlighet att sätta högsta priser, vilka ingen kan överskrida. Jag vågar därför påstå, att uttrycket »monopol» är ett fullständigt oriktigt uttryck i detta sammanhang, och jag kan inte fatta annat än att den som menar, att detta skall bli monopol, också måste anse, att jordbrukarorganisationerna även äro monopol. Då har man ju samtidigt på det håll, där man i dag deklarerat sin skräck för monopol på detta område, uttalat sin förkastelsedom också över jordbrukarnas

organisationer, vilka gjort det möjligt för medlemmarna att få sina krav tillgodosedda. I det fallet är det visserligen icke fråga om någon auktorisation, men auktorisationen för fiskarens sammanslutningar är ju avsedd att gälla endast till en början. När fiskarena sedan själva övertaga hela verksamheten, kunna de sköta densamma utan någon auktorisation. Men nu äro de icke tillräckligt kapitalstarka för att på ett tillfredsställande sätt organisera hela förståhandsförsäljningen av fisk.

När vi få normala tider igen och det gäller att exportera ett eventuellt fisköverskott ha — det har jag från jordbrukets område erfarenhet av — branschorganisationerna, så länge som vi också ha fria företagare, en stor uppgift att fylla i varudistributionen. Se t. ex. på vår smörexport! Vi ha haft smörexportörer som varit merkantilt utbildade, skickliga affärsmän, men de ha sett uteslutande på vad de kunnat få betalt för sin vara på den ena eller andra marknaden. Om de en vecka fingo några ören mera per kilogram på den tyska marknaden än på den engelska, så sålde de sitt smör på den tyska marknaden, och följden blev att man i England stod utan the Swedish butter. Därför sade man också i England: Vi kunna inte köpa av er, ty vi veta inte när vi få något smör från er. Våra kunder fråga kanske en dag efter det svenska smör, som de fingo köpa föregående vecka, men då finns det inte att få.

Såvitt jag förstår kan man inte behandla en kundkrets på det sättet. Även på handelsn område måste det finnas vissa anständighetsregler, och det duger inte att uteslutande gå in för att tjäna pengar vid varje tillfälle. Sedan jordbrukarna själva övertagit exporten av sina produkter ha de så länge export ägde rum vinnlagt sig om att skaffa en stabil kundkrets utomlands, och även när det gäller marknaden inom landet är man naturligtvis angelä-

Stöd åt fiskerinäringen.

gen om att sälja till säkra kunder som regelmässigt göra sina inköp. Detta är ju A och O i all affärsverksamhet.

Så snart fiskarens organisationer vuxit sig tillräckligt starka och sedan de eventuellt börjat exportera fisk, kommer hela deras intresse att inrikta sig på att exporten skötes på sådant sätt, att de få avsättning för sina varor. Fiskarena veta, att även om de vid något tillfälle kunna få något öre mera per kilogram på en ny marknad, är det dålig affär att sälja dit, ty resultatet kan bli att man mister kunderna på den gamla marknaden, och det är i längden dålig ekonomi.

De kammarledamöter som i denna fråga äro av en annan mening än jag, torde ändå inse att det här gäller att skapa en organisation, med uppgift att avsätta medlemmarnas egna varor på ett förnuftigt sätt. Och gör man inte detta, så hjälper ingen auktorisation. Dessutom föreligger det ju inte något tvång att ingå i auktoriserad producentförening, och det är följaktligen oriktigt att kalla en sammanslutning av här ifrågakarande slag för ett monopolföretag.

Med utgångspunkt från vad jag här anfört skulle jag vilja ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Tjällgren m. fl. Jag vill dock tillägga, att därest folkhushållningsministerns uttalande får tolkas så, att det icke från Kungl. Maj:ts sida uppställs som ett bestämt villkor att det i de auktoriserade producentföreningarna skall finnas såväl producent- som handelsrepresentanter, utan att denna organisation får samma uppgifter som jordbrukarnas och samma rätt som dessa att avgöra, om de skola ha handeln med, är det inte mycket att tvista om. Därest Kungl. Maj:ts icke uppställer det villkoret — och av statsrådet Strängs uttalande att döma och med hänsyn till det »eller» som återfinnes i den kungl. propositionen, 2 § å s. 3 i utlåtandet — kan det göra detsamma om man an-

sluter sig till ifrågakarande reservation eller inte. Men i motsatt fall håller jag före att nämnda reservation är riktig, med hänsyn till att det här gäller att tillvarataga en yrkesgrupps mycket vitala intressen.

Och om fiskarena icke själva tro sig om att kunna starta ifrågakarande organisation och få en tillfredsställande avsättning för sina produkter, gå de naturligtvis till någon annan, som kan lämna garantier för en bättre och smidigare avsättning, och då hade det inte varit nödvändigt att upptaga den saken i propositionen.

Jag skall dock inte nu framställa något yrkande, men jag anser mig böra förklara, att de som komma att rösta emot här föreliggande förslag icke tillräckligt ha trängt in i de förhållanden, som på fiskerinäringens område voro rådande under kriget, när vi hade ont om livsmedel. Och sådana tider kunna åter stunda! Det är då inte rimligt att man från statsmakternas sida underlåter att hjälpa den betydelsefulla grupp av yrkesutövere, som fiskarena utgöra.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A. 1), nämligen på 1:o bifall till utskottets berörda hemställan; 2:o bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen; samt 3:o bifall till den reservation, som vid tidpunkten fogats av herrar Hollertz och Nilsson i Göingegården; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o angivna hava fler-

Stöd åt fiskerinäringen.

talets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen yrkade herr Skantze votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten A. 1) i jordbruksutskottets utlåtande nr 29 antager utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit den reservation, som vid punkten fogats av herrar Hollertz och Nilsson i Göingegården.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 99 ja och 67 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten A. 1) i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som beträffande denna punkt avgivits av herr Tjällgren m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 64 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten A. 1) gjorda hemställan.

På därå given proposition biföll kammaren härefter vad utskottet i punkten A. 2) och 3) hemställt.

Beträffande punkten A. 4) gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förre propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Jacobson i Vilhelmina begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten A. 4) i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Förbättrad varudistribution.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 94 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

På framställda propositioner biföll kammaren vad utskottet i punkterna B) och C) hemställt.

I avseende å punkten D) gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i denna punkt upptagna motionerna I: 133 och II: 223; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen blev på därå framställd proposition utskottets hemställan i punkten E) av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök.

§ 11.

Förbättrad varudistribution.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, över motion om utredning i syfte att rationalisera och förbilliga varudistributionen i landet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Den motion, som undertecknad jämte några andra ledamöter av kammaren väckt i denna fråga, har ju varit remitterad till olika institutioner och sammanslutningar, och i dessas yttranden har vitsordats den stora betydelse en rationalisering av varudistributionen måste anses ha för hela vårt ekonomiska liv. I kommerskollegii yttrande erinras om de konkurrensbegränsande företeelser på distributionsområdet som förekomma. Priskontrollnämnden hänvisar till tillgänglig statistik, utvisande ett relativt stort antal sysselsatta inom handeln och ökningen av detta antal under de senaste åren, och anser för sin del att kravet på en utredning om hela detta spörsmål är befogat.

Även utskottet har i sitt utlåtande sagt, att frågan om distributionens rationella ordnande är betydelsefull och bör uppmärksammas. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att motionärerna och utskottet äro överens i sakfrågan. Utskottet har likväl inte velat vara med om vårt förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan och har därvid åberopat de skrivelser med anhållan om utredning av spörsmålet i fråga, som ingivits till regeringen från handelsarbetareförbundet och Landsorganisationen. Utskottet menar sålunda att frågan redan på detta sätt dragits upp inför regeringen och att man kan utgå ifrån att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på detta problem.

Jag vill endast säga, att jag inte gärna kan ansluta mig till detta resonemang. Enskilda framställningar till regeringen torde väl vara en sak, och vad riksdagen har för mening är väl i alla fall något annat. Det borde väl kunna anses lämpligt att riksdagen fattat ståndpunkt i själva sakfrågan, nämligen om denna fråga är av den betydelse att den bör utredas eller icke. Det är väl ändå ett ganska märkvärdigt tillväga-

Förbättrad varudistribution.

gångssätt att riksdagen bara hänvisar till enskilda framställningar i frågan. Det har samtidigt i utskottsutlåtandet sagts, att tidpunkten för en utredning för närvarande kanske icke är lämplig. Detta vill jag inte uttala mig om. Det är ju klart att det finns vissa förhållanden inom handeln, som betingas av de nu rådande speciella förhållandena — det går inte att bestrida. Men jag tror inte denna omständighet i detta sammanhang bör tillmätas någon avgörande betydelse.

Jag har, herr talman, velat påpeka dessa ting och skall inte ingå på frågan i någon ytterligare utsträckning. I sak äro ju utskottet och motionärerna överens. Jag har, herr talman, med hänsyn till föreliggande förhållanden icke heller något yrkande.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Eftersom jag deltagit i denna frågas behandling i utskottet skall jag be att få säga några ord.

I likhet med den föregående talaren anser jag, att utskottet och motionärerna äro eniga i sak. Jag skall gärna hålla med honom om att det inte är ett alldeles oklanderligt förfarande, att utskottet har hänvisat till en tidigare gjord framställning ifrån ett fackförbund. Min generella uppfattning är den, att riksdagen i allmänhet inte bör låta sig nöja med framställningar som göras utanför dess eget område. Jag var i utskottet mycket tveksam, om jag skulle gå med på denna skrivning. Jag har emellertid gjort det därför att statsrådet Kock direkt efter denna framställning uttalat sig och förklarat, att så snart möjligheter erbjöde sig att få folk för denna utredning, så skulle densamma sättas i verket. När denna framställning fått ett så positivt bemötande ifrån statsrådets sida, har jag för min del gjort avkall på min uppfattning att det ändå i sista hand skall vara riks-

dagen som ger meningar tillkänna inför Kungl. Maj:t.

Jag instämmer gärna i motionens syfte. Det är nödvändigt att man gör en sådan undersökning. Vi ha här i kammaren under senare år fattat en hel del beslut om utredningar, då det gällt produktionen av vissa varor. Anledningen till dessa utredningar och undersökningar är väl den, att man inte vill att varor i produktionsstadiet skola kosta mera än som är alldeles nödvändigt med iakttagande av att en skälig levnadsstandard beredes dem som producera dessa varor. Men jag vill gärna hålla med om att man inte skall sluta där. Man skall även undersöka, huruvida man inte kan upptäcka möjligheter att förbilliga varorna efter produktionsstadiet, alltså när det gäller distributionen. Jag tror för min del att det är riktigt som det säges i denna motion, att det finns ganska stora möjligheter att bereda konsumenterna en vinst genom en bättre ordnad varudistribution. Jag behöver inte offra mycket tid för att klargöra detta. Vem som helst kan i utlåtandet från det tillfälliga utskott i första kammaren, som behandlat samma motion, finna en bättre redovisning för remissyttrandena än som finnes i vårt utlåtande och där läsa vad t. ex. priskontrollnämnden säger. Priskontrollnämnden säger, att under tiden 1931—1947 en ökning av de i produktionen sysselsatta ägt rum med 22 procent medan butikspersonalen ökat med 50 och kontorspersonalen med 54 procent. Dessa siffror skall man naturligtvis inte taga direkt fasta på; de måste vägas och sättas in i vissa andra sammanhang. Men de peka enligt min uppfattning ändå på en utveckling, som inte är riktig, nämligen att antalet sysselsatta inom varudistributionen ökat under det att antalet inom varuproduktionen verksamma går tillbaka eller i varje fall icke ökar i samma takt. Här är man inne på en väg som i längden kan bli farlig. En ökning av per-

Förbättrad varudistribution.

sonalen inom butiks- och kontorsväsendet betyder, att vi i allmänhet kräva en större bekvämlighet, att allt flera människors arbetskraft tages i anspråk för att passa upp de andra. Det är klart att det med en ökad levnadsstandard går åt mera folk för att, som jag uttryckte saken, passa upp de andra. Men jag tror i alla fall, att vi i vårt nuvarande ekonomiska läge inte ha råd att gå alltför långt på detta område och att det finns en viss gräns, som man inte alltför mycket får överskrida.

Jag kan inte heller underlåta att till sist säga, att även jag är litet tveksam på en punkt, som motionären här berörde. Det är när utskottet hänvisar till rådande ransoneringssystem och säger, att detta skulle förhindra en utredning. Jag har inte på den punkten velat anföra en särskild mening, då jag anser mig sakna kompetens att bedöma om detta uttalande är riktigt eller inte. Men om det är så, att det nuvarande ransoneringssystemet lägger hinder i vägen för en utredning, vill jag uttala en förhoppning om att detta ransoneringssystem så snart som möjligt får sådana proportioner — om det nu inte helt kan avskaffas — att vi kunna sätta i gång en utredning om en bättre varudistribution.

När jag nu till sist, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan sker det endast under den förhoppningen, att denna utredning kommer till stånd snarast möjligt.

Fru EKENDAHL: Herr talman! Utskottet och motionärerna synas vara eniga om att det behövs en utredning på här ifrågavarande område. När utskottet har behandlat frågan har det även tagit del av de skrivelser, som från handelsarbetareförbundet och Landsorganisationen ingivits till regeringen rörande detta spörsmål. Utskottet har vidare tagit del av en skrivelse som statsrådet Kock med anledning av

dess båda framställningar skickat till tidningen Köpmannen och vari statsrådet redovisar sin och regeringens inställning till denna fråga. Statsrådet Kock säger bl. a.: »Jag vill inte undervärdera det arbete som utföres på detta område av den enskilda handeln, men här föreligger så stora allmänna intressen att problemet bör tagas upp genom en statlig kommitté, där olika intressen kan bli företrädade och göra sig hörda, så mycket mer som uppgiftens storlek och svårighet förutsätter ett samarbete mellan alla intresserade parter.» Statsrådet fortsätter litet längre fram i denna skrivelse: »Jag finner sålunda, att förbundet» — det gäller handelsarbetareförbundets framställning — »framlagt starka skäl för en utredning och att en sådan utredning bör igångsättas, så snart detta är möjligt med hänsyn till våra knappa resurser i fråga om utredningspersonal m. m.» Utskottet har sålunda fog för sitt påstående, när det säger, att utskottet vet, att regeringen har sitt intresse inriktat på denna sak. Och då motionärerna och utskottet äro eniga om att det är själva sakfrågan som är det väsentliga, borde vi vara eniga om — vilket vi också tycks ha blivit, eftersom motionären inte framställer något yrkande — att det viktigaste är att en utredning snarast möjligt kommer till stånd. Om den kommer till stånd med anledning av en skrivelse från handelsarbetareförbundet och Landsorganisationen eller om den kommer till stånd med anledning av en tillstyrkt motion berör ju inte själva sakfrågan.

När utskottet säger sig tro, att det är svårt att göra denna utredning under förhandenvarande ransoneringsförhållanden, kan man givetvis säga som herr Hansson i Skegrie, att vi sakna möjligheter att bedöma den saken. Men vi hålla dock för troligt, att det är svårare att göra denna utredning, som ju i och för sig måste bli omfattande och krävande, under nuvarande förhållan-

Förbättrade semestermöjligheter.

den. Men jag vill också gärna inlägga den tolkningen i utskottets utlåtande, att utskottet är ense med motionärerna om att denna utredning bör vidtagas så snart som möjligt.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Sedan överläggningen härefter förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Förbättrade semestermöjligheter.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, över motionen II: 332, angående beredande av semestermöjligheter för personer, som med hänsyn till bristen på vikarier icke kunna erhålla semester.

I motionen II: 332, vilken hänvisats till andra tillfälliga utskottet, hade herr *Pehrsson-Bramstorp m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av huruvida och på vad sätt semestermöjligheterna kunde främjas för personer — exempelvis jordbrukare — som med hänsyn till bristen på vikarier icke kunde erhålla semester.

Utskottet hemställde, att motionen II: 332 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HEDLUND** i Rådombud: Herr talman! Under de senaste decennierna ha vi haft möjlighet att genomföra åtskilliga sociala reformer. Vi ha kommit ganska långt i fråga om den sociala välfärden. Emellertid finns det åtskilliga skönhetsfläckar, som borde utplånas. Den motion det här gäller har till

syfte att försöka avlägsna en sådan skönhetsfläck. Det gäller här semesterens gebit. Vi veta ju att de anställda som regel ha sin semester garanterad. Oftast kan man väl ordna semestern för de anställda på det sättet, att man inställer verksamheten. På andra håll får man ordna med vikarier. Men det händer också, särskilt när det gäller anställda hos småföretagare, att företagaren kan få öka ut sin arbetsbörda för att arbetstagaren skall kunna få semester. Trots detta har man emellertid ansett det vara en så pass viktig sak, att folk får en viss tids ledighet för rekreation, att man har dekreterat, att den anställde skall äga rätt att taga ut en sådan ledighet. Mot att så skett avser jag icke att rikta någon erinran. Den brist i semesterlagstiftningen, som jag talat om, gör sig närmast märkbar när det gäller mindre egna företagare, som äro i den situationen, att de inte ha möjlighet att skaffa vikarie för sig under en semesterledighet. Det gäller i all synnerhet smärre jordbrukare, som själva syssla med kreaturens skötsel. Det är ju inte på det sättet, att man kan stänga igen ladugården under en fjorton dagar, så att den som sköter ladugården skall få semester, utan det fordras att en annan person rycker in för att sköta arbetet under tiden.

Utskottet uttalar den självklara uppfattningen, att semester egentligen borde beredas varje arbetstagare, och medger, att det finns grupper, för vilka det i dagens läge är nära nog omöjligt att få en semestervila just därför att vikarier inte finnas att uppbringa. Men när det sedan gäller att försöka råda bot på dessa olägenheter, då tar det slut med den positiva inställningen — om jag får kalla den så — hos utskottet. Då stöter man på oöverstigliga svårigheter. Först och främst säger man, att med den brist på arbetskraft som nu föreligger kan man inte förstå, varifrån erforderliga vikarier skola erhållas. Ja, om man menar att det är skä-

Förbättrade semestermöjligheter.

ligt, att folk som arbetar i sin dagliga gärning så där en tio tolv, ja ända till tretton timmar om dygnet — det lär förhålla sig så med en del lantbrukarhustrur — inte kan få semester, därför att man inte vill taga folk från andra näringsgrenar för att fungera som semestervikarier, då kan man förstå denna inställning men knappast anars. Ty ingen kan få mig att tro, att det skulle vara ett lönlöst företag att skapa fram en organisation av semestervikarier. Jag tror att man skulle kunna ta hand om en del av det folk, som ständigt flyttar bort från landsbygden och jordbruket in till städerna, och inordna dem i en organisation, syftande till att tillhandahålla sådana semestervikarier. Detta låter sig enligt min mening mycket väl göra, bara man ser till att de få en betalning, som är ungefär jämförlig med den som de skulle komma att utvinna i det yrke de avse att träda in i, när de flytta bort från landsbygden. Jag tror att många under sådana förhållanden skulle stanna kvar på landsbygden och fullgöra ett uppdrag av detta slag. Med vad jag sagt har jag väl också försökt att ge anvisning på ett enligt min mening godtagbart uppslag att ordna denna fråga. Utskottet förklarar att något sådant uppslag inte har kommit fram. Jag tror för min del, att man skulle kunna utforma denna organisation antingen som ett slags påbyggnad på hemvårdarinneorganisationen eller som en parallell organisation till denna, låt vara i mycket blygsam omfattning till en början intill dess man finge se, hur stort behovet kommer att bli och i vilken omfattning denna organisation kommer att anlitas. Sedan kan man i mån av behov utbygga densamma.

Men för att man över huvud taget skall kunna ta ett sådant steg tycker jag att det fordras en utredning, varigenom man försöker klarlägga i vilken mån svenska medborgare äro förhindrade att taga semester av den an-

ledningen att det saknas semestervikarier. Därigenom har man också tillfälle att bedöma vilka slags yrkesgrupper som dessa vikarier måste representera. Man finge alltså försöka klarlägga inom vilka yrken de personer äro till finnandes, som inte kunna få någon semester. Därefter skulle jag tro att man kan taga steget fullt ut och påbörja utbyggandet av en organisation av nyss antydd art. Många anse det sannolikt vara en skam, att man här först erkänner det föreliggande behovet på detta område och sedan på de grunder, som äro angivna i utlåtandet, visar ifrån sig frågan.

Jag ber att få sluta med dessa ord och hemställer, herr talman, om bifall till motionen.

Fru EKENDAHL: Herr talman! Det råder bland utskottets ledamöter inga delade meningar om att det inte är ett behjärtansvärt initiativ, som toges i denna motion. Det är i högsta grad behjärtansvärt, att även landsbygdens husmödrar och alla arbetande på landsbygden erhålla semester. Men, herr Hedlund i Rådomb, det har inte anvisats på vilka vägar man skulle kunna skapa denna organisation, som i motionen skisseras upp. En organisation, som skall vara i stånd att bemästra de uppgifter, det här är fråga om, måste självfallet vara av en helt annan storleksordning än den nuvarande hemvårdarinneinstitutionen. Varifrån skall man ta folk till en sådan organisation? Jag är ense med herr Hedlund om att man bör bygga ut den sociala hemhjälpen och vidga indikationerna för denna, så att den också kan sörja för här ifrågasatta semestervikarier. Men vi komma ju inte ifrån — därom ha vi remissyttrandet från arbetsmarknadsstyrelsen — att det råder brist på kvinnlig arbetskraft på alla områden. Kunna då utskottets uttalanden anses ge uttryck för ovillighet eller bristande intresse från utskot-

Förbättrade semestermöjligheter.

tets sida? Utskottet säger att varken i motionen eller i inhämtade yttranden något godtagbart uppslag kunnat ges för hur problemet skulle kunna lösas. Herr Hedlund har nu givit uppslaget med hemvårdarinneinstitutionen. Det var emellertid inte något nytt uppslag. Denna institution hålla vi på att bygga ut och skola göra det i snabbare takt än hittills, vilket är ett önskemål både för städernas och för landsbygdens befolkning. Utskottet säger vidare: »Enligt utskottets mening kan en statlig utredning under sådana omständigheter icke förväntas ge några positiva resultat, varför utskottet icke anser sig kunna tillstyrka skrivelse med anhållan om utredning. Utskottet vill i stället förorda, att man på enskild väg söker lösa frågan genom utbyggnad av grantjänsten, genom anordningar som kunna vidtagas av berörda yrkesorganisationer eller på annat sätt. Sedan erfarenhet på detta sätt vunnits, böra andra förutsättningar finnas att bättre bedöma om och i så fall vilka åtgärder, som från samhällets sida böra och kunna vidtagas.» — Hur mycket utskottet än behjärtar de i motionen framförda önskemålen, har utskottet alltså ansett sig nödsakat att avstyrka motionen.

Man kan inte beteckna detta såsom ett ringa intresse för den grupp av arbetstagare det här gäller. Tror man att det skall gå att bygga upp en sådan här organisation, måste man ju också visa, var folk skall kunna fås till denna organisation. Det måste väl ändå vara människor — både män och kvinnor — som veta något om jordbruk, om de skola kunna göra någon nytta som semestervikarier.

Jag vill, herr talman, framhålla att utskottet mycket ingående diskuterat denna fråga. Problemet är så stort att man inte löser det genom en sådan här motion, utan man löser det bättre genom att pröva de vägar, som utskottet här har anvisat, jämsides med att man på alla sätt som äro tillgängliga söker

utbygga den hemvårdarinneinstitution som vi ha.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Säkerligen har den svenska riksdagen vågat sig på svårare problem än detta men jag är ense med utskottets talesman om att denna fråga är så stor, att den icke löses, som hon uttryckte sig, genom en motion. Men detta har jag nog knappast tänkt mig, eftersom jag hemställt att man skulle utreda frågan för att kunna överväga vilka möjligheter som stå till buds. Jag förutsätter, som jag nyss sade, att man vid den utredningen först skulle bilda sig en uppfattning om i vilken omfattning svenska medborgare äro förhindrade att få semester av den anledningen att inga vikarier stå till buds. Därefter skulle man undersöka, om det inte finns möjligheter att anställa lämpliga vikarier. Att det finns sådana att få är uppenbart. Det är här såsom eljest endast en kostnads- och prisfråga. Ingen kan väl tänka sig att alla människor äro bundna vid sitt arbete på ett sådant sätt, att det inte går att få dem därifrån, om man betalar dem. Frågan är bara den, om man skall anse att det är viktigare att de äro kvar där de äro än att de människor det här är fråga om få semester. Eller för att vända på det hela: Är det vettigt och rimligt att begära, att dessa människor med lång arbetsdag skola sakna semester bara för att vi inte vilja plocka över folk från andra yrken till vikarier?

Vad beträffar frågan om organisationen hänvisade jag nyss till hemvårdarinneorganisationen och sade, att man naturligtvis i viss utsträckning kunde bygga på den. Men jag förutsatte, att man fick ha något slags parallellorganisation. Jag har tagit för givet att man måste gå fram på den vägen. På annat sätt kan det nog knappast ordnas.

Förbättrade semestermöjligheter.

Herr FAHLMAN: Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå, att de synpunkter som herr Hedlund i Rådombänk här framfört kunna grundas på erfarenheter från samhällslivets olika områden. Såsom riksdagsman ber jag att få uttala min förvåning över att en riksdagsman kan ha en så verklighetsfrämmande uppfattning om de vitala spörsmål som beröra samhällslivet. Jag skulle vilja ha anvisning på hur en hel mängd småfolk skola kunna lösa sin semesterfråga, bortsett från kostnadsfrågan och organisationsfrågan. Det är inte bara lant-hushållen, som i närvarande stund ha svårigheter att skaffa sig arbetskraft såsom semestervikarier. Vi ha sett huru-som på alla områden råda stora svårigheter inte bara att skaffa semestervikarier utan över huvud taget att skaffa människor för att uppehålla tjänster och befattningar. Men här kommer herr Hedlund i Rådombänk och gör denna fråga om anskaffande av semestervikarier till den lättaste sak i världen. Detta måste bottna i en fullständig brist på kännedom om förhållanden, som varje människa i närvarande stund borde ha reda på.

Herr Hedlund säger att man kan plocka folk från andra näringsgrenar. Men dessa andra näringsgrenar ha icke folk tillräckligt för att över huvud taget kunna sköta sin normala produktion.

Det är alldeles tydligt, att det är ett behjärtansvärt intresse att få folk till semestervikarier åt personer som behöva semester. Detta är något som i hög grad intresserar riksdagen — ja, det rör hela vårt folk i en omfattning, som ingen kan föreställa sig. Men vi måste ju se på förhållandena sådana de verkligen äro. Man kan inte ställa sig upp i riksdagen, som herr Hedlund gör, och prata om saker och ting på ett sätt som om han inte alls kände till de svårigheter som föreligga. Jag tycker inte detta vittnar om något särskilt gott om-döme.

Fru EKENDAHL: Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr Hedlund, hur han tänkt sig att man skulle rekrytera den nya parallellorganisationen, som han här skisserade upp. Herr Hedlund förklarade att det bara var en kostnadsfråga och att det nog går att flytta folk och göra dem till semestervikarier, om man bara vill betala. Innebär detta att herr Hedlund tänker sig tvångsdirigering av folk från industrien eller annan verksamhet till sådana här semestervikariat? Jag frågar vidare herr Hedlund, om han tror att det blir lättare att rekrytera denna parallellorganisation än det varit att rekrytera den sociala hemhjälpens, alltså den hemvårdarinneorganisation som vi ha. Herr Hedlund är säkert inte obekant med att vissa lands-ting tagit upp frågan om möjligheten att betala hemhjälpens mer på landet än i städerna för att locka hemhjälpens till landet.

Jag tror inte, herr Hedlund, att det är så lätt att lösa denna fråga. Det råder ju stor arbetskraftsbrist. Utskottet stöder sig på uttalanden av arbetsmarknadsstyrelsen och övriga institutioner. Att göra det hela till en fråga om ovillighet från utskottets och riksdagens sida att lösa denna fråga, det är inte en riktig historieskrivning. Jag skulle närmast vilja kalla herr Hedlunds uppträdande en demonstration, som naturligtvis inte bidrar till att lösa frågan. Vill man komma fram till en lösning, har man att gå de vägar som utskottet anvisar, och på grundval av de erfarenheter som därvid vinnas kan man bygga vidare och undersöka på vilket sätt det hela skulle kunna finansieras från statens sida.

Herr HEDLUND i Rådombänk: Herr talman! Man frågar här varifrån folk skall tagas till dessa semestervikariat. Det är ju inte obekant, att det är ett par procent av landsbygdens människor som varje år flytta över till städer och större

Förbättrade semestermöjligheter.

sambällen. Jag föreställer mig att man skulle kunna värva en del av dessa mäniskor för en sådan här organisation med uppgift att tillhandahålla semestervikarier. Naturligtvis skulle man värva dem genom att betala dem. Någon tvångsdirigering har jag inte hört talas om i det här sammanhanget förrän fru Ekendahl nämnde den saken nu.

Jag skulle tro att herr Fahlmans och mina erfarenheter av förhållandena här i landet äro ganska olika. Jag för min del känner i varje fall bäst till förhållandena på landsbygden. Huruvida herr Fahlman över huvud taget känner till förhållandena där annat än som semesterfirare kan jag inte yttra mig om. Så mycket vet jag emellertid, att ett konditori kan man stänga bortåt fjorton dagar, medan konditorn och hans medhjälpare taga sig ledigt. Men litet svårare är det att vidtaga samma åtgärder med ladugården. Där måste man mjölka 365 dagar varje år. Frågan är nu närmast den, om man skall anse att den arbetskraft, som erfordras för att dessa människor skola få semester, skall kunna släppas till från andra näringsgrenar. Uppenbart är ju, att om man skall få semestervikarier till lantbrukarna, kommer det att bli mindre folk till andra näringar, exempelvis konditorier och kaféer. Men jag har trott att det är så pass viktigt att denna sak kan ordnas, att man skulle kunna släppa till t. ex. en del av dessa, som eljest skulle bli servitriser, till att sköta ladugårdsarbetet.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talmän! I den föregående diskussionen har man begränsat sig till att i huvudsak tala om jordbrukarna. Motionen avser dock över huvud taget alla privatföretagare och deras möjligheter att få semester. Om jag emellertid håller mig till jordbrukarna, vill jag uttala den uppfattningen att för en grupp, nämligen husmödrarna, skall kunna beredas

möjligheter till semester i viss utsträckning. I varje fall tror jag att frågan är lättast att lösa beträffande denna grupp. Vissa försök ha redan gjorts på privat väg genom egna organisationer, och de tyckas ha slagit lyckligt ut, även om omfattningen inte är så stor som skulle vara önskvärt.

Men när man lägger upp problemet i den omfattning som här är fallet, måste man väl ändå se situationen sådan den verkligen är. Är det möjligt att inom det svenska jordbrukets ram skaffa fram den arbetskraft som behövs för att ersätta dem som skola ha semester? Jag kan inte gå med på motionärens rekommendation att man skulle sätta servitriser i ladugården. För egen del skulle jag under inga förhållanden vilja lämna min ladugård i händerna på folk, som inte är fullt kompetenta. Jag tror helt enkelt inte att det går att lösa denna fråga med hjälp av folk från andra yrkesgrupper. Jag tror inte heller att någon småbrukare — och denna kategori behöver semester mer än någon annan — skulle vilja ens för en vecka eller fjorton dagar lämna sin gård i händerna på någon annan yrkesutövare. Det har sagts att man kunde tänka sig att låta industriarbetare genomgå en 8 till 14 dagars kurs, varefter de skulle kunna tjänstgöra såsom semestervikarier. Men man lär sig inte jordbruksdrift på 8 till 14 dagar.

Sådan ter sig alltså verkligheten, när man ser på den sådan den är. Det går inte att lösa denna fråga på annat sätt än att man har tillgång till verkligt yrkesutbildat folk, och för närvarande finns det inte tillgång på sådant folk. Jag ser alltså för dagen pessimistiskt på en praktisk lösning av frågan, även om jag givetvis i grund och botten varmt sympatiserar med denna motions syfte och hoppas att det en gång skall gå att klara upp problemet.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att peka på en viss utväg, som emellertid varit slängd för utskottet,

Utvidgning av statsindustrien i Laxå. — Skogsbruket och dess förädlingsindustrier.

eftersom tillfälligt utskott inte har rätt att komma med eget initiativ. Man har den möjligheten att ersätta den uteblivna semestern på samma sätt som man nu ersätter ackordsarbetet inom jordbruket. Eftersom man inte kan bereda någon semester där, räknar man en viss procent av arbetslönen såsom semesterersättning. Här finns alltså en möjlighet, inte att få semester, men att genom en ersättning för utebliven semester skaffa sig andra förmåner, som kunna väga upp semestern, om man nu bortser från semesterbehovet ur den synpunkten att rätt till semester är uttryck för social rättvisa inom folket. Jag är fullt medveten om att det går att bereda semester även åt jordbrukets folk, men då är jag rädd för att jordbruket måste bedrivas under andra former än för närvarande. Och jag vill inte rekommendera en ändring av strukturen för det svenska jordbruket för att man därigenom skulle kunna bereda semester åt en viss del av folket. Visst finns det som sagt teoretiska möjligheter att ordna saken, om man vill göra en strukturförändring, men det skulle nog vara en dyrköpt erfarenhet.

Utskottet har sagt att man på enskild väg bör söka lösa frågan och att, när det visat sig att det finns praktiska möjligheter, samhället bör träda till och lämna det bistånd som kan vara erforderligt. Utskottet menar alltså att man bör gå ungefär den väg man gått då det gällt att försöka lösa frågan om husmödrarnas semester. Kunna vi lösa frågan eller visa på framkomliga vägar för dess lösning, anser jag att det är statsmakternas skyldighet att hjälpa till så att dessa människor kunna få den semester de så väl behöva.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 13.**Utvidgning av statsindustrien i Laxå.**

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, över motion om utredning av möjligheterna att utvidga den statliga industrien i Laxå.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr JANSSON i Örebro: Herr talman! Utskottet har avstyrkt min motion i denna fråga och påpekar, att det så sent som föregående år verkställdes en utredning i samband med statens övertagande av Laxå bruk. Utskottet anser, att en förnyad utredning inte skulle kunna leda till några nya synpunkter. Av vad jag kunnat utläsa ur propositionen nr 318 för år 1947 har jag emellertid fått den föreställningen, att den då företagna utredningen egentligen endast gällde förvaltningen och äganderätten till de nyförvärvade industrierna samt en eventuell försäljning av järnindustrien. Däremot har jag inte kunnat finna i nämnda proposition, att utredningen också skulle gälla möjligheterna för komplettering och utvidgning av den därvarande industrien. Det är just denna sak jag velat aktualisera genom min motion.

Jag förstår ju väl, att mot ett enhälligt utskott är det ganska utsiktlöst att yrka bifall till motionen. Jag vill bara, herr talman, uttala den förhoppningen, att de synpunkter jag framställt komma att bli beaktade och realiserade på ett annat sätt än jag nu tänkt mig.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.**Skogsbruket och dess förädlingsindustrier.**

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, över

Skogsbruket och dess förädlingsindustrier.

motion angående utredning av vissa problem inom skogsbruket, sågverks-, massa- och pappersindustrierna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr PERSSON i Landafors: Herr talman! I denna motion har jag tillsammans med herr Hagberg i Luleå yrkat på att riksdagen måtte hemställa om utredning angående skogsbruket, sågverks-, massa- och pappersindustrierna, varvid särskilt må uppmärksammas den hotande överavverkningen, nödvändigheten av att övergå till högre grad av förädling, organisations-, struktur- och lokaliseringsfrågorna inom dessa industrier samt sysselsättnings- och lönefrågorna för de anställda och hur man ur samhällets synpunkt skall komma till den mest rationella lösningen av föreliggande problem.

Vi ha i motionen påvisat överavverkningarna av timmer och massaved i Norrland enligt riksskogstaxeringarna, vi ha påvisat att knappheten på grovvirke i början av 1930-talet utlöste den omfattande sågverksdöden i Norrland och att den tilltagande knappheten på grövre stamklasser kan befaras innebära en ytterligare tillbakagång för sågverksindustrien. För att undvika allvarlig skada å våra skogstillgångar genom överavverkning torde det bli nödvändigt att för massaindustrien göra kraftiga nedskärningar i Norrland i fråga om uttaget av massaved.

Statens skogsforskningsinstituts utförda beräkningar över avverkningar i landets skogar ha givit till resultat, att därest avverkningarna av massaved och timmer skedde i överensstämmelse med beräkningar av virkestillgången på längre sikt, d. v. s. bestämdes ur skogsvårdssynpunkt, så skulle produktionen av sågade och hyvlade trävaror för närvarande för landet i dess helhet kunna höjas med 12 % i jämförelse med den genomsnittliga produktionen under tiden 1936—1939. Beträffande sulfit-

och sulfatmassa bleve det emellertid en sänkning med 16, respektive 19 %. För skilda landsdelar äro dock dessa förhållanden mycket olika. För Norrland skulle det enligt samma utredning bli nödvändigt att sänka produktionen för samtliga sortiment; för sågade och hyvlade trävaror med 12 %, för sulfit- och sulfatmassa med respektive 28 och 35 %.

Den oavbrutet krympande råvarubasen i Norrland för landets trävaru- och massaindustri nödvändiggör en hushållning, så att icke våra skogstillgångar lida skada. Den minskade timmertillgången i Norrland har varit orsak till sågverksdöden där. Inskränkningarna i sågverks- och massaindustrierna i Norrland medföra stora sociala problem för arbetarna inom dessa industrier och skapa ett osäkerhetstillstånd, som under de senaste årtiondena varit särskilt markerat inom sågverksindustrien.

Vår motion har siktat till en utredning om en utvidgad och långtgående förädlingsverksamhet av våra skogsprodukter, där det ekonomiska utbytet skulle kunna bli mångfalt större och där råvarubehovet kunde bli mindre, att samordna skogsbruket till en därtill anpassad förädlingsindustri, som på ett ur samhällelig synpunkt rationellt sätt kunde trygga skogarnas tillväxt, att skapa största möjliga avkastning och att skapa trygghet för arbetarna inom såväl skogsbruket som träförädlingsindustrien.

Nu säger utskottet, att flertalet av de i motionen berörda problemen torde komma att behandlas av norrlandskommittén, vars utredning kan förväntas föreligga under innevarande år. Vidare hänvisar utskottet till LO:s skrivelse till regeringen förra året med hemställan, att olika näringsgrenars strukturförhållanden måtte utredas. Därigenom har Kungl. Maj:ts uppmärksamhet riktats på även skogsindustriernas problem, och enligt vad utskottet inhämtat är frågan föremål för överväganden av Kungl.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Maj:t. Detta skulle således innebära, att flertalet av de frågor vi berört i motionen kommer att i utrett skick framläggas i norrlandskommitténs blivande betänkande, eventuellt redan i år, och att Kungl. Maj:t överväger en utredning om skogindustriernas problem. Ligger saken i verkligheten till på det sätt som här anförts, kan jag avstå från att yrka bifall till motionen. Det ger mig i stället desto större anledning att med största intresse avvakta norrlandskommitténs betänkande och regeringens utredning.

Utskottet framhåller beträffande lönefrågorna, att dessa lämpligast böra lösas av de berörda parterna. Ja, i motionen ha dessa frågor framhållits för att belysa arbetarnas anställnings- och arbetsförhållanden. En utredning kan mycket väl omfatta även löneförhållandena inom olika industrier, men lönerna avgöras genom berörda parter på arbetsmarknaden.

Den nya skogsvårdslagen, som av riksdagen antogs för tre veckor sedan, var ett steg i den riktning, som motionen velat anvisa. Däröfver är jag överens med utskottet.

Med tanke på remissinstansernas och utskottets enhälliga avslagsyrkanden på vår motion och i förlitande på löftet om utredningsresultatet från norrlandskommittén redan i år ställer jag, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 15.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 23, angående granskning av de i statsrådet förda protokollen.

Utskottets anmälan att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

Lades till handlingarna.

Utskottets anmälan om anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen.

Ingressuttalandet.

I ingressen hade utskottet framhållit, att de principer, som ligga till grund för bestämmelserna om allmänna författningars trädande i kraft, icke tillbörligen iakttagits under granskningsåret i trots av att utskottet tvenne gånger understrukit betydelsen härav.

Reservation hade avgivits av herrar *Herlitz, Björck, Gustavson, Thorell, von Friesen, Kyling och Hæggbloom*, som ansett den av utskottet gjorda anmälan bort göras under åberopande av § 107 regeringsformen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **THORELL**, som anförde: Herr talman! I ingressen till föreliggande utskottsmemorial har påpekats, att det i ett stort antal fall bestämts, att i svensk författningssamling för år 1947 — det gäller även delvis 1948 — införda författningar skulle träda i kraft innan fyra veckor förflutit från kungörandet eller att de skulle gälla omedelbart, d. v. s. från och med dagen efter det ifrågavarande författning utkommit i tryck. Värre är emellertid, att man i över 200 fall förklarar, att författningarna helt eller delvis skulle lända till efterrättelse från ett datum, som ligger före kungörandet. Om man tar del av de författningar, som ha tidigare datum för ikraftträdandet än utgivningen, så finner man, att dessa i ganska stor utsträckning beröra statliga verk, anstalter, regementen o. s. v. Huru de, som ha att rätta sig efter dessa författningar, skola kunna gissa sig till vad de komma att innehålla, och detta långt i förväg, det har jag för min del mycket svårt att förstå. Särskilt svårt är detta med hänsyn till den snårskog av lagar och författningar, som de flesta svenska medborgare nu för tiden ha att rota i

Granskning av statsrådsprotokollen.

för att över huvud taget kunna följa med vad som angår var och en.

Jag skall be att få taga fram ett exempel bland de många. Enligt kungörelsen nr 407 för år 1947, beträffande bestämmelser om skördepermission för vissa värnpliktiga, skulle denna gälla från den 1 juli. Kungörelsen utkom emellertid inte förrän den 19 juli. Även om möjligen truppförbandscheferna hade underrättats på förhand om denna sak så får man väl inte förutsätta, att de värnpliktiga kände till den. Följaktligen hade väl de värnpliktiga mycket svårt att i tid förbereda sig på att begära permission och fara hem, och så vitt jag förstår, kunde de hemmavarande, som då gingo och väntade på att få hem sina söner och anställda för att få hjälp med skörden, knappast veta någonting härom.

Ett annat exempel är kungörelsen nr 818 år 1947, om resekostnads- och trakamentsersättning åt befattningshavare hos hushållningssällskapen. Jag har i dag talat med en representant för Stockholms läns hushållningssällskap, och jag är säker på att det ligger till på samma sätt beträffande de andra hushållningssällskapen. Det var för dem synnerligen egendomligt att de fingo en författning, som utkom den 18 november men skulle gälla redan från den 1 januari. Det var således nära ett år senare som denna författning utkom. Hushållningssällskapet hade redan utbetalat en hel del dagtraktamenten under tiden, och nu fick man göra om det hela. Man fick ändra bokföringen, skriva ut nya räkningar med därav följande besvär, kostnader och förtret både för dem som skulle utträtta arbetet och för de anställda.

Enligt § 4 i kungörelsen den 4 januari 1928 böra, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda — jag vill inte neka till att det ibland kan föreligga sådana omständigheter — författningarna utkomma från trycket på sådan tid, att de kunna vara vederbö-

rande till handa innan författningarna träda i kraft. Jag tycker att detta är en ganska rimlig begäran från dem det gäller att så sker. Det är ju eljest mycket svårt för vederbörande att gissa sig till vad författningen skall innehålla, och ibland har man kanske ingen aning om att en sådan skall komma ut.

Emellertid är det, herr talman, inte första gången denna sak påtalats av konstitutionsutskottet. Redan 1940 förekommo liknande fall, och då påtalade utskottet saken i en omförmälan. Då regeringen — dåvarande samlingsregeringen — inte bättrade sig påföljande år, tog man upp frågan på nytt i en ny omförmälan. Svensk lagstiftning innehåller i allmänhet sådana bestämmelser, att vid upprepade förseelser blir det strängare påföljd. Enligt reservanternas uppfattning — vi äro sju stycken — bör detta även gälla för statsråden. Därför anse vi, att utskottets omförmälan hade bort göras under åberopande av § 107 regeringsformen. Även om vi denna gång inte fingo en majoritetsanmälan enligt § 107 regeringsformen skulle jag tro att stämningen inom utskottet är sådan, att en dylik knappast kan undgås till kommande år, om regeringen inte nu tager rättelse av vad som förekommit i saken.

Vidare yttrades ej. Utskottets förevarande uttalande lades till handlingarna.

Punkten 1:o), angående protokollet över jordbruksärenden den 29 augusti 1947.

Utskottet hade i denna punkt gjort anmälan enligt § 107 regeringsformen mot ledamöterna av tillförordnad regering den 27 augusti 1947 statsråden Gjöres, Danielson, Zetterberg och Sträng för underlåtenhet att underställa riksdagen de då beslutade förändringarna i jordbruksregleringen.

Reservation hade vid denna punkt avgivits

a) av herr *Sjö* mot utskottets motivering;

Granskning av statsrådsprotokollen.

b) av herrar *Gottfrid Karlsson, Elm-gren, Ernst Hjalmar Nilsson, Fast, No-rén, Jonsson* i Haverö och fru *Sved-berg*, som icke ansett tillräckliga skäl föreligga för anmälan enligt § 107 re-geringsformen mot den tillförordnade regeringens medlemmar.

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som anförde: Herr talman! Den anmärkning, som det nu är fråga om, riktar sig formellt mot fyra av rege-ri-ngens ledamöter. I realiteten är det emellertid en anmärkning mot hela re-geringen. Därför tillåter jag mig att här liksom i första kammaren ta till orda och framlägga regeringens syn på ärendet.

Fakta i målet äro presenterade i konstitutionsutskottets memorial på ett sätt, som icke föranleder någon in-vändning från min sida. Av denna framställning framgår, att anmärkning-en gäller, att regeringen enligt konsti-tutionsutskottets mening överträtt sina befogenheter vid den justering av jord-brukspriserna, som blev nödvändig med anledning av 1947 års missväxt.

Det har från något håll i pressen — jag märkte f. ö. några ekon härav i första kammarens diskussion i ärendet — gjorts gällande, att regeringen mo-tiverat sin handläggning av ärendet på följande sätt. Sedan jordbrukets orga-nisationer och de statliga myndigheter-na nått fram till en överenskommelse, som därefter biträdades av regeringen, och sedan riksdagens partiledare för-klarar sig kunna acceptera den gjorda överenskommelsen, var frågan i sak av-gjord, varför regeringen skulle ansett det onödigt att av formella skäl inkalla riksdagen för att få den redan träffade överenskommelsen konfirmerad. Rege-ri-ngen skulle med andra ord ha bort-sett från att den saknade formell rätt att fatta beslutet i fråga. Enligt min mening vore det ganska riskabelt om re-geringsbeslut finge oemotsagt motive-

ras på detta sätt. Det skulle innebära ett allvarligt intrång i riksdagens be-fogenheter. Det är därför angeläget för mig att understryka, att regeringen i sitt ställningstagande utgick ifrån att den ägde formell rätt att handla. Jag vill erinra om att föredragande depar-tementschefen Sträng i proposition nr 280/47 begärde ett bemyndigande till justering av jordbrukspriserna i hän-delse av missväxt och därvid yttrade följande:

»De beräkningar, för vilka jag nu re-dogjort, grunda sig givetvis på de för-utsättningar, som gälla för kalkylens upprättande, och utgå sålunda från an-tagandet av normalt skördeutfall. Då, såvitt nu kan bedömas, skörden i all-mänhet torde komma att understiga den i kalkylen upptagna normalskörden, sy-nes i likhet med föregående år möjlig-het böra hållas öppen för en ompröv-ning av priserna på grundval av i augusti eller därefter, så snart skörde-resultatet kan överblickas, företagen omräkning av kalkylen. Härvidlag torde samma grunder böra tillämpas som un-der innevarande regleringsår. Om så-lunda ett över- eller underskott skulle uppkomma motsvarande mer än fyra procent av jordbrukets samlade in-komstsumma enligt vårkalkylen inklu-sive de på grundval av prishöjningarna beräknade inkomstförbättringarna, tor-de priserna böra justeras så att margi-nalen nedbringas till fyra procent. De av livsmedelskommissionen framförda synpunkterna beträffande tillvägagångs-sättet vid en justering av priserna torde härvid böra beaktas.»

Det framgår av det bemyndigande, som riksdagen således gav regeringen, att Kungl. Maj:t ägt full befogenhet att vidtaga den prishöjning, som skulle vara erforderlig för att täcka uppkom-met inkomstunderskott. Om regeringen således på grund av missväxten hade tillåtit en stegring av jordbrukspriser-na, så att bönderna fått kompensation med undantag av dessa fyra procent,

Granskning av statsrådsprotokollen.

då skulle Kungl. Maj:t icke ha behövt inhämta riksdagens mening.

Nu låg ju frågan så till att regeringen liksom alla ansvarskännande myndigheter var ytterligt orolig för att en stegring av livsmedelspriserna skulle komma att påverka prisutvecklingen i inflatorisk riktning. Regeringen ansåg sig därför icke höra gå prishöjningsvägen. Då är frågan, om det av riksdagen lämnade bemyndigandet täcker även ett beslut om subventionering med statsmedel. För att få klarhet på den punkten kan man gå till vad departementschefen skrev i den proposition, som jag nyss erinrade om. Jag skall gärna medge, att departementschefens skrivning på denna punkt, som dessvärre stått kvar och anmälts i oförändrat skick från tidigare tillfällen, inte är så klar utan hade bort vara klarare. Vad som står under denna punkt är emellertid följande:

»I anslutning till vad som gällt under krigsåren och med hänsyn till ovissheten beträffande det framtida försörjningsläget, förordar jag, att Kungl. Maj:t liksom hittills erhåller befogenhet att handhava jordbruksregleringarna samt vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i desamma. Skulle härvid finnas erforderligt att företaga mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, förutsätter jag emellertid att riksdagen höres.»

Även detta uttalande gjorde riksdagen på jordbruksutskottets förslag till sitt. Nu är tvistepunkten helt enkelt följande. Enligt konstitutionsutskottets mening utgör valet av subventionslinjen i stället för prisförhöjningslinjen en mera genomgripande ändring i regleringsåtgärderna, som alltså bort underställas riksdagen. Så har däremot icke regeringen sett saken. Vi ha icke betraktat detta som en väsentlig ändring i reglerna för jordbruksregleringen. Vi ha alltså utgått ifrån att vi hade formell möjlighet att fatta beslut. Jag kan emellertid försäkra kammarens ledamö-

ter, att hade det varit så, att det gällt en politiskt omstridd fråga, hade riksdagen i alla fall blivit inkallad, trots de olägenheter härav, som jag i senare delen av mitt anförande skall beröra. Vi ansågo det därför nödvändigt att, förutom att verkställa den formella undersökningen, huruvida vi hade rätt att fatta beslutet i fråga, även gå till en reell prövning, huruvida denna fråga kunde bli föremål för en politisk strid. Detta gjorde vi på det sättet, att jag tillät mig presentera frågan inför partiledarna. Där framfördes från bondeförbundets och från högerens sida, vilket högerledaren Domö mycket öppet vitsordat i debatten i första kammaren, med bestämdhet den uppfattningen, att den överenskommelse, som träffats mellan regeringen, livsmedelskommissionen och jordbrukarnas organisationer, borde fullföljas.

Regeringen berörde i diskussionerna med partiledarna även den formella frågan, om riksdagen skulle inkallas eller ej. Jag tycker, att det är ganska liten mening i att nu ta upp en diskussion om de råd, som regeringen därvid fick. Det var nämligen inte denna frågas formella sida, som regeringen underställde partiledarna. Det problem som regeringen underställde partiledarna var, huruvida de ansågo, att det här gällde en politisk stridsfråga, vars sakliga innebörd gjorde det nödvändigt att inkalla riksdagen.

Beträffande den formella sidan av saken, ja, där kan man få råd av både vänner och motståndare, men ansvaret för frågans formella handläggning måste ändå vila på regeringen. Därför tycker jag inte, att det är någon idé att nu resonera om vilka råd som regeringen fick i det avseendet. Om det emellertid är någon, som är intresserad av detta, kan jag säga, vilket också framkom under första kammarens debatt i frågan, att någon uppmaning från oppositionens sida att inkalla riksdagen fick regeringen inte. Men jag beto-

Granskning av statsrådsprotokollen.

nar än en gång, herr talman, att vi inom regeringen icke ha någon som helst anledning att söka krypa bakom partiledarna, när det gäller det formella ställningstagandet, utan där har regeringen att bära ansvaret.

Vad regeringen åsyftade med sitt samråd med partiledarna var att få utränt, hur de sågo reellt på denna fråga. Det är självklart att, om det därvid hade visat sig, att delade meningar förelågo i sakfrågan, exempelvis att bönderna fått för mycket eller för litet eller att man inte kunde täcka dessa utgifter på ett sådant sätt utan att man måste ha en annan form för täckningen, ja, då hade hela detta ärende, alldeles oavsett om regeringen haft formell rätt att handla, förvandlats till en vanlig politisk fråga, beträffande vilken det är lika angeläget för regeringen som för oppositionen att den blir föremål för dryftande i vanlig ordning. Det är angeläget, att man vid denna frågas bedömande har klart för sig syftet med vårt resonemang med partiledarna.

Att regeringen för sin del bedömde läget riktigt efter samrådet med partiledarna framgår av det förhållandet att när frågan sedan i januari månad presenterades för riksdagen på vanligt sätt så höjdes i riksdagen icke en enda röst mot den sakliga lösningen. Det besked, som regeringen fick från partiledarna i augusti 1947 om att frågan saknade politisk räckvidd och icke skulle komma att framkalla någon politisk strid, visade sig således vara riktigt. Jordbruksutskottet tillstyrkte regeringens förslag, och detta förslag antogs av en, såvitt jag kan erinra mig, enhälligt riksdag. När vi inom regeringen således hade konstaterat, att vi enligt vår uppfattning hade formell rätt att handla och att i sak frågan inte behövde underställas riksdagen, ansåg sig regeringen kunna använda sig av den fullmakt, som enligt dess mening fjolårets riksdagsbeslut hade givit regeringen.

Det var ett speciellt skäl, som därvid

var utslagsgivande för oss inom regeringen, och det var, att det gällde att handla raskt. Kammarens ledamöter kanske komma ihåg, att förhandlingarna om jordbrukspriserna 1947 ledde till mycket starka meningsmotsättningar. Dessa meningsmotsättningar blevo så tillspetsade, att jordbrukarnas organisationer varslade om såstrejk. Nu förhöll det sig på det sättet, att om man kunde få ett snabbt beslut i den fråga, som vi nu diskutera, d. v. s. frågan om ersättning för förlusterna på grund av missväxten, så hade Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges lantbruksförbund enligt ett uttalande den 14 augusti i fjol förklarat sig villiga att, under förutsättning att detta förslag godkändes av Kungl. Maj:t, på allt sätt medverka till att produktionen av jordbruksprodukter, däri inräknad sådd av höstsäd och vårsäd under nästa regeringsår, blev så stor som möjligt och till att jordbruksprodukterna i största möjliga utsträckning tillfördes den legala marknaden. Denna möjlighet att snabbt få till stånd en avspänning i en fråga, där, om man icke kom fram till ett resultat, i varje fall stor risk förelåg för förödande inverknings på vår folkförsörjning, gjorde det ytterligt angeläget för regeringen att undvika varje uppskov med frågans avgörande.

Jag vill här även säga några ord i anledning av en uppgift, som framkom under första kammarens debatt i ärendet. Det förklarades där bl. a., att alla de av mig nu framförda skälen visserligen kunna låta rimliga, men det innebär ändå en missaktning av riksdagen att inte inkalla den, om det också bara hade gällt att konfirmera beslutet i fråga. Jag tror, att vi skola akta oss för att driva det argumentet. Jag vill bara erinra om följande. Det gällde, som jag nyss sade, att få ett snabbt beslut i ärendet. Innan vi i regeringen togo ställning till frågan, gjorde jag en rundfråga till departementscheferna, huruvida de hade några ärenden så för-

Granskning av statsrådsprotokollen.

beredda, att det skulle kunna bli en arbetsriksdag. Man sade mig då, att om riksdagen inkallas, så måste det ärende, som vi nu debattera, bli det enda ärendet vid den riksdagssessionen. Om vi skulle ha fått en arbetsriksdag, hade vi måst vänta till den 1 november.

Alltså, det ena alternativet var att inkalla riksdagen till någon av dagarna mellan den 20 augusti och den 1 september, då det nya regleringsåret skulle börja. Denna riksdag skulle inte ha andra möjligheter än att antingen förkasta förslaget eller att säga ja därtill. Det andra alternativet var, att vi skulle ha väntat till den 1 november, då riksdagen skulle ha haft ett större arbetsmaterial och då den inte hade fått denna mycket egendomliga karaktär, som en augustiriksdag skulle haft. Då hade emellertid olyckan redan varit skedd. Då hade det inte inträffat något annat än att vi under tiden den 1 september—den 1 november hade levat på den förmenta »olagligheten». Vad som nu i realiteten hände, var att vi i stället den 10 januari 1948 förelade riksdagen det förslag, som annars skulle ha förelagts densamma den 1 november 1947.

Det av mig nu berörda argumentet mot regeringens handlingssätt kan jag icke tillmäta någon större betydelse. Då det emellertid framförts i debatten, har jag redan nu velat ha anfört, att det skälet enligt min uppfattning är ganska svagt. Om vi således hade inkallat en verklig arbetsriksdag i november, hade det i alla fall funnits precis samma grund för anmärkning mot regeringen som för det som nu inträffade, när vi förelade riksdagen ärendet först den 10 januari 1948.

Ja, herr talman, detta har varit regeringens motiv för dess handläggning av detta ärende. Det är givet, att regeringen anser dessa motiv vara bärande, men jag vill gärna deklarerat, att regeringen är fullt medveten om att man bör vara aktsam om de demokratiska formerna. Jag vågar därför till slut ut-

tala den förhoppningen, att konstitutionsutskottets varningssignal i dag skall leda till att vi i fortsättningen på bägge håll, både inom regeringen och i riksdagen, söka att mer noggrant precisera innebörden i de fullmakter och bemyndiganden, som regeringen erhåller och som riksdagen beviljar. Om så sker, tror jag för min del, att vi i framtiden ganska lätt skola kunna undvika konflikter av det nu diskuterade slaget.

Vidare yttrade:

Herr HALLÉN: Herr talman! Efter de betydelsefulla ord varmed hans excellens statsministern slutade sitt tal kan jag fatta mig relativt kort. Han nämnde någonting om att utskottets anmärkning kunde betraktas såsom en varningssignal, som säkerligen skulle leda till att man i framtiden mera noggrant preciserade de åtaganden och utfästelser, som det blir fråga om.

Det är emellertid några uttalanden från statsministern, som jag inte vill lämna alldeles obemärkta. Han sade bland annat att det på något håll gjorts gällande, att sedan denna uppgörelse träffats, som nu varit på tal, mellan regeringen, livsmedelskommissionen och jordbrukets organisationer, och sedan partiledarna förklarat sig inte ha någon erinran mot detta, så skulle man från regeringens sida ha menat, att det kanske var onödigt att höra riksdagen. Detta var alltså inte regeringens mening, utan det hade påståtts på något håll. Jag vet inte vem som gjort sig skyldig till en sådan historieskrivning, i varje fall har inte konstitutionsutskottet gjort det. Jag betvivlar inte att riksdagen, om den varit samlad vid tidpunkten för detta besluts fattande, hade fått sin önskan tillgodosedd att få yttra sig i ämnet.

Nu säger herr statsministern till sitt försvar, att på grund av statsrådets sätt att uttrycka sig i propositionen samt riksdagens godkännande av detta, var

Granskning av statsrådsprotokollen.

den formella sidan av saken klar. Ja, så alldeles klar var den väl ändå inte, herr statsministern. Jag uppfattade nämligen att statsministern själv yttrade, att departementschefen nog med framgång kunde ha begagnat sig av ett klarare och tydligare skrivsätt än han gjorde.

I förbigående vill jag säga det, att den omständigheten att årets jordbruksutskott lämnat detta utan erinran egentligen inte betyder någonting, ty detta utskott har ju ingen direkt decharge-uppgift. Det har hänt förut, att ett utskott lämnat en sak obeaktad och att denna sak sedan uppmärksammats av konstitutionsutskottet.

Sedan statsministern redogjort för de alternativ som här förelågo — antingen prishöjningslinjen eller subventionslinjen — och angivit de skäl som talade för att regeringen följde den senare linjen säger han, att det var för att utröna hur man såg på de olika tänkbara vägar, som här voro framkomliga, som han tillät sig att ha ett samtal med partiledarna. Därvid hade själva saksfrågan om jordbrukshjälpen avhandlats, men även frågans formella sida hade berörts. Av denna framställning får man den uppfattningen, att det egentligen endast var sättet för de ingripande regleringarna, som förnämligast skulle avhandlas. Men enligt den beskrivning jag fått från partiledarkonferensen tillmätte man den formella sidan av saken en minst lika stor betydelse.

Herr statsministern säger vidare, att det råd — om man skall använda det uttrycket — som partiledarna (huvudsakligen de borgerliga partiledarna) gävo regeringen ju på intet sätt kan minska regeringens ansvar. Ja, det är alldeles riktigt. Det är ju otänkbart att regeringens ansvar skulle bli mindre därför att regeringen följt det råd, som flertalet av partiledarna kan ha givit. Riksdagen har i alla fall sagt ifrån, att om jordbrukshjälpen, i vilken form den än kommer, när en viss storleksordning, så vill

riksdagen höras. Detta riksdagens uttalande kvarstår i alla fall.

Nu kan man visserligen, som statsministern gjorde i slutet av sitt anförande, anföra mycket goda och tungt vägande skäl mot att inkalla riksdagen. Det skulle ha kostat hundratusentals kronor. Det var vidare ett viktigt skäl att inför den hotande såstrejken se till, att inte tiden bara fick gå utan att man handlade raskt. Det erkännes gärna, att detta beslut säkerligen var ett praktiskt och ur folkförsörjningssynpunkt klokt och väl avvägt drag. Men det är inte detta vi inom utskottet ha att taga ställning till. Inte heller behöva vi från utskottets sida taga ställning till frågan om en riksdag i augusti, som endast skulle konfirmera detta beslut, eller en arbetsriksdag i november. Den saken äro vi inte skyldiga att gå in på. Jag får för resten bekänna, att jag inte tycker att det varit så skrämmande med en mycket kortvarig riksdag i augusti för att konfirmera detta beslut, och detta just därför att riksdagen skrivit som den gjort.

Man kan alltså hysa den allra största respekt och erkänsla för de motiv, som föresvävade regeringen då den handlade på detta sätt. Vi måste dock vara ense om att de personer riksdagen utsett att vårda grundlagarnas oantastlighet inte ha rätt att anlägga dessa bekvämlighets- och sparsamhetssynpunkter. Vi måste hålla på grundlagen, i detta fall § 62 i regeringsformen.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga det, att inför tidens oro och löslighet måste vi se till, att ingen tendens att tumma på grundlagen när det gäller riksdagens rättigheter får utveckla sig. Alla äro ense därom, att en partiledarkonferens är ett surrogat, och ett dåligt sådant, för riksdagen och aldrig kan godkännas. Nu är för resten herr statsministern också inne på detta en smula då han i ett par olika vändningar talar om vikten av att respekten för de konstitutionella formerna inte avtrub-

Granskning av statsrådsprotokollen.

bas och att man skall vara aktsam om de demokratiska arbetsformerna. Detta gör att jag uttalar den förhoppningen, att vad som nu förevarit — sedan får man tolka jordbruksutskottets skrivsätt hur man vill — mera skall vara att betrakta som en isolerad företeelse, som inte upprepas, och inte som ett utslag av en viss tendens. Äro vi ense härom — och samma uppfattning tycker jag mig kunna utläsa ur statsministerns ord — så tro vi inom utskottet, att den anmärkning vi gjort alldeles säkert fyller sin goda uppgift för framtiden.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Det avsnitt i jordbruksutskottets utlåtande nr 67, som utgör grunden för konstitutionsutskottets anmärkning, medger visserligen Kungl. Maj:t att alltjämt taga hand om jordbruksregleringarna och att vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i desamma. Skulle det bli nödvändigt med mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, förutsätter utskottet riksdagsbeslut.

Jag vill erinra kammaren om att den skrivning jordbruksutskottet använde vid detta tillfälle utgör en skärpning av en tidigare skrivning. Från och med 1944 skrev utskottet på detta sätt, medan man tidigare endast hade talat om att riksdagen skulle höras där så utan olägenhet kunde ske. För att bedöma huruvida ändringarna voro mera genomgripande, kan man ju också lättast jämföra med tidigare beslut angående prissättningen. Jag skall då göra en jämförelse med de åtgärder, som vidtogos under ett par år från och med 1944.

År 1944 fick livsmedelskommissionen i uppdrag att vidtaga en inte alltför obetydlig jämkning av priserna. Det rörde sig om ett belopp mellan 35 och 40 miljoner kronor. År 1945 ägde ingen justering av jordbrukspriserna rum på hösten; 1946 vidtogos en mindre dylik

justering på ca 17 miljoner kronor. Men det belopp som 1947 bestämdes för hela denna reglerings anordnande var av den storleksordning, att man utan tvekan måste säga, att här är en sådan genomgripande ändring, som förutsattes i jordbruksutskottets av riksdagen godkända uttalande. I detta fall har jag fäst mig vid ett uttalande som statsministern i sitt anförande nyss här i kammaren gjorde, då han tycktes göra gällande, att om det bara företagits en ändring av priserna, så att man slagit ut detta belopp på priserna, så skulle det inte ha funnits någon anledning för regeringen att sammankalla riksdagen till ett nytt sammanträde. Om man däremot vidtog denna åtgärd, det vill säga utanordnandet av dessa 78 miljoner kronor som det här närmast är fråga om, skulle det ha förelegat en sådan skyldighet. Jag förstår inte riktigt detta resonemang, därför att såsom jag sett denna sak, är det beloppets storlek, som i själva verket måste anses vara utslagsgivande. Då detta belopp är ungefär dubbelt så stort som ett tidigare på samma sätt genom prjusteringar uttaget belopp, så föreligger ett sådant fall som jordbruksutskottet hade tänkt sig i sitt utlåtande.

Om regeringen alltså enligt min mening inte kan försvara sig med att den haft täckning för sitt beslut i den av riksdagen lämnade fullmakten, så skulle den väl däremot otvivelaktigt till sitt försvar kunna andra, att den hade hört sig för hos partiledarna, denna av grundlagen okända men i det moderna politiska livet ingalunda betydelselösa instans. Där tycks det märkliga ha inträffat, att enligt lämnade uppgifter regeringens egna partivänner ansett, att riksdagen bort inkallas, medan de borgerliga partiernas representanter skulle ansett, att detta inte varit nödvändigt. Såsom ett kuriosum kan ytterligare anföras, att samme representant för majoritetspartiet, som inför regeringen hävdade dess skyldighet att sam-

Granskning av statsrådsprotokollen.

mankalla riksdagen, inom konstitutionsutskottet reserverat sig mot den anmärkning som framställdes av samtliga borgerliga ledamöter och även av ett par socialdemokrater.

Det är med tillfredsställelse som man i statsministerns anförande konstaterar, att regeringen helt och fullt är beredd att ta ansvaret för dessa åtgärder. Detta är ju markerat genom att statsministern själv har tagit till orda i början av debatten. Man vill heller inte, som statsministern mycket frimodigt har uttalat, krypa bakom oppositionsledarna, lika litet som regeringen i sin helhet vill gömma sig bakom den tillfälliga kombination av statsråd mot vilken av konstitutionella skäl konstitutionsutskottets anmärkning är riktad. Det är dock till sin förvåning man bland dessa fyra statsråd finner ett par av regeringens juridiska experter.

Man måste också, vilket inte nog kan understrykas i detta sammanhang, reagera mot att partiledarna fingo tjänstgöra som talesmän för riksdagen i en fråga som rör riksdagens kontroll över statsfinanserna. Inom konstitutionsutskottet har man också velat reagera mot en dylik utveckling och inte låta ett dylikt förfarande passera oanmärkt. Vi skulle då ha kunnat så småningom glida in i ett system, där riksdagen förlorat allt mer inflytande och av någon sorts bekvämlighetsskäl delegerat allt ansvar dels på regeringen och dels på en eller ett par av partiernas valda förtroendemän. Det går inte att i varje situation lägga så kallade praktiska synpunkter på frågorna. Här har man tydligen, då man bedömt denna sak från regeringens och partiledarnas sida, sagt sig, att riksdagsmännen äro trötta efter en mer än vanligt lång och krävande riksdag, det är besvärligt att kalla dem samman, och den lösning av frågan som vi ha funderat ut är i själva verket den enda möjliga. Jag tror, att man i stället gör vår folkstyrelse en större tjänst, om man hävdar riksdagens

både rätt och plikt att handlägga inte bara de små frågorna utan även de större och betydelsefullare, och dit hör utan tvekan frågan om priserna på jordbruksprodukter under regleringsåret 1947—1948. Man kan inte gå hur långt som helst i fråga om fullmakter. Det tillhör kristidens sedvänjor, och detta tillstånd bör efterträdas av det ur demokratisk synpunkt naturligare som i alla avseenden sätter riksdagen i centrum av statslivet.

Det kanske mest bestickande utåt av statsministerns här anförda argument är detta, att man hade bråttom, att man handlade under trycket av ett nödläge. Ja, jag är övertygad om att ett argument som detta har förutsättningar att göra intryck på en hel del människor som inte hysa en alltför överdriven respekt för de parlamentariska formerna och för riksdagens rättighet och skyldighet att handlägga frågorna. Regeringen kan på detta sätt åtminstone för en viss del av opinionen stå som de där handlingskraftiga människorna, som icke ha velat söla med frågan, som ha velat handla i stället för att underkasta den en ganska onödigt och ganska formell granskning. Jag tror också, såsom jag nyss sade, att det finns vissa situationer i ett folks historia, då det kan bli nödvändigt att delegera vissa befogenheter till regeringen. Det gäller självfallet under krisförhållanden, då en mera centraliserad och följaktligen mera snabb handläggning av de skiftande ärendena kan anses påkallad. Men vi leva inte nu under krigsförhållanden. Vi avlägsna oss allt mer från dem, och vi hoppas också, att vi så småningom skola komma in i ett fredligt tillstånd trots alla de åtgärder som vidtagas och som äro betingade av en kris inom och utom landet. Jag vill därför inte tillmäta detta statsministerns argument, hur lockande det än kan förefalla, något bevisvärde i denna situation. Det borde utan tvivel ha varit möjligt att sammankalla riksdagen till

Granskning av statsrådsprotokollen.

en mycket kortvarig session utan långt varsel. Det skulle väl ha varit bedrövligt, om det inte kunnat ske i ett demokratiskt samhälle, och man skulle utan tvivel från vår politiska historia kunna hämta många exempel på hur riksdagen har varit i stånd att mycket snabbt fatta beslut, alltså att ta intryck av vädjanden om att handlägga frågorna med den skyndsamhet som den speciella situationen krävt.

Jag är, herr talman, tillfredsställd över att det lyckats att samla en majoritet inom konstitutionsutskottet i denna ur principiella synpunkter ingalunda betydelselösa fråga, och jag hemställer, att anmärkningen måtte läggas till handlingarna.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER: Herr talman! Jag beklagar, att herr von Friesen tydligen inte hade tillfälle att lyssna till mitt anförande, därför att det mesta av vad herr von Friesen anført hade jag tillfälle att vederlägga i det försvar för regeringens handlingssätt som jag här presterat.

Det är emellertid på ett par ställen, där man, om man har god vilja, kan få fram något nytt i herr von Friesens välskrivna anförande. I fråga om partiledarkonferensen vill jag säga, att det aldrig varit tal om att den skulle ersätta riksdagen. Jag betonar ännu en gång, att den upplysning jag ville ha vid denna konferens var, huruvida man betraktade frågan som politiskt brännbar. Det är för övrigt rätt kuriöst. Man påstår ju, att jag alltid misslyckas med mina partiledarkonferenser. Men om de någon gång leda till något resultat, får jag anmärkning av konstitutionsutskottet. Man får tydligen vara försiktig.

Jag ansåg på grundval av de diskussioner som fördes vid partiledarkonferensen det sannolikt, att denna fråga icke var en vanlig politisk stridsfråga. Det var innebörden i min fråga till partiledarna. Att sedan herr von Friesen hört någon berätta, att den och den

sagt det och det vid partiledarkonferensen beträffande riksdagens inkallande, är mycket möjligt. Jag kan utan vidare konstatera, att de, som ville att riksdagen skulle inkallas, voro herrar Fast och Akerberg. Det är ingenting att dölja. Men det är en sak. De råd som vi fingo berörde den formella sidan av saken. Regeringen hade att ta ställning, sedan regeringen hade övertygat sig om att den hade den formella sidan av saken klar. Ty hade vi inte haft det, skulle vi ju över huvud taget inte diskuterat frågan på det sätt som skett. Det kan inte vara så svårt att hålla isär detta, om man verkligen gör litet ansträngningar, herr von Friesen.

Sedan måste jag fråga en sak. Är det verkligen utskottsmajoriteten som herr von Friesen gör sig till talesman för, när han säger, att om regeringen hade gått på prislinjen, hade vi ändå fått anmärkning, därför att summorna voro så stora? Då måste jag verkligen säga, att konstitutionsutskottets jordbrukarrepresentanter ha illa skött sin funktion, om herr von Friesen på denna punkt tolkat även deras mening. Det står dock uttryckligen i riksdagens beslut: »Då såvitt nu kan bedömas skörden i allmänhet torde komma att understiga den i kalkylen upptagna normalskörden, synes i likhet med föregående år möjlighet böra hållas öppen för en omprövning av priserna på grundval av i augusti eller därefter, så snart skörderesultatet kan överblickas, företagen omräkning av kalkylen.» Där efter anföres 4-procentsregeln, som fastställes. Jag tror, att det skulle bli en äventyrlig historia, om man trots en i så klara verba given fullmakt vill förneka, att vi, om vi gått prisstegringsvägen, haft möjlighet att handla utan riksdagens hörande.

Jag begärde ordet, herr talman, när mast för att få verkligt utrett, om herr von Friesen här talar för någon annans räkning än sin egen. Det kan vara av betydande intresse att få detta klarlagt.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Herr FAST: Herr talman! Efter hans excellens herr statsministerns första förklaring här rörande hur regeringen sett denna sak, och sedan konstitutionsutskottets ärade ordförande här betonat, att denna anmärkning framför allt måste ses ur formella synpunkter, kan jag fatta mig mycket kort, helst som jag har respekt för den långa föredragningslistan, där ännu många ärenden återstå att behandla. Det är emellertid några saker som jag här ville säga.

Den omständigheten att det finns en majoritet och en minoritet, som reserverat sig, beror väl mest på att vi se olika på innebörden av § 107 regeringsformen. I frågan huruvida man, när det finns formell täckning för en anmärkning, skall vara tvungen att framställa en sådan eller inte, har det hittills i regel varit praxis, att man vägt alla de omständigheter som ha inverkan på sakfrågan mot varandra och även sett på den formella sidan av saken. Då jag tillhör dem som förmena, att man i detta sammanhang måste bedöma saken med hänsyn till hela frågans natur och de omständigheter varunder regeringen har tvingats agera, har jag kommit till den uppfattningen, att då har man i varje fall inte kunnat åberopa den satsen i § 107, där det heter, att det brustit i iakttagande av rikets samskyldiga nytta. Ty det har ingen här kunnat eller velat göra gällande, om jag bortser från herr von Friesens anmärkning i själva sakfrågan. Skulle anmärkningen vara riktig, så skulle den bristande skickligheten bestått däri, att regeringen inte inkallat riksdagen. Till vad? Icke till en saklig prövning, där man haft möjligheter att väcka motioner och fått diskussion till stånd i utskottet och sedermera i kamrarna. Det sistnämnda hade väl varit möjligt men knappast det förstnämnda. Det är självfallet, att det hade blivit något som man på sin tid talade om i Tyskland, där man inkallade riksdagen helt enkelt för att sanktionera vad som gjorts

och klappa händerna åt hur bra allting var gjort.

När jag sagt detta, herr talman, vill jag ingalunda förneka, att i detta ärende föreliggande sådana omständigheter som ur formell synpunkt kunna ge fog för en anmärkning. Detta har jag också medgivit vid behandlingen i utskottet, men härvidlag har jag en annan uppfattning än utskottet, och jag skulle, även om jag tillhört utskottsmajoriteten, icke kunnat ansluta mig till den motivering utskottet anfört. Ty när utskottet säger, att man här har att göra med väsentligt ändrade grunder, så framföres dels i utskottets motivering och dels med särskild betoning av herr von Friesen, att det är kvantiteten som här är avgörande, eller med andra ord att missväxten hade i vårt land blivit större än man tidigare hade räknat med. Men, mina damer och herrar, detta har i och för sig ingenting med grunderna att göra utan gäller beloppets storlek, och frågan om täckning för beloppet kvarstår, om detta belopp är litet eller större. Jag kan sålunda inte se, att utskottet har rätt på denna punkt, när det talar om väsentligt ändrade grunder, ty i detta sammanhang kan jag inte bortse från vad man syftar till, och det är 4-procentsregeln, att jordbrukarna skulle stå för sin andel, som man har betraktat som en mycket väsentlig sak, och den har ju på intet sätt blivit rubbad.

Skulle jag här ha varit med om en anmärkning — och jag medgav vid utskottsbehandlingen att man inte behövde pressa sig för att vara med därom — så skulle det ha varit av det skälet, att man inte hade täckning för det belopp som regeringen var tvungen att använda. Jag delar statsministerns uppfattning, att om det inte krävts någon täckning av beloppet med statsmedel utan man slagit ut det på konsumenterna, då hade fullmakten varit fullständigt klar och oangriplig. Men då vill jag med anledning av vad statsminis-

Granskning av statsrådsprotokollen.

tern sade om nödvändigheten av att ge klara direktiv för framtiden också passa på att säga, att det torde bli nödvändigt, att det i dessa direktiv blir ett klart uttalande, att man kan antingen gå helt på subventionslinjen eller också slå ut en större eller mindre del, beroende på omständigheterna i det särskilda fallet, på konsumentpriserna. Jag tror, att det är nödvändigt att så sker, ty vilken regering vi än ha, så komma vi i det läget, att vi måste bli bundna av de uppgörelser som träffas med jordbruksorganisationerna, vare sig det sker under förmedling av livsmedelskommissionen eller någon annan. Den saken är klar. Varje man och kvinna, som deltagit i förhandlingsarbete av det allvarliga slag som det här är fråga om och där oerhörda värden stå på spel för landet när det gäller försörjning med livsmedel, då en försening på endast en vecka är betydelsefull, förstår, att det är nödvändigt, att direktiven i detta fall bli klara. Man har nog även från riksdagens sida levat i den föreställningen, att den skrivning som har stått i fyra år skulle till fullo täcka alla eventualiteter. Det visade sig dock, att det saknades en anvisning om hur man skulle skaffa behövliga medel.

Sedan vill jag bara säga ett par ord rörande partiledarkonferensen. Herr von Friesen tycktes vilja göra gällande, att eftersom jag skulle ha tillhört dem som tillrådde ett formellt inkallande av riksdagen, borde jag också ha biträtt den framställda anmärkningen. Nej, herr von Friesen, jag passade redan vid partiledarkonferensen på att säga, att det inte fanns tillräcklig anledning härtill. När jag intog denna ståndpunkt, var det med hänsyn till de rent konstitutionella förhållandena och med fullständig vetskap om — vilket jag tror, att herr von Friesen också kan beriktiga — att ingen partiledarkonferens någonsin kan ersätta riksdagen och att det inte hade någon betydelse med avseende på utkrävandet av det konstitu-

tionella ansvaret, vilka råd som i detta sammanhang gåvos. Därvidlag måste regeringen ensam bära ansvaret.

Vad beträffar själva det förhållandet att regeringen sökt kontakt med partiledarna kan väl ändå inte detta, mina damer och herrar, anses vara en försvärande omständighet, såsom man på något håll velat göra gällande, ty i en demokrati är det ju önskvärt, att en regering, som vilar på ett majoritetsunderlag, använder sig av de former som äro möjliga för att stå i kontakt även med oppositionen och lyssna till dess råd. Det är ju just på den punkten, som vid åtskilliga tillfällen anmärkningar riktats mot den sittande regeringen. Jag hoppas emellertid, att regeringen nu inte skall ta det som här skett såsom anledning till att minska kontakten med oppositionen, utan att regeringen söker bibehålla denna kontakt i samma utsträckning som under den gångna tiden. Att man i vissa avseenden misslyckats med att nå en uppgörelse, bör ju inte inverka på önskvärdheten av att en sådan kontakt upprätthålles.

Med det sagda tror jag, att jag har redovisat både min egen medverkan i den fråga som det här gäller och även givit uttryck för vad de flesta av dem, som underskrivit reservationen, tänka och känna. Det är sålunda olikheten i uppfattningen om hur § 107 regeringsformen bör och kan tolkas, som givit upphov till reservationen. Vidare anse vi reservanter att den motivering, som utskottet har förebragt, är oriktig och att det med hänsyn till framtiden bör skapas klarare bestämmelser.

Jag har inte något annat yrkande än det enda, som hittills framställts, nämligen av herr von Friesen om att anmälan lägges till handlingarna.

Herr HALLÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker nog att min ärade vän herr Fast har en litet egendomlig

Granskning av statsrådsprotokollen.

uppfattning om hur man skall tillämpa 107 §, när han säger, att även om konstitutionsutskottet finner anledning till anmärkning enligt satsen om att statsrådet med nit och skicklighet skall handlägga ärendena, får det sedan bli en lämplighetsfråga, om man skall framställa anmärkning eller inte. Herr Fast menar alltså att även om skäl finnas för anmärkning, är man inte tvungen att göra en sådan. Jag kan inte finna att en dylik ståndpunkt är godtagbar. Här är ju inte fråga om en politisk anmärkning, utan om en anmärkning av rent formell natur, där man anser fakta ligga så till att vederbörande handlat i konflikt med ett bestämt stadgande, och därför gör man anmärkning.

Vidare var väl herr Fast litet väl nitisk, då han ville göra gällande, att en riksdag, som hade inkallats i augusti och som alltså visserligen utan att ha någon längre tid på sig skulle ha sagt ja och amen till regeringens förslag — något som den alldeles säkert gjort — men som ju ändå behandlat frågan, inte skulle ha haft något värde. Herr Fast ville t. o. m. jämföra en sådan riksdag med riksdagarna i Krollöper, men det var nog att låta nitet skena i väg alltför långt.

Som en upplysning till statsministern vill jag säga, att det är alldeles riktigt som statsministern trodde, att vad herr von Friesen här anfört om att även en lösning enligt prisförhöjningslinjen skulle ha föranlett utskottet till en anmärkning, är herr von Friesens egen uppfattning och ingalunda utskottets.

Jag skulle vilja sluta med att säga till statsministern, att jag har alltid beundrat hans förmåga att finna eleganta formuleringar. Han sade inte, att han inkallat partiledarkonferensen, utan att han sökt kontakt med partiledarna — och i ett demokratiskt samhälle bör det väl vara så att man hör efter vad oppositionen har att säga — för att fråga dem, om uppgörelsen med jordbrukarna kunde anses vara, såsom uttrycket föll,

en politisk stridsfråga. Jag undrar, om man inte vid partiledarkonferensen uttryckte sig mer enkelt och rakt på sak, eftersom det där, enligt vad jag hört av partiledarna, fördes en ganska ingående debatt om huruvida det grundlagsenligt vore nödvändigt att inkalla riksdagen eller inte. Det var väl inte bara för att få kontakt, utan för att känna att man hade någon sorts återförsäkring eller täckning för det beslut, vartill man kommit, som regeringen tog upp saken med partiledarna.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara, när utskottets värderade ordförande här talar om politiska frågor och formella frågor och sakfrågor, säga att det väl knappast finns några frågor som bara äro politiska frågor, utan de ha nog också en formell och en saklig sida. Jag tror därför inte att det går att dra någon sådan gränslinje som utskottets ordförande här ville göra. Om detta vore möjligt, skulle nog för övrigt utskottets ordförande själv råka illa ut, om man går igenom utskottets memorial för en längre tid tillbaka.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Konstitutionsutskottets behandling av detta ärende frammanar hos mig minnesbilden av tidigare tillfällen, då utskottet silat mygg och svalt kameler. Jag skall tillåta mig att göra en kort återblick för att litet närmare motivera detta påstående.

I fjol genomdrev regeringen och riksdagsmajoriteten mot böndernas protester ett beslut om att jordbruket skulle erhålla 156 milj. kr. i prisförbättringar. Vi på kommunistiskt håll förfäktade däremot den meningen, att bönderna borde ha erhållit de 200 milj. kr. som de begärde, och vi föreslog, att mellanskillnaden mellan av regeringen föreslagna 156 milj. kr. och 200 milj. kr. skulle tagas ut antingen i form av pris-

sänkningar på jordbrukets förnödenheter eller, om detta inte skulle visa sig möjligt, genom statliga subventioner. Vi ville även, att man skulle beträffande den del av beloppet, som skulle utgå från september månad, genom en statssubventionering försöka hindra, att varorna fördyrades för konsumenterna.

Regeringen förklarade då för det första, att 156 milj. kr. voro ett skäligt belopp, och hänvisade därvid till att priskontrollen och livsmedelskommissionen ju hade föreslagit ett betydligt lägre belopp än regeringen gjort. För det andra förklarade regeringen, att några prissänkningar på jordbrukets förnödenheter inte vore möjliga, för det tredje att en statssubvention stode i strid mot det beslut som 1946 års riksdag hade fattat om avskaffande av subventionerna till jordbruket, samt för det fjärde att de prisförbättringar, som skulle genomföras, därför måste uttagas i form av höjda priser för konsumenterna.

Vi hävdade för vår del, att det hade varit bättre om man i godo träffat en uppgörelse med bönderna, då en sådan sannolikt skulle ha blivit billigare både för staten och för konsumenterna och då den skulle ha hindrat de borgerliga partierna att driva en demagogisk agitation bland bönderna. Regeringspressen och regeringens talesmän gjorde som bekant gällande, att denna ståndpunkt inte var sakligt grundad och att vi inte räknade med realiteter, utan bara föllo undan för böndernas krav.

Kort tid efter det regeringen alltså genomdrivit ett beslut om 156 milj. kr., ställdes regeringen mot väggen av bönderna. Statsministern har själv här nyss omvittnat, att man stod inför ett strejkhott och att det gällde att handla raskt, ty eljest skulle de mest ödesdigra konsekvenser för folkförsörjningen ha kunnat uppstå. I strid mot tidigare försäkringar träffade man därför en uppgörelse, som utöver de 156 milj. kronorna tillförde bönderna sammanlagt 120

Granskning av statsrådsprotokollen.

milj. kr. — jag räknar då med mjölksubventioneringen, arealbidragen och prisförbättringarna för kött och hö. I stället för de 200 milj. kr., som bönderna begärde, ha alltså skattebetalarna och konsumenterna fått betala inte mindre än 276 milj. kr.

Nu kan det kanske mot detta resonemang invändas, att de kostnadsökningar, som föranledes av missväxten, voro tillräckligt stora för att bönderna i alla fall skulle ha kunnat göra anspråk på ökad kompensation. Jag vill då erinra om att när man i augusti 1947 gjorde upp kostnadskalkylen, tog man i kostnadssumman med de 156 milj. kr., som riksdagen i juni samma år på regeringens förslag anvisat, och därigenom nådde utgiftsöverskottet en sådan nivå, att den s. k. 4-procentsregeln måste träda i kraft, med de konsekvenser som ju alla känna till och som nog även i stort sett kunde förutses, när riksdagens beslut fattades.

Bönderna tvingade alltså med hot om produktionsstrejk regeringen att på mycket kort tid revidera den ståndpunkt, som man inför riksdagen hade framlagt såsom fullt skälig och riktig. Jag skall naturligtvis inte i detta sammanhang diskutera böndernas rätt att försvara sina ekonomiska intressen, ty jag anser det självklart, att de skola ha denna rätt, men jag tycker att det inträffade belyser, att regeringen grundat sitt ställningstagande på mycket oklara betingelser och handlagt frågan på ett famlande, för att inte säga fumligt sätt. Hade man följt vårt råd och träffat en överenskommelse i godo med bönderna, skulle det säkerligen ha varit fördelaktigare både för staten och för konsumenterna, och man hade sluppit den pinsamma situation, som senare uppkommit.

Det är emellertid, herr talman, egentligen inte frågan om de 96 miljonerna, eller det borde väl rättare vara de 120 miljonerna, som intresserar konstitutionsutskottet, om jag har läst dess an-

Granskning av statsrådsprotokollen.

målan riktigt. Majoriteten i konstitutionsutskottet ifrågasätter ju inte, att regeringen skulle ha rätt att på grundval av fjolårets riksdagsbeslut träffa en ny uppgörelse med bönderna, och lika litet ifrågasätter man, att en sådan ny uppgörelse måste kosta staten åtskilliga slantar. Nej, utskottet är tydligen fullt ense med regeringen om att bönderna borde ha dessa ytterligare 96 eller 120 miljoner. Man anmärker inte heller på det verkligt underliga, att regeringen i strid mot hela den uppläggning, som ärendet gavs vid fjolårets riksdag, valt subventionsvägen. Inom parentes vill jag här säga, att jag förlåter naturligtvis gärna regeringen, att den inte tog ut pengarna genom ytterligare stegringar av priserna på jordbrukets produkter — det är alltså inte om den saken som mitt resonemang rör sig. Det enda, som konstitutionsutskottets majoritet anmärker på, är att regeringen inte hörde riksdagen, när beloppet blev så stort som det visade sig bli. Om uppgörelsen hade avsett ett belopp på, låt mig säga 25 eller 50 eller kanske t. o. m. 75 miljoner, hade alltså inte konstitutionsutskottet ansett, att regeringen överträtt den fullmakt som regeringen fick av fjolårets riksdag.

Med detta resonemang har utskottet enligt min mening sågat av den gren, på vilken utskottet har satt sig i hela detta ärende, ty då rör det sig ju inte längre om en principfråga, utan om huruvida något tiotal miljoner kronor mer eller mindre bort utanordnas, och då kan jag inte fatta annat än att det är *en politisk fråga*, som det här närmast gäller. Detta erkännes också indirekt av utskottet, då man säger att i själva sakfrågan har man inte någon invändning att göra.

Det har också av utskottet nämnts, att regeringen underställde partiledarkonferensen spörsmålet, om riksdagen borde särskilt inkallas för att ta ställning till uppgörelsen med bönderna, och att partiledarkonferensen därvid

avrådde från detta. För egen del fick jag det intrycket, när frågan förelades partiledarkonferensen, att det inte fanns praktiska möjligheter att inom den tid, som man hade till förfogande, inkalla en riksdag. Jag hade vidare den uppfattningen, när de socialdemokratiska talesmännen herrar Fast och Åkerberg pläderade för en höstriksdag, att detta inte främst gällde inkallandet av en riksdag, som skulle kunna så att säga inom den konstitutionella tiden avgöra saken, ty det fanns ju inte några praktiska möjligheter därtill, utan de menade, att eftersom det dock var fråga om en ganska vidlyftig affär, vore det bättre att riksdagen finge ta ställning till saken redan på hösten, även om det inte blev förrän i november, än att riksdagen skulle göra det först 1948. Såvitt jag kunde förstå, förelågo inte heller på den punkten några principiella skiljaktigheter mellan dem, som deltog i överläggningarna.

Jag vill, herr talman, sluta med att framhålla att den grupp, som jag representerar här i riksdagen, är enig med mig, när det gäller den ställning, som jag vid partiledarkonferensen intog till frågan om huruvida en höstriksdag skulle inkallas för detta ärende, och jag finner mig följaktligen som talesman för denna grupp och med hänsyn till vad jag anfört kunna deklarerera, att en anmärkning på de av konstitutionsutskottet anförda grunderna inte är sakligt befogad.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag har redan i ett par sammanhang tagit ställning till den fråga som det här gäller. Dels berörde jag den i årets remissdebatt och dels var jag med i jordbruksutskottet vid dess behandling av det anslag, som regeringen i efterhand begärde — jag lämnade vid det tillfället en blank reservation just med tanke på den formella sidan av saken.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Det har här diskuterats, huruvida regeringen hade fullmakt att träffa den uppgörelse, som kom till stånd i augusti förra året. Såvitt jag kan se, är det alldeles klart att regeringen hade fullmakt att i och för sig träffa en uppgörelse med jordbruket, ty den 4-procentsregel, som varit principiellt erkänd i många år, förutsätter ju att en justering skall ske, när jordbrukets inkomster minskas med mer än 4 %. Man skulle alltså ha kunnat rikta anmärkningar mot regeringen, om den icke varit med om att vidtaga sådana justeringar, ty därigenom skulle regeringen i själva verket ha satt ur kraft en automatiskt verkande princip i vår jordbruksreglering. Därav följer, såvitt jag förstår, att även om konsekvensen varit att prishöjningar måst vidtagas, hade saken formellt sett varit alldeles klar.

Det formellt oegentliga är ju i stället, att regeringen har bundit statsmakterna för utgifter på omkring 100 milj. kr. utan att ha något anslag till dessa utgifter. När frågan om ett sådant anslag kom upp i jordbruksutskottet någon gång i januari månad i år, var utskottets och riksdagens hela prövning av ärendet en ren komedi, ty det fanns ju inte då några möjligheter att säga nej. Jag erinrade i det sammanhanget inom utskottet om att vid slutet av föregående års riksdag diskuterades mycket livligt, med alla partier hårt engagerade, huruvida jordbruket borde tillföras ytterligare 44 milj. kr., som konsumenterna skulle betala. Det var alltså en stor fråga. Jag vet nu, att den inte kan avgränsas precis på det sättet, därför att den har sitt samband med det allmänna penningvärdet, den ekonomiska situationen och arbetsmarknadsläget. Det diskuterades här mycket, huruvida konsumenterna skulle betala 44 miljoner kronor mer eller mindre, men när man sedan några månader efteråt fick en proposition i riksdagen, enligt vilken det skulle betalas 100 miljoner kronor

ur statskassan, var det för riksdagen ett rent expeditionsärende, som regeringen på förhand avgjort. Det är väl detta som är det formellt oegentliga, och det har inte ett dugg att göra med hur fullmakten beträffande jordbruksregleringen var formulerad, ty varje bindning av riksdagen i ekonomiska ting innebär ju, att regeringen går utöver sina befogenheter.

Nu diskuteras det så mycket, hur en sådan sak skulle kunna ordnas. Ja, det hade ju varit så förfärligt enkelt att ordna denna sak formellt. Det är inte alls nödvändigt, att regeringen leker blindbock. Det var ju klart redan i maj månad förra året, att det skulle bli en mycket dålig skörd, och det var alldeles uppenbart, innan riksdagen skiljdes förra året, att det skulle bli missväxt i en sådan omfattning, att fyraprocentsregeln skulle bli tillämplig. Det visste alla. Det skymtade fram även i regeringsledamöters anföranden här i kammaren. Det sades ifrån gång på gång, att vi inte skulle blanda in denna missväxtuppgörelse. Den saken komme senare i annat sammanhang. Ja, vad hade då, herr talman, varit enklare än att regeringen begärt ett förslagsanslag av beredskapskaraktär för att möta denna situation? Det kunde ju mycket väl ha gjorts, innan riksdagen reste hem. Vi beviljade stora anslag till arbetslöshetens bekämpande, fastän vi inte hade någon arbetslöshet. Det finns dylika anslag som stå till regeringens förfogande, om något skulle inträffa. Men detta, som varenda människa visste skulle inträffa, brydde sig regeringen inte om att ta hänsyn till. Det hade sålunda varit en mycket enkel sak att formellt klara upp denna sak utan vare sig augustiriksdag eller novemberriksdag.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än det som redan här framställt, men jag har velat deklarerera min inställning här, eftersom jag haft kontakt med frågan förut.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Herr **SKOGLUND** i Doverstorp: Herr talman! Jag skall börja med att vitsorda, vad statsministern här talade om beträffande överläggningarna mellan regeringen och partiledarna.

Först och främst tillstyrkte eller kanske rättare sagt förordade vi från så gott som alla håll — herr Hagberg i Luleå tyckte vara av en annan mening — att uppgörelsen med jordbrukarna skulle genomföras.

Sedan var det då frågan om huvuvida riksdagen skulle inkallas eller inte. Därvidlag har ju statsministern nu liksom förut sagt, att på den punkten tog regeringen ensam ansvaret.

Därefter komma vi till det yttrande av herr von Friesen, som närmast föranledde mig att begära ordet, nämligen att vid dessa överläggningar skulle det ha varit regeringens egna anhängare som önskade riksdagens inkallande, medan de borgerliga däremot inte önskade det.

Vi sade från vårt håll — jag talar då för mig och min partivän, herr Domö, men jag tror att bondeförbundets och folkpartiets representanter voro av ungefär samma mening — att om det skulle vara någon mening med att riksdagen skulle inkallas, skulle detta ske, innan dessa pengar började användas, alltså före den 1 september. Därvid genmälde herr Åkerberg — eftersom vi nu säga namn — att det var ganska otänkbart att inkalla riksdagen vid den tidpunkt, då man höll på att förbereda landstingens sammanträden, som inföllo första veckan i september. Vi ansågo emellertid för vår del, att det skulle vara meningslöst att sammankalla riksdagen vid en senare tidpunkt, t. ex., som statsministern nämnde, i början av november, när en hel del av pengarna redan vore förbrukade eller i alla hän-

delser anvisade av regeringen. I varje fall skulle det inte vara någon avgörande skillnad, om riksdagen samman kallades i november och behandlade frågan eller om denna fick anstå till den 10 januari.

Herr talman! Det var den punkten jag ville ha förtydligad. I övrigt vill jag tillägga, att jag instämmer helt i statsministerns slutord, när han säger, att det kanske vore anledning både för regeringen och för riksdagen att se till att vi hålla på formerna, så vi inte komma in på avvägar, som i längden inte äro nyttiga för demokratien.

Efter härmed slutad överläggning lades punkten till handlingarna.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande ärende ävensom övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 16.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Gustafsson* i Lekåsa *m. fl.*, nr 551, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, angående vissa avlönings- *m. fl.* anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 *m. m.*; och

herr *Dahlgren m. fl.*, nr 552, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 19 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Granskning av statsrådsprotokollen.

(Forts.)

Fortsattes den från förmiddagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande konstitutionsutskottets memorial, nr 23, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll; och lämnades därvid i fråga om reservationerna beträffande avslagna yrkanden om anmälan enligt § 107 regeringsformen ordet på begäran till

Herr KYLING, som anförde: Herr talman! När vi nu övergå till att diskutera reservationsanmärkningarna mot regeringen skall jag för min del stanna bara inför en av dem, nämligen den första, som riktar sig mot regeringens import- och valutapolitik. Vid utskottets granskning av denna fråga blev det en ingående diskussion, och vi reser vanter funno för vår del att eftersom det förelåg en underlåtenhet från regeringens sida att i tid vidta verksamma åtgärder för att hejda den ogynnsamma handels- och valutautveckling, som för vårt land medfört stora och påtagliga olägenheter, en anmälan borde framställas mot statsrådets samtliga ledamöter för att de, som det heter i § 107 regeringsformen, »icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta». Efter att ha genomgått de olika handlingar, som stått till utskottets förfogande, ha vi reser vanter kunnat göra följande sammanställning, och det är med utgångspunkt från denna, som vi ha velat rikta en anmärkning mot regeringen.

Mot slutet av år 1946 blev betalningsbalansen med utlandet allt ogynnsammare för vårt lands vidkommande. Utvecklingen gick mot en allt mera stegrad import, och mot denna svarade stagnerande exportinkomster. Vi reser vanter ha börjat vår historieskrivning och undersökning med den 5 december 1946, då dåvarande handelsministern, statsrådet Myrdal, höll sitt bekanta anförande inför Nationalekonomiska föreningen i Stockholm. I detta anförande varslade dåvarande handelsministern om att man tänkte sig en importreglering, och det inom en snar framtid, men att regeringen nog inte var fullt på det klara med vilken väg man ville gå. Det dröjde inte många dagar efter detta mycket bekanta anförande av herr Myrdal förrän finansminister Wigforss försökte lugna stämningen genom en försäkran, att regeringen inte hade diskuterat frågan om en importreglering. I mitten av december samma år, närmare bestämt den 19 december, avgåvo riksbanksfullmäktige en promemoria till regeringen, och i denna sades bland annat: 1) att det kunde tänkas bli nödvändigt med en importreglering inom en snar framtid, 2) att man borde snart pröva de praktiska spörsmål, som kunde vara förenade med en sådan importreglering, och 3) att det var nödvändigt att planlägga en effektiv reglering för att den vid ett eventuellt behov skulle kunna genomföras utan dröjsmål. Av handlingarna framgår, att regeringen trots denna promemoria ingenting åtgjorde i ärendet.

I slutet av januari 1947 funno riksbanksfullmäktige vårt lands ekonomiska ställning ohållbar, varför de avlämnade en ny promemoria till regeringen, i vilken de uttalade att man inte torde kunna skjuta på importregleringen längre

Granskning av statsrådsprotokollen.

än högst en månad. Under den månad som följde gjordes emellertid ingenting från regeringens sida, varför riksbanksfullmäktige måste göra en ny framställning; den kom den 13 mars 1947. Denna framställning resulterade i att regeringen dagen därpå utfärdade kungörelse om allmänt importförbud. Från förbudet voro emellertid undantagna vissa angivna varuslag; det var den s. k. frilistan. Naturligtvis var importregleringen som sådan ingenting eftersträvänsvärt, men när det nu förts en sådan valutapolitik här i landet, som lett oss till denna högst ogynnsamma ställning, borde enligt vårt förmenande importregleringen ha genomförts tidigare. Det blev folkhushållningsminister Gjörös, som fick uppgiften att den 15 mars samma år i radio för svenska folket tala om, att denna importreglering eller detta importstopp skulle bli av övergående natur. Han yttrade vidare, att det hela bara skulle bli en parentes i vår handelspolitik. Parentesen gömde emellertid många obekanta och svårhanterliga faktorer, och en reaktion ute i världen började göra sig gällande mot det svenska importstoppet, först och främst då i Förenta staterna, vilket land avlämnade en not i saken till Sverige den 24 mars 1947. Man gjorde i denna gällande, att svenska staten gjort sig skyldig till avtalsbrott, och man återopade i det sammanhanget 1935 års handelsavtal mellan Sverige och Förenta staterna, speciellt då artikel VII i detta avtal. Jag skall, herr talman, citera detta avtals artikel VII. Där står följande: »Inga förbud, införselkontingenteringar, licensförfaranden eller någon annan form av kvantitativ reglering, vare sig genomförandet därav sker i förbindelse med något organ för centraliserad kontroll eller icke, skola genomföras av Sverige med avseende å införsel eller försäljning av någon vara, alstrad, frambringad eller tillverkad i Amerikas Förenta Stater och upptagen i bilaga I, eller av Amerikas Förenta

Stater med avseende å införsel eller försäljning av någon vara, alstrad, frambringad eller tillverkad i Sverige samt upptagen i bilaga II. Föregående bestämmelse skall icke tillämpas beträffande kvantitativa restriktioner, i vilken form det vara må, genomförda av ettdera landet med avseende å införsel eller försäljning av någon vara, alstrad, frambringad eller tillverkad i det andra landet, i förening med administrativa åtgärder för reglering eller kontroll av produktion, distribution eller priser beträffande likartade inhemska varor. Närhelst regeringen i ettdera landet avser att vidtaga eller ändra någon enligt detta moment tillåten restriktiv åtgärd, skall den lämna skriftligt meddelande därom till den andra regeringen samt bereda denna tillfälle att inom trettio dagar efter mottagandet av dylikt meddelande rådgöra med den förra regeringen beträffande den ifrågasatta åtgärden. Därest enighet med avseende å denna icke nås inom trettio dagar efter mottagandet av nyssnämnda meddelande, skall den regering, som avser att vidtaga åtgärd av angivet slag, äga frihet att när som helst därefter genomföra densamma, varvid den andra regeringen skall äga frihet att inom femton dagar efter det att åtgärden blivit genomförd bringa denna överenskomst i sin helhet att upphöra vid utgången av trettio dagar från den dag, skriftlig uppsägning skett.»

Jag har, herr talman, velat föredra denna artikel VII därför att den klarlägger just det förhållande, som regeringen borde ha tagit ställning till, innan importregleringen blev verklighet. Först den 17 maj meddelades vissa övergångsbestämmelser till det beslutade importförbudet. Innebörden av dessa övergångsbestämmelser var, att vissa kontrakt, som voro slutna före den 15 mars, berättigade till importlicens, men först den 26 juni 1947 förband sig Sverige att för tiden den 1 januari 1947—den 30 juni 1948 bevilja licenser för

Granskning av statsrådsprotokollen.

vissa varuslag intill 150 % av importvolymen för år 1946. Det är detta förhållande som gjort att de uppställda planerna ända från början blevo rubbade. Regeringen insåg också detta och utfärdade därför i juli månad en kungörelse, som innebar en viss skärpning av importförbudet. Trots denna skärpning och trots de olika åtgärder som vidtogos, visade det sig att importen var av sådan storlek att nedgången i riksbankens tillgångar, särskilt å guld och s. k. hårda valutor, fick en ganska oroande omfattning. Först hösten 1947 gjordes en inventering av utestående utfärdade licenser, sålunda sådana licenser, som ännu inte resulterat i import, och man kom då till det resultatet, att sådana licenser förelågo till ett belopp av något över 400 miljoner kronor. Vid denna tidpunkt översteg alltså beloppet av dessa beviljade licenser faktiskt riksbankens tillgångar i guld och hårdvaluta. Därför kom också regeringen med beslutet om totalt stopp beträffande beviljandet av nya importlicenser. I dokumentet i fråga sägs det, att endast för oundärliga varor skulle licens beviljas. Härigenom uppstodo ganska stora besvärligheter för de svenska importörer, som räknat med att i och med att de erhållit licens skulle de också få valuta för avtal, som träffats med exportörer i andra länder. Nu måste dessa avtal annulleras därför att de svenska importörerna inte erhöilo de valutor, som behövdes för att täcka den licenserade importen. Våra importörer kommo därigenom i en ganska besvärlig ställning i förhållande till andra länders exportörer, och det berodde på att regeringen inte ingripit tillräckligt tidigt och tillräckligt kraftigt.

Sedan importförbudet genomförts sörjde man heller inte ens för att det fanns vederbörlig översikt över de licenser, som beviljats av handelskommissionen, och härigenom kom naturligtvis handelskommissionen att få en oerhörd arbetsbelastning. Men för den-

na var handelskommissionen inte rustad med tillräcklig personal. Man kunde helt enkelt inte möta den oerhörda belastning, som uppstått. Sedan importregleringen den 14 mars kommit till, blev det ingen omedelbar förstärkning av handelskommissionens personal. Visserligen flyttades något senare fem kammarskrivarutbildade tulltjänstemän över till kommissionen för att man skulle få bort balansen, men i maj 1947 fingo dessa fem tillfälligt överflyttade tulltjänstemän återgå till sitt förutvarande arbete. Handelskommissionen fick emellertid en allt större arbetsbelastning, vilket resulterade i att den till regeringen framförde en begäran om att få 15 tulltjänstemän till sitt förfogande. Regeringen villfor emellertid inte handelskommissionens önskan helt, utan man överflyttade endast fem stycken. Efter nya krav kom sedan under hösten ytterligare en tulltjänsteman att ställas till handelskommissionens förfogande. Av handlingarna ha vi också kunnat utläsa, att statsrevisorerna påtalat detta förhållande i det att de ifrågasatt, som det heter, »om icke, då myndighet vid åtgärder av för näringslivet genomgripande betydelse pålades en avsevärt stegrad arbetsbörda, för mötande av tillfälliga arbetsanhopningar behovet av arbetskraft i större utsträckning än dittills skulle kunna tillgodoses genom från högre ort anbefalld tillfällig överflyttning av lämplig personal från en myndighet till en annan». Regeringen villfor emellertid inte handelskommissionens önskan. Den omständigheten att regeringen i berörda hänseende inte vidtog tillräckligt kraftiga och snabba åtgärder medförde att den myndighet, som det till huvudsaklig del åvilade att handha genomförandet av importregleringen, endast på ett mycket otillfredsställande sätt kunde fullfölja sin uppgift.

Till den ogynnsamma import- och valutautvecklingen bidrog även den anmärkningsvärda bristen på samverkan

Granskning av statsrådsprotokollen.

mellan de licensgivande och de valuta-tilldelande myndigheterna. Statsministern yttrade för övrigt i ett tal hösten 1947, att räckvidden av övergångsbestämmelserna felbedömts, samt att det amerikanska avtalet medfört en större import än som beräknats. Härutöver må nämnas, att först i början av innevarande år, alltså 1948, har överenskommelse träffats med Förenade staterna om upptagandet av förhandlingar om att temporärt sätta vissa av importrestriktionerna berörda stadganden i 1935 års handelsavtal ur kraft.

Vi reservanter ha vid genomgången av de handlingar, som stått till vårt förfogande, och då vi tagit del av alla dessa samlade fakta, kommit till den slutsatsen, att regeringen inte iakttagit rikets sannskyldiga nytta, och vi ha därför ansett, att konstitutionsutskottet bort framställa anmälan enligt § 107 regeringsformen mot statsrådets samtliga ledamöter.

Härpå yttrade:

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Efter genomläsandet av den sammanfattande berättelse, som återfinnes i denna reservationsanmärkning och som redogör för hur Sveriges likviditet steg för steg glidit från sin höjdpunkt efter kriget eller i medio av 1946 och tills nu, måste jag, herr talman och det fåtal av kammarens ledamöter, som denna sköna afton infunnit sig här, beteckna vårt nuvarande läge som en serie av missbedömningar och uteblivna eller verkninglösa åtgärder från regeringens sida. Detta förhållande har lett till att vi nu ha så knapp tillgång på fria valutor att vi praktiskt taget förlorat vår handelspolitiska rörelsefrihet, med andra ord blivit hänvisade till de tvåsidiga bytesavtalen i vår utrikeshandel, denna utrikeshandel, som enligt vad statsrådet Gjörres försäkrade oss den 15 mars 1947, är ett livsvillkor för vårt land. Den

parentes, som importregleringen enligt statsrådet Gjörres skulle bli, har fått en längd, som gör att man kan säga, att den inte längre är någon parentes utan ett mellanspel och ett tragiskt sådant. Sverige har, trots de utomordentliga förutsättningar vi hade till följd av att vårt lands produktionsapparat inte såsom i de flesta andra länder slagits sönder genom kriget, och trots vårt utomordentligt gynnsamma valutaläge vid tiden för krigets slut, nu glidit ner i praktiskt taget samma situation som de krigshärjade ländernas. Vårt läge kan karakteriseras med den bekanta anekdoten om engelsmannen, som, när han ville äta engelsk ost, måste resa till Frankrike och låta sina franska vänner bjuda sig på engelsk importvara, och fransmannen, som hade samma böjelse för sitt hemlands förträffliga ostar, men som måste fara till England för att få njuta av desamma.

Nu invändes kanske emot en dylik skildring, att den är alltför svart, och att vad som i själva verket hänt endast är det att vi bytt ut våra stora valutatillgångar mot vad som naturligtvis är värdefullare, nämligen varor. Detta påstående är riktigt, men detta byte har skett på sådant sätt, att vi inte haft ett i förhållande till det svenska produktionsintresset önskvärt inflytande på importens sammansättning. Vi ha kommit ned i ett bottenläge och därmed förlorat vår handelspolitiska rörlighet. Man måste, när man läser årets finansplan, som sammanhänger med denna anmärkning och där det ifrågasättes en lagerförtäring på 600 miljoner kronor, fråga sig: Vad sker sedan, 1949, då dessa lager äro förtärda och alltså ett verkligt nödläge inträder? Hur kommer då den svenska ekonomien att klara sig?

Såsom den föregående talaren här framhöll, går ju den anmärkning som här framställts tillbaka till 1946. Dess början är i själva verket beslutet om apprecieringen av den svenska kronan i juli 1946. Genom det sätt, varpå den-

Granskning av statsrådsprotokollen.

na genomfördes, eller rättare sagt genom underlåtenheten att beledsaga detta förbilligande av dollarn med effektiva åtgärder för att återställa den inre ekonomiska balansen verkade ju denna åtgärd som ett premium på importen. Om man sedan följer de förvirrade replikskiftena mellan dåvarande handelsministern Myrdal och finansministern Wigforss samt bankofullmäktiges i kulisserna gjorda uttalanden och varningar under loppet av 14 dagar, får man verkligen icke något intryck av överblick över läget och en fast hand i styrelsen av landets ekonomi. Vad där förekom verkade givetvis och måste verka som en utomordentlig stimulans på den rent planlösa importkonjunkturen.

Jag kan gå förbi de förhållanden, som den föregående talaren redogjorde för, hurusom de administrativa myndigheterna stodo oförberedda i fråga om de uppgifter som föllo på dem — handelspolitiskt oförberedda därför att ej i tid förhandlingar upptagits med Förenta staterna, gentemot vilka vi voro bundna genom ett handelsavtal, som gjorde ett allmänt importstopp avtalsstridigt — och hurusom på grundval av dessa omständigheter och en alltjämt kvardröjande sangvinism den frilista, som från början uppställdes, och den fortsatta licensgivningen kommo att medgiva import av, såsom konjunkturinstitutets chef har sagt vid något tillfälle, en relativt ymnig omfattning. Detta är ett *understatement*; en mycket blygsam skildring av den verklighet, som slutligen redovisas i 1947 års handelsbalans.

Den verkliga insikten om läget och om de kraftåtgärder, som voro nödvändiga, kom först på hösten och alltså för sent för att förebygga det läge i vilket vi nu äro. Detta läge är orsakat av att vi från krigsslutet ha ansett oss ha råd till en expansion av våra utgifter inom allehanda områden. Särskilt har det ju pekats på det förhållandet, att vi

ansågo oss — och med rätta — förpliktade att vara generösa i vår kreditgivning mot våra vänner och närmaste grannar. Men denna stora kreditgivning följdes ej av någon återhållsamhet inom vår inre ekonomi. Den följdes däremot av en ytterligare kreditgivning av mycket betydande omfattning, nämligen i det ryska kreditavtalet på hösten 1946. När man nu ser på förutsättningarna därför, i ljuset av vad vi nu känna, är det väl icke möjligt annat än att medgiva, att det berodde på en grotesk missbedömning av det verkliga läget. Därom är väl ingenting mera att säga, då det varit föremål för en utförlig karakteristik här i debatten den 4 februari, som man må hoppas har lämnat det definitiva beskedet, att detta avtal, sådant det är konstruerat, har utsikt att vissna ner.

Det olyckliga i det läge, som nu blivit följderna av den skötsel av importregleringen och handelspolitiken, som här redovisats, är ju framför allt det förhållandet, att vi i detta läge riskera att ej kunna genomföra den för vår produktion nödvändiga importen. Det har ju redan flera gånger varit föremål för debatter i riksdagen både här i denna kammare och i dag i första kammaren. Den första åtgärd, som i detta hänseende har blivit en följd av läget, är ju inknappningen av bensinimporten och den därav betingade bensinransoneringen. Om den saken kan i korthet sägas, att det är det första exemplet vi ha på att detta läge kommer att medföra, att oljan i produktionsmaskineriet mer och mer kommer att utebliva.

Herr EDBERG: Herr talman! Det tycks ha blivit tradition, att statsrådet Eriesson och jag tala med varandra om skogen och dess produkter. Han är ej närvarande här i kväll, men jag vill ändå till protokollet anteckna, att vad jag vill säga icke är på något sätt riktat

Granskning av statsrådsprotokollen.

mot statsrådet Ericsson personligen, utan det är naturligtvis mot statsrådet som ledamot av regeringen som mitt klander har varit riktat och som jag också tänker rikta det i kväll.

Förra året klandrade jag regeringen, i det här fallet statsrådet Ericsson, för normalprisbestämmelserna på rundvirke. Dessa normalprisbestämmelser ha ju gått ut över såväl skogsägare som arbetare. Stora summor i kontanta pengar ha kommit skogsägarna till del, när regeringen efter stora påtryckningar från vårt håll måste lätta på normalprisbestämmelserna, men även skogsarbetarna ha fått sin beskärda del av denna merinkomst. Jag har här ett meddelande från en timmerhuggare, som omtalar att tack vare att regeringen lättade på normalprisbestämmelserna förtjänade han i merinkomst på tvenne huggarsäsonger 1 200 kronor. Detta bevisar otvivelaktigt vilka gemensamma intressen skogsägaren och skogsarbetaren ha. Lägre trävarupriser för skogsägaren ge sämre betalning för skogsarbetaren och tvärtom.

Det uttalande, som statsrådet förra året gjorde i kammaren, att det som han mest ångrade var att han upphävde normalpriserna på rundvirke, står i fullständig strid med skogsägarnas och skogsarbetarnas intresse. Det är ett uttalande, som jag hoppas, att statsrådet icke gör i dag, ty statsrådet och regeringen vilja väl åtminstone tillvarata skogsarbetarnas intressen.

Vad licensgivningen beträffar påpekade jag förra året, att beslutet kom för sent för de små sågverksägarna. Jag upprepar detta också i dag. En sågverksägare, som sågar sitt sågtimmer, måste ha klart för sig, om virket skall sågas för export eller brukas på hemmamarknaden. När sågverksägaren icke före sågningen vet om han får exportera, måste han såga för hemmamarknadsdimensioner. När då sent omsider regeringen ger tillstånd till export, har sågverksägaren icke passande såga-

de dimensioner att exportera. På detta sätt har herr statsrådet handlat. Just därför har det i våra brädgårdar blivit kvar en del virke, som, om det kunnat exporteras förra året, skulle ha gett oss hårdvaluta och lättat på våra ekonomiska bekymmer. Det är däri som jag anser, att regeringen och herr statsrådet icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta.

Vad beträffar behandlingen av de små sågverksägarna har jag förut påtalat den saken. Men jag vill ytterligare påpeka, att herr statsrådets behandling av dessa små sågverksägare står i fullständig strid mot vad statsrådet Kock för någon dag sedan i en interpellationsdebatt här i kammaren förklarade vara regeringens princip: att på allt sätt tillvarata småindustriens intressen.

Det kan icke vara i småindustriens intresse att, såsom regeringen gjort, ålägga småsågarna att taga över 20 procent lägre priser för sina trävaror. Det är att märka, att dessa sågverk, som subventionera hemmamarknaden med 20 procent lägre priser, få till sina arbetare betala samma priser som de sågverk, som exportera och ha 20 procent högre priser.

Vad licenserna beträffar äro de bestämmelser, som tillämpas i fråga om exportkvoten, i högsta grad anmärkningsvärda. Icke bara de i gång varande sågverken ha fått exportkvot, utan även för de nedlagda sågverken har statsrådet tillämpat exportkvot. Men vad som är ännu märkligare är, enligt mitt förmenande, att statsrådet beräknat exportkvot på sågverk, som sålts till Tjeckoslovakien och som nu konkurrera på den svenska trävarumarknaden. Det är klart, att de sågverk, som finnas kvar och äro i gång i vårt land, ha blivit lidande på dessa kvotbestämmelser.

Sedan skulle jag, herr talman, tala något om trävarukartellen, som tyckes i högsta grad intressera regeringen.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Det är ju en offentlig hemlighet, att regeringen försökt att få de svenska trävaruexportörerna hundraprocentigt organiserade men att detta icke fullt lyckats för regeringen på grund av ett bestämt nej från någon eller några av exportörerna. Därvid tyckes, enligt vad en av dessa exportörer har sagt, bränslekommissionen med stöd av regeringen och statsrådet ha tillämpat metoden att med både lock och pock söka få kartellen hundraprocentig. Då man vet, att den största intressenten i kartellen är cellulosakoncernen och att 98 procent av koncernens aktier ägas av en av landets största banker, blir man litet förvånad över det sätt, varpå regeringen tillvaratager småfolkets intressen. Förr har det i det socialdemokratiska programmet hetat, att folkets väl går före storfinansens, men nu tyckes det vara tvärtom, att storfinansens intressen gå före folkets.

Jag skulle ha gjort ett yrkande om det varit tillåtet. Jag beklagar, att jag ej får göra ett sådant yrkande.

Herr WIBERG: Herr talman! Jag skall tillåta mig att göra några kommentarer till de konstateranden av faktiska förhållanden, som herr Kyling tidigare har gjort och som beröra den reservationsanmärkning, vilken i handlingarna återfinnes under rubriken III.

Jag tror, att man först och främst kan fastslå, att den anmärkning reservanterna framfört är av en utomordentligt allvarlig art. Men jag tror också, att man tyvärr måste säga, att anmärkningen är lika befogad som den är allvarlig.

Om man skall få en riktig uppfattning om de förhållanden, som ligga till grund för reservationsanmärkningen i fråga, är man, såvitt jag kan finna, nödsakad att gå något tillbaka i tiden. Man bör taga åtminstone utvecklingen under sista halvåret 1946 som bakgrund till vad regeringen gjorde och underlät

under 1947. I mitten av juli månad 1946 företogs som bekant en appreciering av den svenska kronan. Utgångsläget vid denna tidpunkt var, att inom Sverige icke rådde samhällsekonomisk balans. Apprecieringen förordades av bankofullmäktige, men — och jag vill särskilt understryka detta — bankofullmäktige knöto till sitt förordande det villkoret, att åtgärden borde gå hand i hand med andra åtgärder från regeringens sida för vinnande av en samhällsekonomisk balans. Apprecieringen i och för sig ledde naturligtvis till en relativt sett ökad efterfrågan på importvaror därigenom att dessa blevo billigare.

Vad gjorde då regeringen? Regeringen uraktlät att följa bankofullmäktiges uppmaning att vidtaga åtgärder för vinnande av den samhällsekonomiska balansen. Regeringen vidtog över huvud taget ingenting, trots att i verkligheten någon importspärr icke existerade. Vi hade visserligen ett importlicensförfarande beträffande vissa varor; andra varor däremot voro helt fria och funnos på den s. k. frilistan, vars omfattning successivt hade blivit allt större. Men även de varor, som så till vida voro föremål för importspärr, som det för dem erfordrades importlicens, voro i praktiken fria: regeringen hade nämligen ej utfärdat några direktiv till handelskommissionen att avgränsa och avväga importen. Handelskommissionen hade i realiteten endast till uppgift att utföra de rent tekniska åtgärder, som kunde föranledas av en ansökan om importlicens. I och med att priskontrollnämnden förklarade, att den icke hade något att erinra mot prissättningen av ifrågasatta importvaror, blev omedelbart och automatiskt importlicens beviljad.

Det är alldeles uppenbart, att vid denna tidpunkt åtskilligt kunde tala till förmån för att regeringen skulle låta ett sådant tillstånd tills vidare bestå. Att märka är, att vi den 30 juni 1946

Granskning av statsrådsprotokollen.

hade en utomordentligt stor reserv av guld och valutor: om jag icke missminner mig uppgick beloppet till ungefär 3 000 miljoner kronor. Man kunde med visst fog från regeringens sida säga sig, att man visserligen var väl medveten om den fara som kunde ligga i att ha ett reellt fritt importtillstånd, men att man å andra sidan med tanke på fördelarna icke i onödan ville vidtaga restriktioner utan ville se tiden an. Men det är också alldeles klart, att med det utgångsläge som förelåg borde regeringen ej ha uraktlåtit att göra en sak, som man tycker är ganska självklar, nämligen att införa ett sådant system, att regeringen hade möjlighet att månad efter månad få en överblick över den belastning på valutareserven, som uppkom genom inköpen från utlandet.

Regeringen borde vidare ha ägnat uppmärksamhet åt exporten och visat förståelse för att det var ett allmänt svenskt intresse, att exporten kvantitativt blev betydande och att den därjämte blev förmånlig i fråga om priserna.

När det gällde exporten visade regeringen tråkigt nog icke den insikt om betydelsen därav som man skulle ha önskat sig. Ej heller förskaffade regeringen sig en möjlighet till en överblick över den effektiva belastningen av valutareserven, som inköpen i utlandet inneburo. Att märka är, att denna överblick över belastningen av valutareserven faktiskt icke kom till stånd förrän i januari månad 1948. Dessförinnan hade icke något sådant system införts, som möjliggjorde för regeringen eller för under regeringen sorterande myndigheter att få en bild av vad dessa inköp i utlandet kunde innebära i fråga om belastning av vår reserv av guld och valutor.

Om det, herr talman, tillåtes mig att något beröra huru man går till väga i enskilda företag, så skulle jag vilja understryka att A och O i ett företag, det må vara ett stort, medelstort eller ett

litet företag, är att ledningen kontinuerligt har möjlighet att ha ett grepp över likviditeten. De flesta stora och medelstora företag ha infört ett sådant bokföringssystem som möjliggör månadsbokslut. Man hör ofta folk, som inte är hemma i dessa saker, göra det uttalandet att månadsbokslut väl närmast äro till för att ledningen skall få en bild av de vinster eller förluster som uppkommit under den tid det kan vara fråga om. Detta är oriktigt. Det första en företagsledning ser på, när månadsbokslutet framlägges, är likviditeten. Med likviditet avser jag naturligtvis icke endast kassa och bankbehållning utan därjämte omfattningen av verkställda inköp och försäljningar. Under de kriser, som ha rått under gångna år, har ett flertal företag gått omkull. Jag skulle tro att i en mycket väsentlig omfattning orsaken till detta har varit att vederbörande företagsledning icke har insett nödvändigheten av att ha en överblick över likviditeten.

Jag vågar också ställa den frågan: Hur skulle regeringen ha ställt sig, om det hade befunnits att ett stort statligt företag hade skötts på det sätt, att ledningen icke hade haft överblick över likviditeten? Jag är ganska förvissad om att det skulle blivit ganska otrevligt för vederbörande verkställande direktör eller styrelse.

Se vi på Sveriges förhållanden kunna vi svårigen komma ifrån att problemställningen i mycket stor utsträckning är densamma. Nu har reservationsanmärkningen främst riktat sig mot regeringens samtliga ledamöter. I praktiken vänder anmärkningen sig väl närmast emot den ledamot av regeringen, som är den högste vårdaren av landets ekonomi och som, om jag så får uttrycka mig, är att jämställa med en verkställande direktör i ett storföretag, nämligen finansministern. Finansministern har onekligen uraktlåtit den mest fundamentala regel man har inom företagslivet, nämligen att förskaffa sig —

Granskning av statsrådsprotokollen.

vilket inte tillräckligt ofta kan upp-
repas — överblick över likviditeten.

Det har nu sagts, att mellan under-
ordnade myndigheter, närmast handels-
kommissionen och valutakontoret, icke
rätt tillräcklig samordning. Det är nog
så riktigt, men därav följer enligt min
uppfattning ingalunda att man har or-
sak att lasta dessa instanser för vad
som skett. Båda dessa myndigheter ha
fullgjort sina förpliktelser inom ramen
för vad som ålegat vederbörande. Jag
vågar hävda att varken handelskommis-
sionen eller valutakontoret haft några
som helst direktiv från regeringen att
anordna ett sådant system som skulle
ha möjliggjort överblick.

Anmärkningen går ut på att regering-
en i den import- och valutapolitik som
förts icke kan anses ha iakttagit rikets
sannskyldiga nytta. Jag tycker mig min-
nas att det i 107 § regeringsformen
finns ett annat uttryck, vilket man ock-
så med fog i detta fall skulle ha kunnat
åberopa. Det talas nämligen där om
handhavande med erforderlig skick-
lighet.

Nu förhåller det sig som bekant på
det sättet, att enligt gammal kutym re-
geringen icke ingår i svaromål när det
gäller reservationsanmärkningar. Jag är
för min del icke alldeles förvissad om
att denna gamla kutym är så riktig. Å
andra sidan lära vi väl få tillfälle till
ekonomiska debatter även i fortsätt-
ningen av riksdagen, och jag förestäl-
ler mig att i främsta rummet finansmi-
nistern icke kan undgå att därvid upp-
taga till bemötande de mycket grava an-
märkningar, som denna reservationsan-
märkning innebär.

Herr CARLSSON i Bakeröd: Herr tal-
man! I reservation X har herr Jones
Erik Andersson m. fl. framlagt några
synpunkter, som jag för min del skulle
vilja ansluta mig till. Det gäller införlivning av Backa kommun i Göteborgs
och Bohus län med Göteborgs stad.

Frågan om denna införlivning har va-
rit på tal ända sedan 1938, när fram-
ställning i ärendet gjordes från Göte-
borgs stad. De kommunala myndigheter-
na i Backa fingo nog vid de första
sammanträdena, som höllos i frågan,
den uppfattningen, att det förelåg så
kvalificerade skäl för införlivning,
att denna skulle komma till stånd med
eller mot kommunens vilja. Under dessa
förhållanden ansåg man det vara lön-
lost att helt motsätta sig införlivning
och sökte i stället genom förhandlingar
få så förmånliga villkor som möjligt.
Bl. a. begärde man att staden skulle
förbinda sig att från införlivningsdagen
ordna busstrafik inom kommunen till
samma priser för resor, som gällde för
staden i övrigt, och vidare att alla de
fastigheter, som färdigbyggs före in-
förlivningsdagen, skulle slippa att be-
tala gatukostnader till staden. Dessa
hade ju nämligen i många fall redan
fått vidkännas stora kostnader för
iordningställande av erforderliga vägar
till fastigheterna.

På dessa väsentliga punkter kunde
emellertid enighet icke uppnås, då sta-
dens representanter vägrade att godkän-
na dessa villkor. Med anledning härav
beslöto Backa kommunalfullmäktige en-
hälligt avstyrka införlivning och med-
delade detta beslut till kammarkolle-
gium. Dessutom uppvaktades statsrådet
Mossberg i juni månad 1947 av två
representanter för Backa kommun, som
framlade kommunens synpunkter. Kam-
markollegium gick helt på kommunens
linje och avstyrkte införlivning. Den
25 augusti 1947 sökte representanter för
Backa åter få företräde hos statsrådet
Mossberg för att vidare utveckla kom-
munens synpunkter på frågan men
fingo då det beskedet att statsrådet
hade semester. Man fick emellertid vid
detta tillfälle den bestämda uppfatt-
ningen, att någon införlivning icke
skulle komma att ske den 1 januari
1948. Man styrktes ytterligare i denna
uppfattning, då parterna kallades till

Granskning av statsrådsprotokollen.

överbörjan på länsstyrelsen den 8 september 1947. Vid detta sammanträde voro också representanter för inrikesdepartementet närvarande, men någon upplysning lämnades icke då om att frågan redan var avgjord och att införlivningen var ett faktum. Så var emellertid förhållandet, ty enligt protokollet över inrikesärenden för den 25 augusti 1947 förordnade Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för inrikesdepartementet statsrådet Mossberg, att Backa socken skulle från och med den 1 januari 1948 införlivas med Göteborgs stad.

Man frågar sig nu ovillkorligen, vad sammanträdet den 8 september skulle tjäna till under sådana förhållanden. Det förefaller vara ganska meningslöst att underhandla om villkoren för en införlivning, då denna redan är ett faktum, och jag måste säga, att brukar man från departementets sida ordna dessa underhandlingar i efterhand, bör en ändring av detta system snarast möjligt komma till stånd.

Enligt gällande lag skall ju en kommunal indelningsändring av detta slag, som skall träda i kraft vid kalenderårets början, vara bestämd minst fyra månader före ikraftträdandet för att kommunen skall ha möjlighet att ordna frågor, som uppstå vid ändring av den kommunala indelningen. Lagens mening är väl ändå att den berörda kommunen skall delgivas Kungl. Maj:ts beslut inom den lagstadgade tiden. Vid överläggningar i ärendet, som höllos under första hälften av september, hade kommunen icke underrättats om att införlivningen redan var ett faktum. Ett åsidosättande av denna lagbestämmelse skapar svårlösta problem inte bara för den införlivade kommunen utan också för landstinget. Då Göteborgs och Bohus läns landsting icke delgivits Kungl. Maj:ts beslut i införlivningsfrågan, när landstingets stat för 1948 uppgjordes, var det naturligt att landstinget också räknade med Backa kommuns skatte-

kraft, men genom Kungl. Maj:ts beslut i införlivningsfrågan minskades landstingets skatteinkomst med över 304 000 kronor. Då anslaget till oförutsedda utgifter i landstingets stat är upptaget till omkring 160 000 kronor, är det självklart att de 100 000 kronor, som Göteborgs stad skall erlägga, icke täcka de minskade skatteinkomsterna, utan landstinget kommer här i en mycket besvärlig ekonomisk situation. Detta hade ju kunnat undvikas, om Kungl. Maj:ts beslut i införlivningsfrågan i tid hade delgivits kommunen och landstinget.

Jag anser därför, herr talman, att reservanterna ha starka skäl för sin ståndpunkt, och jag ber att få instämma i de synpunkter, som av dem ha framförts.

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! I den reservationsanmärkning, som jag och tre kamrater i konstitutionsutskottet ha fogat till detta utlåtande, ha vi önskat fästa riksdagens uppmärksamhet på den förmyndarhistoria, som rätt allmänt har blivit bekant under benämningen Unmansaffären. Det är ju ingen alldeles ny historia. Den torde vara bekant för riksdagens ledamöter, då det tidigare förekommit en utredning, som justitiekanslersämbetet låtit verkställa år 1938 och som delats ut här i kamrarna, jag vill minnas år 1939, till samtliga ledamöter.

Vårt anmärkningsyrkande stöder sig på en framställning av stadsrevisorn Billing, som i egenskap av förmyndare för artisten Gustaf Unman hemställt till Kungl. Maj:t att en kommitté skulle tillsättas med uppgift att dels upptaga den s. k. Unmansaffären i och för sig till förnyad förutsättningslös och allsidig undersökning, dels ock vidtaga en enahanda beskaffad granskning av den nyss nämnda av justitiekanslersämbetet verkställda utredningen i samma ärende. Justitiekanslersämbetet har låtit företaga en utredning efter det ämbetet fått

Granskning av statsrådsprotokollen.

Billings hänvändelse på remiss från Kungl. Maj:t, en utredning som måste betecknas som en allt annat än djupgående sådan och i själva verket blott är ett referat av föregående utredningar, där man har kommit till det resultatet att ingenting skall göras. Kungl. Maj:t har sedan beslutat att framställningen icke skall föranleda någon åtgärd.

Jag vill peka på några av de skäl, som vi reservanter ha stött oss på, då vi önskat att utskottet skulle ha stått för denna anmärkning. Jag skulle kunna säga för övrigt, att de av utskottets ledamöter som varit med och behandlat denna fråga växlat åtskilligt under den tiden. Egentligen ha vi från utskottets övriga ledamöter inte mött några skäl mot en ny utredning, utan man har ansett dels att det gjorts utredningar tidigare, dels att frågan är så stor att det är svårt att få något riktigt grepp om den. Därtill dröjde det rätt länge innan den promemoria, som låg till grund för utskottets behandling, hade utarbetats. Jag ber att få anföra några av de skäl vi ha stött oss på.

Artisterna Gustaf Unman ärvde efter sina föräldrar en mycket stor förmögenhet. Hans förmögenhet låg huvudsakligen i fastigheter här i Stockholm. År 1928 sattes Unman på egen begäran under förmyndare. Dels krävde hans affärer ett bokföringsarbete, som han väl knappast som konstnär hade fått utbildning i, dels befann han sig i ett depressionstillstånd, och detta gjorde, att han ville överlämna sina affärer åt en förmyndare. I september 1929, sålunda året därefter, förklarades han åter myndig, och hans dittillsvarande förmyndare avlämnade en redovisning som visade, att Unman hade en förmögenhet i september 1929 av över 934 000 kronor. Egentligen ägde han mera, därför att hans fastigheter i redovisningen upptagits till taxeringsvärdena men i själva verket voro värda mera. Under den tid som Unman var omynd-

digförklarad hade han blivit invecklad i ett affärsföretag, ett garveribolag, där han satt in åtskilligt med pengar, vilka han förlorade då detta företag gick i konkurs, men beloppet utgjorde långt ifrån hela hans förmögenhet. Uppgifterna äro olika. Man kan emellertid antaga, att han förlorade ungefär 400 000 kronor på denna affär. 1932 förklarades han på nytt omyndig. Hans nya förmyndare lämnade då en förmyndarredovisning först sedan mer än ett och ett halvt år förflutit från det han övertagit förmyndarskapet, sålunda långt efter den tid då han lagligen skulle ha avgivit en sådan, och denna utvisade att Unman skulle ha skulder på 400 000 kronor utöver tillgångarna. Unman kunde icke godkänna detta slags förmyndarredovisning. Han ansåg sig fortfarande vara en mycket förmögen man och i varje fall ha tillgångar utöver skulderna på något hundratusental kronor. Då han med denna sin uppfattning icke kunde ha förtroende för förmyndaren, hade han ingenting annat att göra än att vända sig till andra personer för att få rättelse och sin förmögenhetsställning klarlagd. Och här börjar en rad tragedier, som jag inte i detta sammanhang skall gå in på men som också borde undersökas när man, som jag hoppas, närmare kommer att utreda denna affär.

Det uppstod på så sätt två riktningar omkring Gustaf Unman. Den ena trodde på förmyndaren och hans redovisning, enligt vilken Unman skulle ha en skuld utöver tillgångarna på omkring 400 000 kronor. Den andra riktningen menade, att detta icke var möjligt, ty redovisningen lämnade icke fullständiga uppgifter eller riktiga siffror — det måste vara något fel med den — och ansåg efter sina beräkningar att Unman borde ha ungefär en motsvarande förmögenhet i stället. Det var denna senare riktning som blev utsatt, om man nu skall använda detta ord, för straff, sinnesundersökningar, böter och sinnes-

Granskning av statsrådsprotokollen.

sjukhusvistelse. Man kan förstå att de som voro övertygade om att förmyndarens redovisningar voro riktiga och att Unman sålunda hade skulder över tillgångarna på hundratusentals kronor, inte kunde tro att de personer voro fullt kloka, som under sådana förhållanden påstodo att Unman hade stora tillgångar.

Förmyndaren från 1932 arbetade emellertid under den hypotesen, att Unman hade omkring 400 000 kronor i skulder utöver tillgångarna, och under denna hypotes hade förmyndaren sålt en del Unmans tillhörigheter, bestående av fastigheter, möbler och konstverk, varigenom enligt gjorda värderingar Unman måste ha åsamkats mycket stora förluster. Det finns i denna reservation på s. 33 en redogörelse som visar, att man uppskattar dessa förluster till över 300 000 kronor.

När man går igenom dessa s. k. utredningar som gjorts genom JK-ämbetets försorg, finner man mycket stora brister. Revisor Billing har i sin hänvändelse till justitiedepartementet 1946 åberopat en av revisorn Harald Carlström utförd undersökning. Revisor Billing är ju själv bokföringsexpert, men han har anlitat även en annan bokföringsexpert, herr Carlström, som är av Stockholms handelskammare auktoriserad revisor och lärare i handelsteknik vid Stockholms handelsgymnasium. Det är klart att man måste fästa stort avseende vid vad dessa i detta avseende sakkunniga män ha kommit till för resultat. Billing hänvisar till ett uttalande, som Carlström har gjort och som har bifogats Billings hänvändelse till justitiedepartementet. Jag tar mig friheten att citera det, därför att det är så klarläggande för hur JK-ämbetet skulle ha gått till väga vid utredningen och hur man skall bära sig åt för att komma till klarhet i denna affär. Revisor Carlström säger: »Då det gäller att åstadkomma en redovisning över Gustaf Unmans förmögenhet och dess förändringar skulle JK-ämbetet natur-

ligtvis enligt allmänna bokföringsgrunder i första hand uppställt en ingående stat och vid redovisningsperiodens början i görligaste mån sökt konstatera, vilken förmögenhet som skulle redovisas. Därefter skulle redovisningen genomförts efter bokföringsmässiga grunder, och till sist skulle redovisningens resultat sammanfattats i en utgående förmögenhetsstat. JK-ämbetet har emellertid icke upprättat vare sig ingående eller utgående stat, och mina anmärkningar mot nämnda vidräkning kan i korthet sammanfattas i följande. Ämbetets utredning har endast omfattat en kassaredovisning. Endast kontanta kassaaffärer ha därigenom kunnat antecknas. S. k. memorialposter, exempelvis då in-teckningar överlämnas utan att valuta erhålles, kunna sålunda icke noteras i en dylik redovisning. Eftersom sådana memorialposter förekommit i stor utsträckning, hade det därför varit bättre, om JK-ämbetet upplagt en vanlig kolumnbokföring med behövt antal konton.»

Det framgår vidare av tillgängliga handlingar, att förmyndaren säger sig med utgångspunkt från Unmans föregivna dåliga läge ha uppgjort en saneringsplan för Unmans affärer men blivit ond på Unman därför att denne hade beskyllt honom för att komma med oriktig redovisning och därför ha övergivit denna plan. Nuvarande förmyndaren, f. d. stadsrevisor Billing, som verkligen tycks börja få klarhet i denna trassliga affär, anför om detta i skrivelse till Konungen följande: »Till ytterligare belysning av dåvarande assessorn Folke Lundquists sätt att handhava sitt förmynderskap för Unman kan i detta sammanhang vara lämpligt att åberopa ett förmyndarkammarens vid Stockholms rådhusrätt protokoll den 13 september 1934. Detta protokoll hade tillkommit i anledning av anmärkning mot dåvarande assessorn Folke Lundquist för dennes försäljning av Unmans lösören. Enligt protokollet säger Lund-

Granskning av statsrådsprotokollen.

quist sig ha uttänkt en plan för sanering av Unmans affärer men icke fullföljt denna plan.»

Vidare citeras ett uttalande av Lundquist, där han enligt rådhusrättens protokoll säger följande: »Det torde inte här vara rätta platsen att redogöra för den tragikomik, som strax härefter började utspelas mellan mig och myndlingen eller dennes förtrogna, varvid jag avfordrades redovisning på betydande sexsiffriga tal och dylikt i den stilen. Resultatet blev givetvis att jag ej längre kunde vidbliva min saneringsplan och ej heller ansåg mig kunna bringa i verkställighet i samband därmed träffade avtal.»

Och detta säger en förmyndare om en myndling, vars rättigheter och ekonomi han är satt att för myndlingens räkning övervaka och handhava med samma akt-samhet som om det skulle gälla hans egna angelägenheter och ekonomi! Till detta anför Billing, att det torde särskilt böra utredas, huruvida detta förfarings-sätt står i överensstämmelse med gällan-de lag.

Då man nu vet, hur Unmans tillgångar på detta sätt ha sålts till underpris och att Unman trots detta fortfarande är ägare till en förmögenhet på omkring 200 000 kronor, då vet man tillräckligt för att förstå, att det ligger någonting oklart som inte borde finnas i redovisningen och ämbetsutredningarna. Med hänsyn till dessa fakta, herr talman, som vi pekat på i reservationen och som jag här ytterligare understrukt inför kammaren, anse vi att riksdagen bör kräva att frågan tages upp till allvarlig behandling. En undersökning måste göras av personer, som även Unman och hans medhjälpare ha förtroende för. Man bör lämpligast göra det genom tillsättande av en kommitté, där även bokföringskunnigt folk är representerat, och denna utredning bör undersöka denna historia i alla dess olika tragiska faser, som utspelats under årens lopp. Den som går igenom dessa handlingar rubbas i

sitt förtroende till svenskt rättsväsende, om inte denna fråga undersöks på ett sådant sätt att den kan bevisas vara bokföringsmässigt ordentlig utförd.

Jag skulle vilja vädja till justitieministern att han själv ägnar saken litet tid och föranstaltar om en utredning på det allsidiga sätt, som Unmans förmyndare ha önskat och som vi reserveranter från konstitutionsutskottet vilja tillstyrka.

Herr STAXÅNG: Herr talman! Jag vill här stanna vid en reservation, som fört i ett anförande har berörts, nämligen reservation X, som gäller införlivning av Backa kommun med Göteborg.

Herr Carlsson i Bakeröd har här gjort vissa erinringar, och jag vill helt instämma i de synpunkter, som han framfört, men jag kan inte underlåta att på ett par punkter göra några kommentarer utöver dem han i sitt anförande har gjort. Jag skulle då vilja uppehålla mig vid denna sak ur mera allmänna synpunkter.

När det gäller dessa införlivningsfrågor är det oftast så, att kommuner, som skola införlivas med städer, ha ett sämre förhandlingsläge än städerna i fråga och svårare att hävda sina intressen. Det har också vid årets riksdag framförts en motion, som även jag underskrivit och vari begäres en utredning i syfte att möjliggöra för sådana kommuner att bli så att säga mera jämbördiga underhandlare med städerna. Tyvärr har denna motion icke vunnit riksdagens bifall. Det borde då vara klart, att när Kungl. Maj:t som sista instans skall avgöra dylika frågor, Kungl. Maj:t bör ägna dem en sådan handläggning, att man kan kalla den fullt opartisk och betryggande. Då en sådan fråga som införlivning av Backa kommun med Göteborg framlagts för konstitutionsutskottet, borde det ha varit konstitutionsutskottets och riksdagens plikt att mycket starkt värna om att det blivit en objektiv behandling av dessa frågor.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Det fall, som berörs i reservationen, har i det anförande vi nyss hörde i viss omfattning relaterats. Jag skall här något stanna vid handläggningen av detta ärende, ehuru det är som att tala i ett lufttomt rum, eftersom bara reservanterna yttra sig i saken. På grund av någon praxis göres inte något uttalande från utskottsmajoriteten eller regeringsbänken.

Det har nämnts, att frågan beträffande denna införlivning var avgjord i realiteten den 25 augusti i konselj och att det sammanträde, som sedermera hölls den 8 september mellan parterna, icke gällde principfrågan utan vissa detaljer. Det är på den punkten, herr talman, som jag skulle vilja göra några kommentarer, vilka jag tror i någon mån visa, att det den 8 september gällde principfrågan och icke detaljer. Vid de framstötter, som gjordes i denna sak från kommunen och landstinget till departementet och även vid det sammanträde, som man hade med departementet den 25 augusti, hade man mycket klart för sig att frågan icke var avgjord. Det är att märka, att detta var samma dag som man gör gällande att beslut om införlivning fattades i konselj. När man vid detta tillfälle icke ansåg frågan avgjord, antogs det som ganska naturligt att en införlivning icke kunde ske den 1 januari. I enlighet härmed uppgjorde landstinget sin budget, vilket hade till följd, när införlivningen var ett faktum, att landstingets inkomster minskade med över 300 000 kronor. Frånräknar man den compensation, som skulle utgå första året, stannar minskningen vid 200 000 kronor. I stället för den behållning man räknat med, blev det i verkligheten en ganska stor brist i landstingets budget.

Det hade emellertid hänt något härutöver. Kammarkollegium hade nämligen avgivit sitt yttrande, och där framhålles en ganska viktig sak. Kommunen hade allt från förhandlingarnas början mycket starkt bibringats den uppfattningen, att här förelågo lagligt giltiga

skäl för en tvångssammanslagning med staden. På det sättet kommo underhandlingarna från början att inriktas på villkoren för införlivningen. Genom kammarkollegii yttrande blev det klargjort, att lagliga förutsättningar för en tvångsinförlivning icke förelågo.

Jag vill också meddela, liksom det gjorts i första kammaren, att landstinget vid sina förhandlingar på grundval av kammarkollegii yttrande enhälligt uttalat sig emot en införlivning. Det är alltså att märka, att när förhandlingarna den 8 september möttes, kommo kommunens representanter till dessa överläggningar med den principiella inställningen på grund av kammarkollegii yttrande, att kommunen icke skulle införlivas med staden i fråga. Hur kan man då tänka sig, att man kunde föra förhandlingar i detalj som om införlivningen skulle vara ett faktum? När alltså förhandlingarna hade denna principiella inställning vid sammanträdet den 8 september, borde representanterna för departementet ha upplyst, att införlivningen redan var beslutad. Det meddelades emellertid icke under förhandlingarna i fråga från departementets sida, att införlivningsfrågan var avgjord, utan man förhandlade som om så icke var förhållandet. Jag vet ju, att inrikesdepartementet inte handhar kommunikationsfrågor, men detta borde väl inte utesluta all kommunikation mellan olika befattningshavare där, även om det heter inrikes- och inte kommunikationsdepartementet. Jag finner handläggningen av hela denna fråga så pass anmärkningsvärd, att när jag nu tagit fram den till granskning riktar jag inte mina ord speciellt till departementschefen utan snarare till konstitutionsutskottet. Denna fråga är nämligen handlagd på ett sätt, som gör att man med fullt fog kan påstå, att förtroendet för Kungl. Maj:ts behandling av densamma är allvarligt rubbad. Det borde vara konstitutionsutskottets och riksdagens plikt att försöka återställa folkets förtroende när

det gäller behandlingen av frågor av detta slag.

Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att framhålla dessa synpunkter, eftersom jag tror att det är en mycket allvarlig fråga som här berörs. Man kan bara beklaga att konstitutionsutskottet icke tagit allvarligare på denna sak än som varit fallet.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NOLIN: Herr talman! Jag ber att få säga några ord i anledning av reservation nr V i konstitutionsutskottets föreliggande memorial. Reservationen i fråga gäller körförbudet för personbilar.

Genom beslut den 19 mars 1947 förordnade Kungl. Maj:t om sådan ändring av 8 § i kungörelsen den 15 november 1945 att körtillstånd även skulle erfordras för framförande av personbil. Före nämnda datum hade enligt samma förordning erfordrats körtillstånd endast för lastbilar och omnibusar. Den 31 oktober 1947 beslöt Kungl. Maj:t att införa ytterligare en paragraf i ifrågavarande förordning, betecknad 11 §, varjämte 12 och 15 §§ skulle erhålla ändrad lydelse. I denna nya paragraf stadgades att personbilar icke fingo framföras å sön- eller helgdagar eller under viss tid dag före och dag efter helgdagar.

Såvitt vi kunnat finna ha här nämnda beslut icke haft något som helst stöd i den s. k. förfogandelagen. Inte heller ha vi kunnat finna att beslutet haft stöd i Kungl. Maj:ts rätt till den ekonomiska lagstiftningen. Ifrågavarande beslut fick mycket vittgående verkningar. Det förorsakade mycket allvarliga ingrepp i förfogandet över fordonen och var till sina verkningar synnerligen orättvist. Speciellt för landsbygdens del, där avstånden äro stora, kom beslutet att få mycket hårda verkningar. Människorna där fingo icke använda sig av sina bilar

Granskning av statsrådsprotokollen.

ens då det gällde resor till nödvändiga sammankomster o. d. utan måste använda sig av taxibilar, vilka i de allra flesta fall då fingo köra dubbla turer. Taxibilarna kommo därför att förbruka åtskilligt mera bensin än vad de privata bilarna skulle ha gjort, eftersom de senare icke hade behövt köra mer än halva sträckorna. På landsbygden är det ofta milslånga avstånd till sammanträdesorterna, och sammanträdena hållas där ganska ofta på helgdagarna. När nu den egna bilen inte fick användas, utan man var tvungen att rekvirera taxibil, körde denna i allmänhet först en lång sträcka för att hämta passageraren, och sedan blev det ytterligare en tomkörning när vederbörande skulle köras hem igen. Det blev ofta mer än dubbla bensinförbrukningen. Den bensinbesparing, som dessa bestämmelser voro ägnade att befordra, uteblev under sådana förhållanden alldeles, åtminstone för landsbygdens vidkommande. I städerna däremot, där en hel del nöjeskörning kunde stoppas, kunde säkerligen vissa bensinbesparingar göras.

Jag skall inte ingå på någon närmare analys av denna fråga utan konstaterar endast att ifrågavarande beslut icke har haft stöd i vare sig förfogandelagen eller i Kungl. Maj:ts rätt till ekonomisk lagstiftning. Inte heller har det, såvitt jag kunnat finna, något stöd i grundlagen. Bilägarnas rättigheter, som äro fastslagna i motorfordonsförordningen, blevo vid beslutets ikraftträdande satta ur funktion.

Med anledning av vad sålunda förekommit ha jag och fyra andra reservanter ansett det vara på sin plats att göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementscheferna, i första hand statsrådet Gjörö och i andra hand statsrådet Sträng.

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! De reservationsanmärkningar som sammanförts i punkt IV avse regleringsåtgärder i fråga om virke. Där ha de tre reser-

Granskning av statsrådsprotokollen.

vanterna delat upp sig i två grupper, av den anmärkningsvärda anledningen att vid jämförelse mellan virkesregleringens verkan på olika orter har denna visat sig vara mycket olika i norr och söder. Sådana ingrepp, som verkat skadligt i söder, ha icke haft någon påvisbar verkan i norr. Bara detta säger ju att det finns anledning till en stark reservation mot det sätt, på vilket virkesregleringen handhåfts under år 1947. Inom virkesregleringen ha olika system tillämpats varje år, och vad år 1947 beträffar vill ifrågavarande reservationsanmärkning säga ifrån, att systemet icke har varit tillräckligt effektivt, när det gällt att skapa samhällsekonomisk balans. Det har icke varit tillräckligt rättvist gentemot alla de företagare, som berörts av regleringen i fråga.

Herr talman! Med denna allmänna karakteristik av min reservation ber jag att få hänvisa till dess ordalydelse.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det är den med nr III betecknade reservationen som föranlett mig att göra några kommentarer. I nämnda reservation upprullas kapitlet om hur ett av världens starkaste länder, relativt sett, efter tre års socialdemokratiskt styre hamnat i en belägenhet, jämförlig med de länders, som genomgått fem års krig och ockupation. Jag vet inte om det är ett tyst medgivande härom att regeringen har anmält Sverige som medlem i den krets av stater, som ställt sig under dollarns beskydd. Detta kapitel tycker jag emellertid har fått ett nästan spexartat inslag, när det nedrigaste attentat som av kapitalistiska krafter förövats mot vårt folk nu utnyttjats av samma krafter talesmän, som etablera sig som domare och döma regeringen för att den genomfört vad de själva eftersträvat.

I reservationen anklagas regeringen för det första för att den icke i tid vidtagit effektiva åtgärder för att motverka valutautströmningen. I den anklagelsen

vill man gärna instämma. För det andra säger man att regeringen i stället för att göra handelskommissionen till ett brukbart redskap för en organiserad, planmässig utrikeshandel gjort kommissionen obrukbar för denna uppgift. Ett resultat av detta är att handelskommissionen hösten 1947 hade utfärdat importlicenser för varor, vilkas värde med 400 miljoner kronor översteg värdet av de guld- och valutatillgångar, varmed de skulle betalas. Även i den anklagelsen kan man instämma.

För det tredje anklagas regeringen för att den underlåtit att sörja för samverkan mellan licensgivande och valutatilldelande myndigheter. Den ena handen har inte vetat vad den andra gjort. Detta är också, såvitt jag förstår, en riktig anmärkning.

Det påpekas också att regeringen låtit den amerikanska regeringen påtvinga sig en uppgörelse, som innebar att först den 18 juli 1947, alltså mer än fyra månader efter importstoppets införande, kunde de första direktiven för licensgivningen utges. Detta möjliggjorde för de svenska importörerna att i fyra månader träffa nya importuppgörelser med de amerikanska exportörerna, under förutsättning att man antedaterade uppgörelserna till tid före 15 mars. Resultatet av denna underliga politik blev som bekant också att under det år då importstoppet genomfördes importerade vi för två miljarder kronor mera varor än under året förut, när vi icke hade något importstopp.

Dessutom påpekas det i reservationen att Förenta staterna påtvingat Sverige en uppgörelse, som innebär att Sverige under 1947 och första halvåret innevarande år skall importera 150 % av 1946 års importvolym från Amerikas förenta stater. Det ha amerikanerna krävt, under motivering att om Sverige inte gör det, så utsättes den amerikanska exporten för en diskriminering, som enligt det år 1935 träffade handelsavtalet icke kan godkännas.

Granskning av statsrådsprotokollen.

År 1939, som väl bör vara ett lämpigare jämförelseår, hade vi från Förenta staterna en import, uppgående till 415 miljoner kronor. År 1946, som i stället blev jämförelseår, var siffran i det närmaste dubbelt så stor, nämligen 801 miljoner kronor. Och under år 1947, när vi fingo importstoppet, uppgick importen från Förenta staterna till 1 631 miljoner kronor. Att inför detta antyda en diskriminering av den amerikanska exporten är fördomsfritt.

Denna utveckling visar vilket farligt tryck Förenta staterna utövat och utövar på den svenska handelspolitiken. Därför vill jag gärna instämma i kritiken på denna punkt. Men då skall man inte glömma att kritikernas linje hela tiden varit, och fortfarande är, att statskontrollen skall slopas och att man skall överlämna till det s. k. fria initiativet att ordna dessa förhållanden, även när det gäller vår handel och vandel med främmande länder. Det skall icke heller glömmas — jag säger detta särskilt med anledning av herr Wibergs anförande nyss — att riksdagen så sent som i juni 1946 mot kommunisternas invändning varnade för en stor export. En sådan förmenades nämligen utgöra ett hot mot penningvärdet, eftersom de stigande exportpriserna sades påverka den svenska prisnivån. Jag har undersökt vad bankoutskottet sagt om penningpolitiken i det utlåtande som avgavs 28 maj 1946. Där står det: »Med hänsyn till knappheten på arbetskraft och otillräcklig försörjning med importvaror utgör exporten i stigande grad en belastning för vårt näringsliv.» Jag vet inte vilken omständighet det var — men någon var det — som påverkade bankoutskottet så att den formuleringen ströks, där man direkt varnade dem som svarade för den svenska exportpolitiken för att söka försvara och återvinna tidigare svenska exportmarknader. När herr Wiberg nu uppträdde här som opponent, kan jag inte låta bli att påminna om att han på

denna punkt inte hade någon reservation, trots att frågan ju har ett icke så obetydligt samband med den allmänna handelspolitik som regeringen fört.

Men det väsentliga i denna sak är enligt min mening att det icke är importöverskottet utan helt andra faktorer, som skapat den ebb i valutakassan, som påtalats av reservanterna. Det svenska importöverskottet under de tre åren 1945, 1946 och 1947 belöpte sig till 2,1 miljarder kronor. Under samma tid har Sverige i frakter och av kapitalplaceringar i andra länder haft inkomster på minst två miljarder kronor. Inom parentes kan jag nämna att det är normalt för Sverige att ha ett ganska stort importöverskott. Under den senaste 10-årsperioden före kriget har detta legat mellan 300 och 400 miljoner kronor om året.

Jag har en gång förut sagt, och jag tror det är anledning att nu understryka det, att om det bara berodde på den svenska importen, så skulle Sverige fortfarande ha tre miljarder kronor i guld och utländska valutor. Jag har efterlyst hur skillnaden mellan de tre miljarder, som Sverige skulle kunnat ha, och de 600—700 miljoner som nu finnas, enligt den rapport som reservanterna lämnat, har kunnat uppstå. Vart ha dessa pengar tagit vägen? Uppenbart är att de inte flutit ut ur landet på grund av det stora importöverskottet — det måste ha berott på andra orsaker. Min slutsats är den, att starka finansiella krafter här ha drivit en målmedveten politik i syfte att påverka den svenska politiken och därför länsat landet på tillgångarna av guld och utländska valutor.

Nu draga emellertid reservanterna den slutsatsen av sitt resonemang att regeringens största fel varit, att den inte i tid försäkrat sig om ett stort utländskt lån. När regeringen tidigare förklarat att den icke reflekterade på att upptaga något utländskt lån, ha vi

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

för vår del helhjärtat givit den vårt stöd. För några veckor sedan meddelades det emellertid att svenska folket enligt Marshallplanen skall få låna 28 miljoner dollar. För dessa pengar skola vi få tobak för 2,1 miljoner dollar, kaffe för 2 miljoner, konserver och andra varor för 2 miljoner, bilar — som vi sakna bensin till — för 7 miljoner o. s. v. Sammanlagt skola vi få mera umbärliga och i allmänhet färdiga varor för 26 miljoner. De återstående 2 miljonerna skola användas till att betala prisstegringen på de varor, som vi skola få från Förenta staterna. Vidare meddelades det i pressen i går, att den amerikanska kongressen förklarat att ett villkor för att erhålla Marshallvaror är att man genomför en nedskrivning av penningvärdet. Om vi skrivit ned penningvärdet med, låt mig säga, 10 procent, skulle det betytt, att vi fått betala för den import vi hade i fjol och att vi förlorat på den export vi hade i fjol sammanlagt 200 miljoner kronor. Med anledning av att herr Wiberg beklagat, att man skrivit upp det svenska penningvärdet, vill jag säga, att om inte detta hade skett, så hade ju, i den mån utrikeshandeln påverkar de svenska valutatillgångarna, dessa genom fjolårets handel blivit 300 miljoner kronor mindre än de i alla fall för närvarande äro. Detta kan ju sägas inte ha direkt samband med den fråga, som nu behandlas, men med hänsyn till den konklusion som reservanterna draga av sitt konstaterande av hur vidunderlig den handelspolitik, som förts under dessa år, varit, finns det ju anledning att göra kammaren uppmärksam därpå.

Ja, herr talman, som jag ser saken, förhåller det sig alltså på det sättet, att dessa reservanter pricka regeringen för att den har genomfört vad de själva hela tiden propagerat för. De pricka regeringen, för att den inte har genomfört sitt eget program. Om regeringen hade genomfört efterkrigsprogrammets krav på en planerad ekonomisk kon-

troll över utrikeshandeln, skulle ju aldrig dessa skandaler kunnat inträffa.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens institut för folkhälsan;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa jämte i ämnet väckt motion; och

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillgodoseende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningars i Lund behov av tomtmark jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Försäljning till Lunds stad av fastigheterna Källby 2², 2³ och 2⁴ i Lund.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 153 (punkt 3, s. 8—12) föreslagit riksdagen medgiva, att de rektor vid katedralskolan i Lund å lön anslagna fastigheterna Källby 2², 2³ och 2⁴ i Lund finge för ett pris, icke understigande 108 300 kronor, och på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t funne skäligen bestämma, försäljas till Lunds stad.

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att de rektor vid katedraskolan i Lund å lön anslagna fastigheterna Källby 2^a, 2^b och 2^c i Lund måtte få för ett pris, icke understigande 108 300 kronor, och på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma, försäljas till Lunds stad.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Andrén, Ivar Persson, Bergh*, fru *Svenson*, herrar *Svensson i Grönvik, Malmborg i Skövde, Falla, Hoppe, Onsjö och Sefve*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att de rektor vid katedralskolan i Lund å lön anslagna fastigheterna Källby 2^a, 2^b och 2^c i Lund finge för ett pris, icke understigande 198 134 kronor, och på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma, försäljas till Lunds stad.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! På denna punkt ha vi — flera reservanter i statsutskottet — inte kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Det gäller en marklösenfråga. Drätselkammaren i Lund hade gjort framställning till stiftsnämnden om att få förvärva ett markområde, som skulle användas för idrottsändamål. Stiftsnämnden uppdrog då åt boställsnämnden att värdera ifrågavarande mark. Efter verkställd undersökning fastställde nämnden, på grunder som den fann acceptabla, ett markvärde av 1:50 kr. per m². Det är det säregna i detta ärende, att denna boställsnämndens ståndpunkt har godkänts av alla i ärendet hörda myndigheter med undantag av statens byggnadslånebyrå. Det mest anmärkningsvärda i detta sammanhang är, att t. o. m. drätselkammaren i Lund inte i och för sig haft något att erinra, även om det syntes den, att priset var högt.

När vi, som deltagit i behandlingen

av detta ärende, jämförde priset på marken med vad man i tätorterna ute på landsbygden får betala, så funno vi det av boställsnämnden föreslagna priset lågt och ansågo, att det var mycket förvånande, att inte departementschefen följt boställsnämndens förslag. Han har nämligen följt statens byggnadslånebyrå, som i stället för ett pris på 1:50 kr. per m² föreslår ett pris av 82 öre per m². Detta förslag har den kommit fram till på grundval av en jämförelse med ett markköp, där det gällde en betydligt större areal. Nu ifrågavarande areal är visserligen inte obetydlig. Den är över 132 000 m², men den areal, som byggnadslånebyrån jämfört den med, var över 600 000 m². Uppenbarligen är ju enligt vanligt omdöme och vanlig uppskattning markvärdet på stora områden relativt sett lägre än på mindre områden, då avstånden i synnerhet i utkanterna äro större.

Vid ärendets behandling i andra avdelningen av statsutskottet fingo två representanter för statens byggnadslånebyrå närmare motivera byggnadslånebyråns ståndpunkt, och enligt deras utsago hade det ändamål, vartill marken skulle användas, varit en bidragande orsak till den lägre värderingen. Jag gjorde då den jämförelsen, att då Lunds stad förvärvat mark för att bygga en central verkstadsskola, hade markvärdet beräknats till 1:49 kr. per m², vilket anges i utskottsutlåtandet och Kungl. Maj:ts proposition. Om jag inte är fel underrättad, så skedde detta med utgångspunkt från boställsnämndens värdering, och man ansåg då, förmodar jag, att marken med hänsyn till det ändamål, vartill den skulle användas, värderats lågt. När nu byggnadslånebyrån har föreslagit ett ännu lägre pris, så gör man gällande, att det är dess uppgift att förhindra, att markvärdet skörts upp alltför högt. Jag har ingenting emot att något göres för att förhindra markvärdets stegring i alltför stor utsträckning, men man kan

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

väl inte göra gällande, att det innebär ett uppskörtande av köparen att åsätta ett värde av 1:50 kr. per m² på mark i närheten av en stad. Det är uppenbarligen så lågt, att man har svårt att tänka sig, att det ens varit fråga om någon prutmån, om en enskild skulle ha köpt denna jord. När det gäller användning av jord för idrottsändamål, så har jag ingenting emot att man ger anslag för detta ändamål, men här gäller det inte en hjälp till idrotten, utan det är en hjälp till Lunds stad. Om idrotten skall hjälpas, skall det ske på annat sätt, inte genom en sådan dold subvention, som en försäljning till detta pris egentligen måste innebära.

Ja, detta är i korthet, herr talman, de skäl, som varit utslagsgivande för oss reservanter, och jag måste för min del säga, att jag saknar verkliga sakskaäl för den ståndpunkt som byggnadslånebyrå och Kungl. Maj:t här ha intagit. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är fogad till utskottets utlåtande.

Häruti instämde herrar *Boman* i Kieryd och *Johnsson* i Kastanjegården.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! Det skulle inte falla mig in att vid denna sena timme och med hänsyn till den långa föredragningslista, som återstår för kammaren att behandla, hålla något längre anförande. Jag skall inskränka mig till att bara säga några ord, och jag vill gärna ge herr Svensson i Grönvik rätt i att när man jämför här ifrågavarande priser med markvärdena i allmänhet i tätorter, tycker man nog, att både 82 öre per m² och 1:50 kr. per m² äro mycket låga priser.

Hur har emellertid läget varit här, när propositionen skulle utarbetas? Det förelåg ju två olika förslag angående det pris, som staten borde betinga sig

för ifrågavarande markområde, dels det av boställsnämnden på uppdrag av stiftsnämnden uppgjorda förslaget om ett pris på 1:50 kr. per m², dels ett av byggnadslånebyrå uppgjort förslag, där man kom till det lägre priset. Jag måste bekänna, att jag, när jag såg de olika förslagen, först gjorde den reflexionen, att det riktiga hade väl varit att ta något pris, som låg däremellan, men det var å andra sidan svårt att på fri hand motivera ett pris på en krona eller 1:25 per m², och följaktligen ansåg jag riktigare att välja mellan boställsnämndens och byggnadslånebyråns bud.

De skäl för sistnämnda bud, som herr Svensson i Grönvik efterlyser, finnas faktiskt i byggnadslånebyråns yttrande. Ett mycket väsentligt skäl är ju, att man på jordbruksministrerns föredragning i början av detta år har sålt ett större markområde alldeles i närheten för 82 öre per m². Nu säger man visserligen från reservanternas sida, att det inte är riktigt likartat. Det är ett större markområde, och därför komma de längre bort belägna delarna av det området att ha ett något sämre läge än vad detta markområde har. Det är möjligt, att det ligger något i det, men de som ha lokal erfarenhet säga, att det knappast kan anföras som skäl. Ytterligare finner man av byggnadslånebyråns yttrande, att taxeringsvärdet är mindre än hälften av det värde som Kungl. Maj:t här har ansett, att man borde betinga sig vid försäljningen.

Men jag har ytterligare ett skäl, som jag inte vill underlåta att här anföra — ett skäl utom det, att man ju ofta anklagar staten för att höja markvärdena och driva upp markpriserna, och att det följaktligen bör ligga i sakens natur, att man försöker motverka en sådan tendens. Det skäl jag avser är, att för Lunds stad och staten är det inte bara fråga om något tillfälligt mellanhavande, utan på grund av universitetets och andra statliga inrättning-

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

ars belägenhet i Lund få staten och Lunds stad ofta lösa ekonomiska mellanhavanden. Vi behandlade för några ögonblick sedan en kungl. proposition — den behandlades i statsutskottets utlåtande nr 107 — där det gäller ett visst markbyte mellan staten och Malmöhus läns sjukvårdsinrättning. Där upplyses på s. 7, att seminariet, som skall övergå i landstingets ägo, så småningom måste ersättas av en ny byggnad, och sedan står det: »I ärendet har vidare upplysts, att Lunds stad är villig att ställa tomt till förfogande för uppförande av ny seminariebyggnad samt anläggande av skolträdgård.» Jag kan inte utläsa det på annat sätt — jag har försökt göra undersökningar i saken — än att meningen är, att Lunds stad utan kostnad för staten skall upplåta ny seminarietomt och ny seminarieträdgård. Jag kan även nämna ett annat område. Det gäller dövstumskolan i Lund. Det är meningen, att den gamla dövstumskolan, som ligger rätt centralt men som är olämplig för sitt ändamål, skall övertagas av Lunds stad, men att Lund skall upplåta tomt för den nya dövstumskolan. Man kan säga, att Lunds stad varit lätt att förhandla med; åtminstone så långt min erfarenhet sträcker sig har det inte varit några svårigheter utan gått ganska lätt att komma överens med staden. Om man är tveksam mellan två olika pris och har att göra med en part, som hittills visat tillmötesgående och som man i fortsättningen skall ha som part och träffa uppgörelser med, är det rätt naturligt, att man åtminstone anser, att det finns vissa skäl för det lägre priset.

Nu är detta, herr talman, ingen stor fråga. Det är egentligen en liten fråga, om man får det ena eller andra priset. Det har under hand meddelats mig, att reservanterna i statsutskottet egentligen inte tänka så mycket på denna sak utan vilja visa visst missnöje med byggnadslånebyråns sätt att göra värderingar. Nu har byggnadslånebyrån

en representant i denna kammare, och jag förmodar, att han, om så kräves, är villig att ta upp den här frågan.

Jag har, herr talman, här i största korthet velat redogöra för de skäl, som ha varit avgörande för Kungl. Maj:t vid ställningstagandet, och jag finner skälen fortfarande vara så goda, att jag för min del kan tillråda kammaren att följa utskottet, d. v. s. bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr SVENSSON i Grönvik (kort genmäle): Herr talman! Enligt statsrådets anförande var ett av skälen för att gå med på det lägre priset ett visst samarbete med Lunds stad i fortsättningen i fråga om seminarietomt. Det är ju inte alls okänt, att städer för erhållande av ett seminarium göra uppoffringar i det hänseendet. Frågan om seminarietomt ha vi redan behandlat. Där var det ju fråga om underhandlingar icke mellan Lunds stad och staten utan mellan Malmöhus läns landsting och staten, och jag kan inte riktigt finna, att det föreligger något samband mellan dessa två saker.

Jag kan inte riktigt finna, att det mellan dessa två ting råder något samband, som skulle utgöra ett starkt vägande skäl för den ståndpunkt som statsrådet här intagit. Jag vet inte om jag fattade statsrådet rätt, men jag fick den uppfattningen, att han menade att man skulle visa en viss mjukhet gentemot Lunds stad för att underlätta ett fortsatt gott samarbete i fråga om tomtaffärer. Om detta var statsrådets mening, måste jag säga att jag inte tycker metoden är riktigt smaklig.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att jag ej enbart avsåg att man skulle visa mjukhet gentemot Lunds stad för att i fortsättningen kunna, om jag så får uttrycka det, komma väl överens. Jag menade i stället att när en part visat

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

staten tillmötesgående, finns det skäl för staten att också visa tillmötesgående i en situation, där man har att välja mellan två pris. Och i detta fall är ju det lägre priset icke föreslaget av någon Lunds stad närstående institution utan av ett statligt organ.

Det föregående ärendet gällde visserligen ett markbyte, där Malmöhus läns landsting var ena parten och staten den andra. Men jag fäste uppmärksamheten på den upplysning som i propositionen lämnats därom att Lunds stad ämnade upplåta tomt till ny seminariebyggnad, och jag tog det såsom bevis på tillmötesgående från Lunds stads sida gentemot staten.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Det har fallit på min lott att i detta ärende företräda statsutskottets majoritet, ehuru ärendet behandlats på en annan avdelning i statsutskottet än den jag själv tillhör. Det har nämligen visat sig att de ledamöter av denna kammare, som tillhöra andra avdelningen, anslutit sig till reservationen, medan jag för min del, som deltog i utskottets plenisammanträde, ansåg att sakliga skäl talade för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Detta förslag har ju även tillstyrkts av statsutskottets majoritet. Sedan statsrådet nu utvecklat det väsentligaste av de skäl, som föranlett Kungl. Maj:t att förorda det lägre tomtpriset, kan jag göra mitt anförande förhållandevis kort.

Jag vill framhålla att staten under de senare åren nödgats alldeles särskilt inrikta sin uppmärksamhet på att söka hålla tomtpriserna nere. Det är bostadsförsörjningsorganet, statens byggnadslånebyrå, som fått uppträda som en statens mellanhand i syfte att tillse att tomtpriserna inte bli alltför höga, när det gäller bostadsbyggandet. Det förekommer inte alltför sällan att säljaren av mark är någon statsinstitution eller eklelesiastik myndighet. Ofta har man

vid dessa försäljningar tydligen resonerat på samma sätt som statsutskottets andra avdelning har gjort och som herr Svensson i Grönvik nyss gjorde, nämligen så att man bör söka taga ut så mycket för marken som över huvud taget är möjligt, eftersom medlen ju komma staten till godo. Vi ha haft beröring med detta spörsmål här i Stockholm. Den som här säljer råmark till bostadsändamål för det högsta priset är just staten. Man har resonerat som så, att staten inte bör underlåta att taga till sig vad som kan stå att vinna vid försäljning av tomtmark. Man tänker emellertid inte på att det blir andra som få bära kostnaderna för de höga tomtpriserna, nämligen de som skola bo i bostadshusen. I det nu ifrågavarande fallet är det visserligen inte fråga om mark som skall användas för bostadsändamål, men man bör ju dock hålla i sikte, att inte den ena markdelen skall betinga högre pris än den andra.

Som jag förut sade brukar det ofta förekomma, att byggnadslånebyrån får uppträda såsom mellanhand mellan Kungl. Maj:t och det säljande ämbetsverket och föreslå de tomtpris som anses skäligen med hänsyn till olika förhållanden. Man får sålunda taga hänsyn till de särskilda förhållandena på den ort varom är fråga, och man kan göra jämförelser med tidigare försäljningar av samma slag. Har man inte möjlighet till dylika jämförelser, får man taga hänsyn till andra omständigheter. I detta fall har i enlighet med det sagda Kungl. Maj:t remitterat markförvävsfrågan till byggnadslånebyrån, som med tillämpning av de principer den ansett böra vara vägledande åsatt ett visst pris.

Med anledning av herr Svenssons i Grönvik yttrande, att han och andra avdelningen i statsutskottet icke kunnat finna några sakskaäl för utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, måste jag i likhet med herr statsrådet framhålla,

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

att byggnadslånebyråns saksål redovisats såväl i Kungl. Maj:ts proposition som för övrigt också i det föreliggande statsutskottsutlåtandet på s. 9 och 10. Där finnes ett referat in extenso av vad byggnadslånebyrån anfört. Jag skall inte upptaga tiden med att läsa upp vad där står, eftersom var och en kan själv taga del av yttrandet. Jag förstår inte vad det skulle vara för ytterligare saksål som skulle behöva förebringas för att andra avdelningen av statsutskottet skulle påverkas därav.

Jag har sålunda inom utskottet utan vidare anslutit mig till den ståndpunkt, som statens byggnadslånebyrå intagit, så mycket mer som jag vid byggnadslånebyråns sammanträde godkänt hela det betraktelsesätt som byrån lägger på dessa frågor. Det är ur statlig synpunkt icke oviktigt att man tillser att markpriserna hållas låga. Markvärdet är ju inte absolut och något som utan vidare är fixt och färdigt. Ofta är värdet beroende på det pris som köparen är villig att betala för att erhålla just den mark varom fråga är eller det pris som säljaren vill åsätta för att göra sig av med marken. Där blir det alltså fråga om en uppgörelse mellan intressenterna. Men när det är ett statens eget organ som uppträder, måste man lägga mer objektiva synpunkter på det hela. Så har skett i detta fall liksom i en del andra.

Nu kan det ju med fog sägas att ett pris av 1 krona 50 öre per m², som Lunds stads myndigheter förklarar sig villiga att betala och som boställsnämnden tillstyrkt, inte är något uppskruvat pris. Allt detta tal om höga priser är ju beroende av den personliga ståndpunkt man intar i frågan. Men här har redovisats att försäljningar av näralligande tomtområden skett just för ett pris av 82 öre per m² och till och med för lägre pris, och då förefaller 1 krona 50 öre vara ett onödigt högt pris.

Jag tror sålunda att andra kammaren i detta fall bör följa Kungl. Maj:ts

och utskottets förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Wal-lentheim*.

Herr *STJÄRNE*: Herr talman! Jag kan instämma med herr statsrådet däri, att detta icke är någon stor fråga. Men då jag anser att den har ganska stort principiellt intresse, ber jag att få yttra några ord.

Det är så att Lunds stad har behov av en ny mera centralt belägen idrottsplats. För ändamålet anses ett markområde om 13,2 hektar åker, beläget i omedelbar närhet av den centrala stadsbebyggelsen, lämpligt. Markområdet i fråga ingår i s. k. löningsjordar för rektor vid katedralskolan i Lund och anses ha ecklesiastik karaktär.

Alltså förordnas vederbörande boställsnämnd att förrätta värderingen. Nämnden värderar marken, som består av god mylla av prima beskaffenhet på lerbotten och — märk väl — ligger i omedelbar närhet av den centrala stadsbebyggelsen, till 1 krona 50 öre per m² eller 198 134 kronor för hela området. Det föreslagna priset måste väl ha ansetts synnerligen skäligt, då ingen erinran mot detsamma gjorts av någon enda myndighet ända upp till kammarkollegiet och statskontoret, om man bortser från byggnadslånebyrån. Jag har sysslat åtskilligt med dylika värderingsfrågor, och jag har också den uppfattningen att det föreslagna priset 1 krona 50 öre är moderat, för att inte säga billigt. Det är inte alls ovanligt att byggnadstomter ute vid kyrkobyarna på landet värderats till ungefär detta belopp. Skall då samma pris för mark omedelbart intill stadsbebyggelse anses för högt? Så anser tydligen byggnadslånebyrån, som värderat området till 82 öre per m². Denna värdering har tillstyrkts av departementschefen. Byggnadslånebyråns värdering grundar sig

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

på det beräknade genomsnittliga värdet enligt generalplanen för stadens fortsatta bebyggelse. Detta är det enda avgörande. I byggnadslånebyråns motivering heter det bland annat: »På grund av fastigheternas i generalplan redovisade utnyttjande för annat ändamål än bebyggelse kan värdering icke verkställas på sätt sker vid beräkning av ett exploateringsvärde.» Av detta yttrande framgår med all tydlighet att aldrig så välbelägen mark, som ej i generalplanen råkar ligga inom bebyggelsekvarteren, skall betalas lägre än den mark, som ligger inom bebyggelsen. Man må kunna förstå, om ett sådant beräkningssätt synes något slumpartat ur marksäljarens synpunkt.

I ecklesiastik boställsordning finnes uttryckligen stadgat, att ecklesiastik jord skall försälas till i orten gängse pris. Skall denna lagbestämmelse numera ersättas med vad byggnadslånebyrån med anslutning till respektive tätorters generalplaner behagar bestämma? Man gör sig ovillkorligen den frågan. I så fall bör lagen ändras. Det synes också lämpligt att permittera samtliga hittillsvarande värderingsinstanser, när det gäller värderingar, där dylika generalplaner skola tillämpas. Värderingsinstanserna fördröja ju bara ärendet och kosta en del pengar. Då är det bättre att byggnadslånebyrån direkt får taga hand om ärendet, eftersom det ju i sista hand blir den som bestämmer. Centraldirigeringen blir då fullständig inom detta område, vilket väl också är meningen.

Jag har kännedom om ett annat ärende, som är likartat med det nu föreliggande. År 1946 beslöt Linköpings stad att inköpa ett område till villabebyggelse från ett ecklesiastiskt löneboställe. I detta fall begärde drätselkammaren, som företrädde köparen hos kammarkollegium, att få marken värderad av opartiska sakkunniga. Två på detta område synnerligen erfarna män förordnades till detta uppdrag. De verkställde en

mycket vetenskaplig och vederhäftig värdering och kommo till ett belopp av 175 183 kronor. Vid värderingen av marken hade de sakkunniga helt naturligt tillagt det särskilda värdet av den växande skogen. På grundval av denna värdering hemställde kammarkollegium hos Kungl. Maj:t att området skulle få försälas till det av de sakkunniga föreslagna priset. Men då förordnade Kungl. Maj:t byggnadslånebyrån att göra ännu en värdering. Byggnadslånebyrån nedsatte beloppet från 175 183 kronor till 120 000 kronor. Även här förbigås alltså alla värderingsinstanser och även de särskilda sakkunniga, vilka voro erkända auktoriteter på området. Anmärkningsvärd är i detta fall en del av byggnadslånebyråns motivering. Jag ber, herr talman, att ordagrant få citera denna del: »Värderingsmännen» — alltså de särskilt tillkallade sakkunniga — »ha vid sin uppskattning av värdet åsatt marken ett visst exploateringsvärde och därtill lagt värdet av å området växande skog. Riktigheten av ett sådant förfaringsätt kan ifrågasättas. Endast under den förutsättningen, att skogsbeståndet i huvudsak avsåges skola borthuggas vid exploateringen, torde det vara motiverat att säljaren finge tillgodoräkna sig skogsbeståndets hela värde. I förevarande fall synes områdenas värde ur boendesynpunkt till icke oväsentlig del ligga i att en relativt stor del av skogen får kvarstå. Till exploateringsvärdet bör således endast läggas värdet dels av den skog, som bör utgallras inom kvarters- och parkmark, samt dels av all skog på mark, som enligt stadsplan skall utläggas till gator. Exploateringsvärdet bör således i princip motsvara områdets värde i befintligt skick inklusive sådan skog, som lämpligen bör kvarstå efter exploateringen. — På grund härav synes i förevarande fall till markens exploateringsvärde böra läggas endast en viss del av skogens värde.» — Alltså: den skog, som inte nödvändigt måste avverkas, skall utan särskild värdering ingå i mark-

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

värdet! Jag vågar påstå att byggnadslånebyrån är tämligen ensam om ett sådant värderingsförfarande. Därtill kommer att förfarandet står i klar motsättning till ecklesiastik boställsordnings bestämmelser.

Det vill synas som om i detta fall likasom i det nu föreliggande byggnadslånebyrån värderat efter helt andra grunder än som enligt gällande lag gäller för ecklesiastik jord. För egen del är jag, herr talman, övertygad om att det föreslagna priset 1 krona 50 öre per m² är moderat, och jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! När jag lyssnat på denna debatt, har jag inte kunnat underlåta att göra en del reflexioner. Det är nog ofta så när det gäller statliga institutioner — och det gäller väl även riksdagen — att den ena handen inte vet vad den andra gör. Det händer att man, när man fattar ett beslut, inte erinrar sig de principer som man förut gått in för.

Det är utan tvivel på det sättet, herr talman, att när den nya bostadspolitiken lades upp här i landet, stod riksdagen enig om de principer som i detta avseende skulle läggas till grund för statsstödet. Bland annat gällde detta hyrorna i de nya husen. Men för att hyrorna skulle kunna regleras måste man lägga priserna på de tomtområden där husen skulle byggas såsom ett av de element som framför allt skulle kontrolleras. Det restes ingen opposition, när man beslöt anknyta dessa priser till förkrigspriserna. Alltjämt gälla dessa bestämmelser. Det har inte fallit någon i riksdagen in att kräva ändring av de sålunda fastslagna principerna, trots att vi varje år haft anledning att syssla med dessa frågor.

Det har emellertid visat sig under årens lopp, att vi haft en del element i detta land, som haft svårt att inordna sig

under dessa av statsmakterna fastslagna principer i fråga om bostadsstödet. Men, herr talman, det är oftast inte några enskilda individer, enskilda tomtjobbare, som uppträda på detta sätt. Det är oftast staten och dess verk, de som ha uppsikten över den ecklesiastiska jorden och ett av våra universitet, som under de gångna åren visat sig vara de som slå rekord i fråga om uppdyrkade tomtpriser. Man har under dessa år strävat efter att nå ett bättre resultat, och jag måste säga att det verkligen lyckats att under de tre sista åren åstadkomma avsevärda förbättringar, såväl när det gäller statens egna verk som beträffande kyrkojorden. Den enda som det inte gått att tala med har varit universitetet. Det har inte haft något som helst intresse eller behov att sälja sin mark, om det inte fått ett pris, som överstigit förkrigstidens med ungefär 100 procent.

Detta problem gäller inte bara städerna och tätorterna. Med den byggnadsverksamhet som börjat breda ut sig på landsbygden förekommer det mycket ofta att man köper sina tomter av kyrkojord, varvid försök göras att bringa priset i höjden. Under de sista åren har det enligt min erfarenhet lyckats att komma till rätta med åtskilliga av dessa problem. Herr Stjärne tycktes mig något erinra om den svenske biskop, som i ett ärende av denna karaktär skrev, att han inte kunde förstå att kyrkan hade något som helst intresse att lämna några offer för statens socialpolitik. Det må nu stå för hans räkning och för deras räkning, som hävda den meningen. Jag tror att det vore klokt om man på dessa håll försökte förstå vad det är staten syftar till när den använder den ena handen och att den andra handen bör försöka rätta sig därefter. Efter de bestämmelser som gälla för den statliga bostadspolitiken — och på dessa vilar ju värderingen i mycket hög grad — kan lån icke lämnas till byggnad, där tomtpriset icke motsvarar det av staten satta priset. Det betyder således, herr talman, att om tomtpriset

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

är så högt satt, att det överstiger vad som i princip är fastslaget när det gäller stödet till bostadsbyggandet, är det uteslutet att det statliga organet kan lämna några lån för en sådan byggnadsverksamhet. Man måste således försöka komma ihåg sammanhanget, när man talar om det statliga organets värdering av dessa ting. Det är ett värde som framkommit på grundval av de principer som riksdagen har fastslagit när det gäller den statliga bostadspolitiken.

Jag vill vidare påpeka ett annat förhållande, ehuru jag är fullt medveten om att en ändring kan ha inträtt på detta område. Men bara för några år sedan stod det i de affärsdrivande verkens instruktioner, att de hade skyldighet att se till, att de kunde ta ut högsta möjliga pris för tomtmark. Detta pris skulle alltså dessa statens verk taga ut utan att ta hänsyn till några andra omständigheter. Jag tror emellertid att dessa bestämmelser nu äro ändrade. Jag skall uttala den förhoppningen, att man på ett eller annat sätt — jag vågar inte säga hur det skall gå till — skall kunna klara upp dessa förhållanden även vad det gäller den ecklesiastika jorden, så att man slipper dessa tvistigheter, så att man slipper att säga gång på gång när det gäller statens verksamhet på detta område, att den ena handen inte vet vad den andra gör. Som det nu är ger man med den ena handen och tar igen med den andra. Folk börjar nog att så småningom förstå att ett sådant stöd inte är så allvarligt menat.

Jag har, herr talman, med vad jag anfört velat klargöra, att det inte är några ovidkommande synpunkter, som varit vägledande för byggnadslånebyrån, då den gått att avgiva sina yttranden. Det har skett i full överensstämmelse med de principer, som riksdagen lagt till grund för byggnadspolitiken och stödet till denna.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till statsutskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Grönvik (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Gävle slutade sitt anförande med att förklara, att det inte varit ovidkommande synpunkter som varit vägledande för byggnadslånebyrån. Jag tyckte i alla fall att han ansträngde sig att göra frågan till en mycket stor fråga.

Han talade i detta sammanhang om att man från statens sida vill ha ut så mycket man kan få för tomtmarken. Jag skulle vilja fråga herr Olsson i Gävle, om man har möjlighet att i närheten av Gävle få tomtmark till det pris, som här har föreslagits. Jag tror knappast att så är fallet. Jag tycker att man gör sig skyldig till ganska stora överdrifter när man talar om att man försöker få ut högsta möjliga pris. När man begär 1:50 per kvadratmeter för mark i en stad av Lunds storlek, kan man inte säga att man tar högsta möjliga pris. Hade det varit fråga om ett pris på 7 kronor per kvadratmeter, som det talas om i byggnadslånebyråns yttrande, eller ett ännu högre pris, hade man kunnat använda den argumentering som herr Olsson i Gävle nu begagnade. I det fall det här gäller saknas förutsättningar för att argumentera på detta sätt.

Herr STJÄRNE (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Gävle ville låta påskina, att vi som ha i uppdrag att verkställa värderingar skulle gå i spetsen när det gällde att driva upp priserna. Jag måste för mitt vidkommande bestämt säga — och jag vet vad jag talar om — att åtminstone när det gäller det distrikt och det stift jag själv tillhör är detta en mycket stor överdrift. Vi hålla oss alltid i underkant när det gäller priser på tomtmark. Enskilda marksäljare kunna ofta utan svårighet utfå betydligt högre priser än de priser vi sätta. Jag måste protestera på det kraftigaste mot denna beskylning, åtminstone när det gäller de områden jag känner till.

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

Vad skola vi för övrigt göra? Vi ha ju att rätta oss efter ecklesiastik boställsordning, där det uttryckligen heter att marken skall värderas till i orten gängse pris. Vi försöka rätta oss efter dessa bestämmelser och ändå gå något i underkant. Jag kan inte begripa hur vi skola klara oss med något annat förfarande. Då måste lagen utformas på ett helt annat sätt än nu. När det gäller skogsvärdering står det uttryckligen fastslaget i bestämmelserna, att skogen skall värderas särskilt och att skogens värde skall läggas till markens värde. Så har inte byggnadslånebyrån behagat göra, åtminstone inte i Linköping. Jag ber, herr talman, att få understryka att vi inte gå före när det gäller att skruva upp priserna utan vi rätta oss efter lag och författning. Samtidigt som vi se till, att vi inte överskrida våra befogenheter försöka vi verkligen att sätta priserna så, att de inte komma i överkant.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag fäster uppmärksamheten på att det hela tiden varit frågan om ett råmarkspris. Det blir ett helt annat tomtpris, när området är utlagt, än det pris vi här tala om. Då blir tomtpriset fyra, fem om inte sex gånger högre med hänsyn till all den uppläggning av gator och sådant som måste ske inom området.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Stjärne, att jag inte ett enda ögonblick har betvivlat rättrådigheten hos boställsnämndernas experter. Det skulle inte falla mig in. Jag har bara velat belysa förhållandena genom några exempel. Det finns många sådana. För ett par år sedan förelåg ett utlåtande från första lagutskottet som vimlade av exempel på hur man hade utnyttjat de möjligheter som föreligga att få ut ett högt pris. Jag har velat fästa uppmärksamheten på att dessa förhållanden måste på ett eller annat sätt klaras upp

— jag är inte beredd att för min del säga huru — så att riksdagen inte å ena sidan ger ett organ i uppdrag att taga ut vad man kan få ut i markpris och å andra sidan ger ett annat organ i uppdrag att se till att man inte överskrider det pris som gällde före krigets utbrott. Det måste finnas någon konsekvens när det gäller dessa ting. Om vi låta det fortgå på samma sätt som för närvarande sker kunna vi aldrig klara upp denna angelägenhet.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag skulle närmast kunna hålla med statsrådet Weijne när han säger, att detta inte i och för sig är någon stor ekonomisk fråga. Jag har även svårt att tänka mig att det kan vara någon politisk fråga. Det är här endast fråga om att staten skall sälja ett stycke mark till Lunds stad, och alla äro ju eniga om att denna försäljning skall ske. Meningsskiljaktigheten gäller bara värderingen av denna mark. Jag skulle tro att alla äro eniga om att marken skall försälas till ett pris som är skäligt. Jag förutsätter nämligen att ingen menar, att det är fråga om att genom denna försäljning ge en subvention till Lunds stad. Den saken bör väl vara alldeles klar. Herr statsrådet nämnde visserligen — och han betraktade det nästan som det stora trumfasset — att Lunds stad hade varit hyggelig förut genom att lämna staten tomt till seminarium o. s. v. Jag uppfattade detta närmast som ett nödargument från statsrådets sida. Vi veta väl alla att städer och samhällen tävla om att erhålla dylika allmänna inrättningar. Många städer skulle säkert vara lika generösa som Lunds stad om de finge sådana erbjudanden. Jag tror inte att denna beredvillighet från staten Lunds sida är någonting att ta hänsyn till i detta fall.

Gången av detta ärende är att boställsnämnden, vilken enligt vad man väl får förutsätta är sammansatt av per-

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

soner, som begripa sådana här ting och ha erfarenhet på området, och vilken som herr Stjärne påpekade vid sina värderingar har vissa direktiv att följa, gör en värdering av marken. Resultatet av denna underställes skolöverstyrelsen, som säger att den inte har någonting att erinra. Även stiftsnämnden säger att den ingenting har att erinra mot värderingen, och detsamma är förhållandet med kammarkollegium. Även den tjänsteinnehavare, rektor Bjerre, som beröres av denna försäljning, förklarar sig nöjd under visst förbehåll. Övriga instanser, som ha att yttra sig, justitiekanslern, statskontoret och domkapitlet, säga sig inte heller ha någonting att erinra. Köparen, som ju företrädes av drätselkammaren i Lund, säger visserligen att priset kanske är högt. Men det säger alltid en köpare. Ur köparens synpunkt är priset alltså godtagbart. Faktum är att köpare och säljare äro överens. Då träder byggnadslånebyrån in på arenan och säger: Det där är fel. Ni ha kommit till ett pris av 1:50 per kvadratmeter, men marken är inte värd mer än 82 öre per kvadratmeter.

Jag var med i utskottsavdelningen när representanterna för byggnadslånebyrån förklarade, hur de kommit fram till ett sådant pris. De gjorde inte anspråk på att ha företagit någon värdering i vanlig mening utan gjorde, som herr Olsson i Gävle också antydde, vissa spekulationer om vad marken skulle användas till. Just där ett bostadshus står, menade de, har marken ett visst värde. Blir det flera våningar på huset, ökas markvärdet. Men annan mark som gator och gårdsplaner eller kyrkogård, som en del av den mark det här gäller är avsedd att användas till, vore improduktiv mark, som praktiskt taget inte hade något värde. Jag har svårt att följa detta resonemang. Det är enligt min mening inte någon värdering som är hållbar.

Jag har visserligen sett att byggnads-

lånebyrån söker få tackning för sitt resonemang genom att göra en jämförelse med värderingar som skett vid andra försäljningar till Lunds stad. Man tar bl. a. som exempel värderingen av den kronan tillhöriga fastigheten Råby Lilla 17¹ i Lunds stad, som har försålts till staden för 82 öre per kvadratmeter. Men det är ju en stor gård på ca 120 tunnland, nästan en herrgård. Jag tycker för min del att 82 öre per kvadratmeter för denna fastighet är ett ganska högt pris jämfört med vad som ifrågasättes för det område det här gäller. Detta senare område består ju av 13 hektar mark, som ligger i omedelbar närhet av den centrala stadsbebyggelsen.

Det enda verkliga argument, som gör skäl för namnet, var det som herr Olsson i Gävle anförde och som även förut dragits fram i debatten, nämligen att staten inte skall medverka till att jobba upp tomtpriserna. Detta kan man instämma i. Men jag tyckte att herr Olsson i Gävle tog i nästan som om han tänkte på tomtpriserna på Gärdet i Stockholm, som äro uppe i 400 till 500 kronor per kvadratmeter eller kanske mer. I sådana fall kan man diskutera huruvida markvärdet har någon inverkan på hyrorna. Men i det fall det här gäller kan det inte ha någon inverkan, om man sätter ett pris på 82 öre eller 1:50 per kvadratmeter. Jag kan ett långt stycke godkänna det argumentet, att staten icke skall medverka till att tomtpriserna skruvas upp. Men när man kommer ner till ett pris av 1:50 per kvadratmeter kan väl ingen i rimlighetens namn säga, att detta pris är för högt.

Jag tycker att det rent principiellt kan ha en viss betydelse, att byggnadslånebyrån, sedan det skett en värdering och granskning i olika instanser, kommer och säger att detta är fel. Det vore, menar jag, ett väldigt bra sätt att avskaffa Krångel-Sverige, om man toge bort boställsnämnderna och allt detta

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

och utrustade en enda man i Stockholm med blyertspenna och pappersblock och läte honom avgöra saken. Det skulle förenkla problemet betydligt. Kvar står i alla fall, att ett tomtpris på 1: 50 per kvadratmeter i omedelbar närhet av Lunds centrala stadsbebyggelse inte rimligen kan sägas vara något dyrt pris och inverka på hyresnivån.

Herr SEFVE: Herr talman! Jag har alltid haft mycket stor respekt för de skäl, som framförts av statsrådet Weijne och detta är även fallet i dag. Men jag skulle förstått honom ännu bättre, om det varit så, att starka klagomål mot denna värdering framförts av staden Lunds representanter, vilket icke varit fallet.

Herr Olsson i Gävle framhöll, att staten inte skulle trissa upp priserna på marken. Det är någonting som vi allesamma kunna vara med om. Men när han säger, att tomtpriset skall vara detsamma som före kriget, betyder detta på grund av penningvärdets fall att vederbörande skulle skänka bort ungefär hälften av sin egendom. Det märkliga är att herr Olssons i Gävle resonemang stod i direkt motsats till det resonemang, som på andra avdelningen fördes av representanterna för byggnads-lånebyrån. Dessa förklarade nämligen, att orsaken till att de satt priset så lågt var, att området inte skulle användas till bebyggelse utan för ett annat ändamål, nämligen till idrottsplats. De gjorde gällande att om man använde marken till allmänna ändamål, såsom till sjukhusbyggnad, idrottsplats, parker o. s. v., skulle marken inte vara värd lika mycket som om man använde den till husbebyggelse. Det nämndes ingenting som helst om att man skulle försöka hålla hyrorna nere — något sådant resonemang förekom inte alls i detta sammanhang. En del av avdelningens ledamöter opponerade sig

just mot denna synpunkt att man skulle bestämma priset efter markens användning. Ty därigenom uppstår ganska stor risk för att ett dyrbart område kan användas felaktigt.

Vad herr Olsson i Gävle sade om att den ena handen inte vet vad den andra gör ställdes sedan i ganska god belysning. Samma dag som vi i statsutskottet in pleno behandlade den här föreliggande frågan, hade vi på andra avdelningen föredragning av ett ärende, där det också förekom en värdering av mark. Det gällde värderingen av serafimerlasarettets mark. Den kommitté, som utfört denna värdering, bestod av vanliga värderingsmän, och de hade kommit till den övertygelsen, att denna mark var värd något mer än 8 miljoner kronor. De hade utgått ifrån att den skulle användas till vanlig husbebyggelse och inte till sjukhusanläggning och hade därvid tagit hänsyn till den avkastning som höghus kunna beräknas giva. Men är det så, att man värderar efter sådana grunder i ett fall, bör man också göra det i ett annat fall.

Jag ber, herr talman, att för min del få yrka bifall till reservationen.

Herr MOSESSON: Herr talman! Statsrådet Weijne sade, att denna fråga var liten. Det kan nog vara sant, om frågan bara gäller denna angelägenhet, men herr Olsson i Gävle har satt in den i ett större sammanhang. Det är närmast med anledning av herr Olssons yttrande som jag tillåtit mig att begära ordet.

Jag talade för många år sedan med landshövding Kvarnzelius, när han var ordförande i djurgårdskommissionen. Jag talade vidare med Värner Rydén och med Anderson i Råstock i kommissionen som sysslade med dessa ting. Jag sade till dem: »Vad tänka ni egentligen på? När det är fråga om mark, som staten säljer genom djurgårdskommissionen, vet ni egentligen inte hur mycket ni skall få ut. Detta höga pris måste ju av hyresgästerna erläggas.»

Försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund.

Jag vet inte, om djurgårdskommissionen nyligen för bostadsändamål sålt mark här i stockholmsområdet till ett pris, som varit mycket lägre än beräknat efter 4 500 kronor för varje eldstadsrum. Det är således på det sättet, herr Olsson i Gävle, att det inte blott är i fråga om ecklesiastik jord eller universitetens jord som man passat på att sko sig. Vi få nog i stället, liksom herr Eriksson i Stockholm förklarade, när vi i förra veckan behandlade juristernas löner, slå oss för vårt bröst och erkänna att vi alla äro fattiga syndare. Framför allt tror jag att det är riksdagen och Kungl. Maj:t som härvidlag behöva bättra sig och behöva göra det snart. Jag önskar emellertid herr Olsson i Gävle all framgång i de sunda principer, som han vill följa. Det gäller bara att se till att det blir någon konsekvens i statens handlande på detta område.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag har begärt ordet för att helt kort motivera min ståndpunkt, då jag anslutit mig till den föreliggande reservationen.

Reservanterna ha funnit, att det pris, som boställsnämnden föreslagit, knappast kan betraktas som oskäligt. Jag tror ej att någon av kammarens ledamöter skulle vilja hävda, att det i detta fall i och för sig är för mycket med kr. 1:50 per m². De av oss, som något kände till boställsnämndernas arbete och deras sammansättning, menade, att där i stor utsträckning fanns en mycket värdefull sakkunskap, när det gällde att prissätta tomter och markområden. Boställsnämnderna ha, menade vi också, i sitt arbete visat, att de i allmänhet inte medverkat till att på något sätt trissa upp markvärdena. De ha ej heller ställt sig ointresserade för den sociala utvecklingen. Från flera håll har under debatten erinrats om att stiftsnämnden godtagit det förslag, som avgivits av boställsnämnden. Stiftsnämnden har, när den granskat detta ären-

de, helt säkert underkastat förslaget inte bara en formell utan en verkligt saklig granskning. Även övriga myndigheter med undantag av byggnadslånebyrån ha tillstyrkt boställsnämndens förslag.

Jag betonade inför statsutskottet och vill göra det även här inför kammaren, att jag inte på något sätt vill nedvärdera den sakkunskap, som byggnadslånebyrån representerar. Jag skulle ändå vilja ta mig friheten att göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att boställsnämnden ledes framför allt av intresset att få fram ett riktigt värde på marken i fråga. Jag tror mig våga påstå, att boställsnämnden därvid snarare håller sig i underkant än i överkant. Byggnadslånebyrån däremot representerar ett annat, visserligen mycket lofvärt intresse, nämligen att försöka hålla markpriserna nere. Detta förhållande har väl bidragit till att byggnadslånebyrån kommit väsentligt lägre vid prissättningen.

Enligt min uppfattning har man, när man nu liksom byggnadslånebyrån försökt lösa denna fråga genom att komma fram till det lägre priset, i verkligheten anammat någonting som i viss mån hör framtiden till och som vi ännu icke löst genom lagstiftning. Jag har den bestämda uppfattningen, att ett av de största problemen för våra stadsamhällen är frågan om den oskäligen markvärdesstegringen. Det kan nog ej dröja så länge innan statsmakterna ta upp detta problem. När detta knäckts, blir det helt säkert möjligt att på fullt laglig väg komma fram till de lägre markpriser, som både byggnadslånebyrån och väl även de flesta av oss här i kammaren finna högeligen önskvärda. I den dag som i dag är hade boställsnämnden näppeligen något annat att göra än att handla som den gjort.

Herr Sefve erinrade om en sak, som jag gärna vill stryka under. De av oss inom utskottet, som tjänstgöra på andra

avdelningen, kunde ej finna, att det nu föreliggande förslaget stod i överensstämmelse med de principer, som tillämpats beträffande ett annat ärende, som vi samtidigt haft att handlägga inom utskottsavdelningen. Inom andra avdelningen ha vi nämligen haft uppe till behandling frågan om Stockholms stads förvärv av serafimerlasarettet och dess tomtområde. Det visade sig då, att den första värdering som verkställts, vilken belöpte sig till åtskilliga miljoner kronor, inte tillfredsställde den statliga kommissionen, utan man lät anordna en ny värdering av det hela och fick upp det ursprungligen föreslagna värdet med två å tre miljoner kronor. Någon ställde inom utskottet litet skämtsamt den frågan till föredraganden i ärendet, om icke statens byggnadslånebyrå varit inkopplad även på frågan om förvärvet av serafimerlasarettet. Föredraganden negerade detta.

Herr talman! Vi reserverar oss således inte kunna tillstyrka något annat förslag än boställsnämndens, vilket ju tillstyrkts av det stora flertalet hörda myndigheter. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att den dag snart skall komma, då vi få en lagstiftning mot jordvärdestegring, vilket bör göra det möjligt för samhällena att tillhandahålla billig mark.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o i utskottets förevarande utlåtande nr 103, röstar

Pensionsreglering för statens krisorgan.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 90 ja och 81 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till riksbankens avbetalningslånecfond.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Pensionsreglering för statens krisorgan.

Föredrogs bankutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Fru EWERLÖF: Herr talman! Här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande. Jag har vidare inte väckt någon motion i frågan. Jag kommer självfallet därför inte att ställa något yrkande. Men jag vill ändå säga några få ord med anled-

Pensionsreglering för statens krisorgan.

ning av den föreslagna pensionsregleringen för vissa befattningshavare vid statens krisorgan.

Dessa befattningshavare ha icke tidigare i denna sin egenskap haft rätt till någon pension. Nu föreslår emellertid Kungl. Maj:t i propositionen nr 129, att en ändring härutinnan skall ske, så att vissa befattningshavare skola få denna rätt. Utskottet tillstyrker detta förslag.

Självfallet äro vissa villkor förknippade med denna pensionsrätt. Den skall göras personlig, och vidare skall den givas efter en viss skälighetsprövning. En karenstid av 36 anställningsmånader fordras vidare jämte viss minimiålder och maximiålder ävensom svenskt medborgarskap och heltidsanställning. Det är närmast med anledning av det sista villkoret, d. v. s. heltidsanställningen, som jag begär ordet.

Jag är medveten om svårigheterna att frikoppla pensionsrätten från heltidsanställningen. Det uppställda villkoret har emellertid haft den effekten, att, när det gäller exempelvis industrikommisionen, så ha de fem högsta kvinnliga befattningshavarna där, som varit anställda i kommissionen sedan dess början och haft en svår och tung arbetsbörda under krisåren, ställts utanför pensionsrätten.

Det är självfallet, som jag nyss sade, svårt att frikoppla pensionsrätten från heltidsanställningen. Man kan fråga sig, varför icke dessa kvinnor, som hittills varit deltidsanställda, övergå till heltidsanställning. Ja, detta sammanhänger dels med personliga förhållanden över huvud taget och dels med de gifta kvinnornas svårigheter att taga heltidsanställning, framför allt under nuvarande förhållanden med de svårigheter att få hemhjälp, som föreligga. Kvinnorna ställas helt enkelt inför valet att antingen sluta sin anställning eller att ta en deltidstjänst.

Jag vill emellertid betona, att man måste se detta problem inte bara ur

kvinnornas synpunkt utan även ur arbetsmarknadens synpunkt. Arbetsmarknaden behöver kvinnornas insatser, och rekryteringen av arbetskraft kommer givetvis att försvåras genom dessa bestämmelser.

Herr talman! Jag kan som sagt inte ställa något yrkande. Jag beklagar endast, att den skälighetsprövning, som förutsatts i utskottsutlåtandet, inte har kunnat få omfatta de kategorier befattningshavare, som jag här närmast berört. Jag har på detta sätt velat fästa kammarens uppmärksamhet på detta spörsmål.

Herr WIBERG: Herr talman! Jag kan gärna instämma med fru Ewerlöf så till vida, att åtskilliga skäl finnas för den utvidgning av pensionsrätten, som fru Ewerlöf ansåg lämplig. I all synnerhet kunna naturligtvis arbetsmarknadsskäl åberopas. En av anledningarna till att förslaget om pensionering av den grupp som det nu är fråga om över huvud taget framlagts är, vilket också utskottet betonat i sitt utlåtande, rekryterings-svårigheterna. Härmed vill jag emellertid inte ha sagt, att övervägande skäl tala till förmån för fru Ewerlöfs synpunkter. Utredningsmannen och Kungl. Maj:t ha naturligtvis, då vederbörande som villkor även i detta fall uppställt heltidstjänstgöring, haft goda skäl för denna ståndpunkt. Häremot kan givetvis invändas, att det är fråga om en alldeles speciell kategori av befattningshavare, för vilken särskilda regler böra gälla.

Som fru Ewerlöf också nämnde är det angivet i propositionen, att pensionsrätten är avsedd att vara personlig och subsidiär och att den skall beviljas efter skälighetsprövning. Problemet om att heltidstjänstgöring skall gälla som villkor för statlig pension är ju inte nytt. Jag skulle föreställa mig att Kungl. Maj:t, som ju i sista hand har att utforma närmare regler för pensionerna

Lag om försäkringsrörelse.

§ 7.

Lag om försäkringsrörelse.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LJUNGQVIST: Herr talman! Jag har inte för avsikt att här i kväll draga upp någon längre debatt om detta för försäkringsväsendet mycket betydelsefulla förslag. Det är intet tvivel om att det lagförslag, som här framlagts, kommer att innebära mycket genomgripande förändringar och en ganska genomgående omgestaltning av svenskt försäkringsväsende i många avseenden. På alla de olika stadierna av behandlingen av detta ärende ha emellertid försäkringsväsendets målsmäns uppfattningar fått göra sig gällande och komma till uttryck, och de ha i stor utsträckning även beaktats. Detta är också förklaringen till att detta förslag i den sista instansen före behandlingen här i kammaren, första lagutskottet, så enhälligt har kunnat omfattas av utskottsledamöterna, som fallet varit. Detta har ju heller inte alls gällt politiska frågor, utan det har gällt sakliga och försäkringsmässiga frågor, och lagutskottets behandling av ärendet har också präglats av en vilja att förstå de synpunkter och önskemål som framförts från försäkringshåll i detta förvisso för lekmannen mycket svårbevästrade ämne. Det gäller ju här i så hög grad tekniska spörsmål.

När jag nu, herr talman, begärt ordet i kväll, så har det inte varit för att komma någon principdebatt åstad, utan för att förklara varför vid detta utlåtande finnes avgiven en reservation, i vilken även jag instämt. Reservationen, som står på sidan 167, lyder: »Reservation av herrar Ewerlöf, Löth-

till den grupp det nu är fråga om, kommer att företaga en undersökning i anledning av fru Ewerlöfs påpekande och att Kungl. Maj:t därefter kommer att göra en avvägning. Skulle det visa sig att Kungl. Maj:t därvid kommer fram till att det föreligger övervägande skäl för att göra den av fru Ewerlöf önskade utvidgningen, men Kungl. Maj:t emellertid av formella skäl skulle finna sig förhindrad att inrycka en sådan utvidgning i de pensionsregler, som kunna bli följden av ett bifall till den föreliggande propositionen, har Kungl. Maj:t naturligtvis möjlighet att återkomma med tilläggsproposition till nästa års riksdag. Skulle Kungl. Maj:t vid sin prövning inte stanna vid ett sådant beslut, kan saken naturligtvis genom motion underställas riksdagens prövning.

Jag kan inte vara mera tillmötesgående mot fru Ewerlöfs synpunkter än vad som framgått av detta anförande, och jag ber att under hänvisning till vad jag nu sagt få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om reservbarnmorskornas pensionsförmåner;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livräntor till Lilly Holmin, Karin Persson och B. H. E. Sjölander; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, såvitt angår tolfte huvudtiteln.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Lag om försäkringsrörelse.

ner och Ljungqvist, vilka vid behandlingen av 4 § förslag till lag om försäkringsrörelse inom utskottet yrkat bifall till likalydande motionerna I: 273 och II: 429.» Jag fäster uppmärksamheten vid formuleringen. Vi ha inom utskottet yrkat bifall till det yrkande, som dessa motioner ha. Jag vill redan här förutskicka, att jag inte kommer att framställa något yrkande här i kammaren, eftersom jag finner detta meningslöst, men å andra sidan är det tillbörligt att jag ger till känna vad denna reservation egentligen innebär, så att kammarens ledamöter inte stå frågande inför denna reservation.

Jag ber då att få fästa uppmärksamheten vid följande bestämmelse, som står på sidan 30 i utskottsutlåtandet, 4 § tredje stycket: »Finnes den tillämnade rörelsen behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster Konungen bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession tillsvidare eller, där särskilda omständigheter föranleda därtill, för bestämd tid, högst tio år» ... etc. Det föreligger beträffande 4 § en motion, som vänder sig emot några uttryckssätt. Det gäller ordet »behövlig» och även orden »ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet». Reservationen riktar sig närmast mot ordet »behövlig». Orsaken är den, att i ordet »behövlig» kan inläggas — och skall inläggas enligt den kungl. propositionen — en rent kvantitativ betydelse.

I lagförslaget finns således uttrycket »behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet». Om ett företag inom detta avsnitt av vårt ekonomiska liv skall nyetableras, så kan man ju säga, att är det ägnat att främja en sund utveckling, så är det också behövt. Är ett sådant företag å andra sidan behövt, så måste det vara ägnat att främja en sund utveckling. Då frågar man sig varför dessa bägge bestämningar till-

kommit. Det framgår med all tydlighet, att med ordet »behövlig» vill man fästa uppmärksamheten på att en avvägning bör ske i fråga om antalet företag inom försäkringsväsendet.

Jag tycker för min del, herr talman, att det ligger någonting ganska statiskt i hela detta betraktelsesätt, att man från myndigheternas sida skall kunna avgöra, hur stort antal företag eller företagsenheter som inom ett visst avsnitt av näringslivet äro behövt. Jag förmenar — och det gäller inte bara uttrycket »behövlig» utan också uttrycket »ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet» — att den fria konkurrensen under den ganska stränga statliga kontroll, som gäller för försäkringsväsendet, är bättre ägnad att alstra en effektiv anpassning efter utvecklingens krav. Denna subjektiva bedömning från myndigheternas sida om vad som är behövt beträffande antalet företag eller vad som är ägnat att främja en sund utveckling kan inte vara av samma normgivande värde som den fria konkurrensen under denna statliga kontroll. Det är därför att jag har denna principiella uppfattning som jag tagit till orda och deklarerat den i kväll, så att kammarens ledamöter skola förstå orsaken till att denna reservation är fogad till utskottets utlåtande. Jag finner det som sagt meningslöst att göra något yrkande om bifall till motionen i detta avseende.

I ett annat avseende ha de önskemål, som framförts av försäkringsväsendets målsmän, icke tillgodosetts. Det gäller önskemålet att man i livförsäkringsrörelsens bundna fonder skall kunna få inräkna tre fjärdedelar av taxeringsvärdet hos de fastigheter, som försäkringsbolaget självt äger. Motiveringen härtill finns även angiven i utskottets utlåtande. Det säges där, att motionärerna ha till stöd för denna sin synpunkt framhållit, att några marginaler för oguldna skatter, kostnader och räntor icke behövt förutsättas beträffande

Lag om försäkringsrörelse.

dessa fastigheter ävensom att underhållet och skötseln genomsnittligt måste anses vara av avsevärt högre klass än för fastigheter i allmänhet.

Jag tror att var och en som något intresserar sig för och känner till fastighetsmarknaden måste ge motionärerna rätt i deras uppfattning på denna punkt. Det finns emellertid ingen anledning för mig att här i kväll riva upp en strid om detta detaljfrågor, eftersom utskottet tillmötesgått motionärernas synpunkter såtillvida, att man i utlåtandet givit till känna sin förståelse för att det kan finnas skäl för denna ståndpunkt. Nederst på sidan 25 säges det: »Även om vissa skäl otvivelaktigt tala till förmån för en högre länegräns beträffande försäkringsbolagens egna fastigheter, kan utskottet i nuvarande läge icke tillstyrka en undantagsbestämmelse beträffande dem.» Detta uttalande från utskottets sida ger vid handen en viss och icke så liten förståelse för motionärernas synpunkter, och därför har jag, herr talman, icke heller här någon anledning att ställa något yrkande.

Jag vill alltså betona, att det lagförslag, som här framförts och kommer att bifallas även av denna kammare, givetvis kommer att innebära genomgripande förändringar i försäkringsväsendet och skapa mycket arbete under kommande år. Å andra sidan vill försäkringsväsendets målsmän, som ha fått tillfälle att giva sina synpunkter till känna under ärendets behandling, gärna medverka till att detta lagförslag leder till en så ändamålsenlig utformning av vårt svenska försäkringsväsende som möjligt. Det är, herr talman, vad jag har att andraga.

Herr LINDQVIST: Herr talman! Herr Ljungqvist har inte ställt något yrkande, och det är därför kanske obehövt att det säges någonting från utskottets sida. Några ord kanske ändå böra anföras.

Jag vill då först säga, att jag helt och fullt instämmer med vad herr Ljungqvist sagt, när han betecknade det föreliggande lagförslaget såsom mycket omfattande och mycket betydelsefullt för försäkringsverksamheten här i landet. Lagförslaget omfattar ju nära 400 paragrafer. Endast detta säger oss att det är ett stort och omfattande förslag, som det skulle taga timmar att föredraga här i kammaren. Ja, det är inte bara så, att förslaget är stort, utan det är även svårt för den, som inte dagligen sysslar med försäkringsverksamhet, att helt behärska hela det stora område, som lagen omfattar.

Propositionen i denna fråga är mycket välskriven. Den är skriven på sådant sätt, att även den som inte är hemma på området vid läsningen kan förstå åtminstone det mesta av det hela. Inom utskottet ha vi också haft förmånen av att ha en utmärkt föredragande, vilken behärskar hela området. Vid genomgången av förslaget i utskottet och denna föredragning ha vi som vanligt gått igenom lagen paragraf för paragraf, och vi ha försökt att åtminstone någorlunda bedöma vad vi här föreslå riksdagen att antaga.

Det torde vara ganska sällsynt, att ett så stort lagförslag som detta kan av utskottet presenteras för riksdagen utan en enda reservant. Vi ha, som herr Ljungqvist sade, försökt göra vårt bästa, och vi ha strävat efter att gagna försäkringsverksamheten och dem, som äro anslutna till denna.

Jag sade att det inte fanns någon reservation. Det särskilda yttrande, som finns i slutet av utskottsutlåtandet, är ju inte någon reservation i vanlig mening, utan det är, som herr Ljungqvist sade, ett meddelande, att tre av utskottets ledamöter yrkat bifall till en motion, som syftar till en ändring i 4 §. Nu har herr Ljungqvist redan redogjort för vad denna paragraf innehåller, varför vad jag nu kommer att säga i huvudsak är en upprepning av vad herr

Lag om försäkringsrörelse.

Ljungqvist redan sagt. Ändringen som herr Ljungqvist och hans två kamrater vill ha synes inte vara synnerligen stor, men det är tydligt att den har en viss betydelse, kanske en ganska stor betydelse vid koncessionsgivningen. Det gäller 4 § 1 mom. tredje stycket, där det heter: »Finnes den tillämnade rörelsen behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster Konungen bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession...» o. s. v. Det är bara fyra ord dessa herrar vilja ha bort. Det är orden »behövlig och även eljest».

Reservanterna — om jag nu får kalla dem så — ha ansett att tillräckligt utrymme för behovsprövning kan erhållas genom det stadgade villkoret, att verksamheten skall vara ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. Detta kan låta bestickande, men utskottet har likväl funnit att övervägande skäl tala för den avfattning av paragrafen, som föreslagits i propositionen. Jag skall inte citera mycket av vad utskottet säger om detta, endast några ord. På sidan 14 säger utskottet följande: »Visserligen torde i regel någon motsättning icke föreligga mellan de kvantitativa och kvalitativa synpunkterna; förefinnes behov av ett nytt försäkringsbolag, är tillkomsten av ett sådant i allmänhet ägnad att främja en sund utveckling.» Utskottet säger vidare att föredragande statsrådet också framhållit, att behovsfrågan måste betraktas såsom ett särskilt betydelsefullt led vid prövningen av koncession för nya företag. Det är detta utskottet fäster sig vid, och utskottet delar den uppfattning statsrådet Kock här anfört. Med denna vår uppfattning ha vi inte kunnat gå med herrar Ljungqvist, Ewerlöf och Löthner, utan vi ha ansett att vad statsrådet anfört är hållbart. Det har inte funnits tillräckliga skäl för att göra den ändring reservanterna föreslagit.

Herr talman! Jag hade inte tänkt säga mer än vad jag nu sagt. Jag vill särskilt understryka vad jag sade i början, nämligen att det är en väl skriven proposition och att vi haft en utmärkt föredragande, vilket gjort sitt till att även vi, som inte arbeta på försäkringsområdet, kunnat bilda oss en säker uppfattning om vad som här föreslagits. Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet fru KOCK: Herr talman! Det är med uppriktig tillfredsställelse jag här begagnar tillfället att uttala mitt erkännande för den handläggning, som kommit detta mycket betydelsefulla och, såsom här tidigare sagts, även svärbemästrade lagförslag till del i utskottet.

De synpunkter, som herr Ljungqvist framlagt på frågan om behovsprövning vid tillkomsten av nya försäkringsföretag, ha tagits upp av herr Lindqvist. Jag skall därför icke uppehålla mig längre vid detta, men jag vill tillägga ett par saker.

Med all koncessionslagstiftning, som är förknippad med kvantitativa eller kvalitativa villkor för koncession, följer den risken, att man i tillämpningen lätt kommer in i ett statiskt tillstånd, som herr Ljungqvist sade, d. v. s. att man konserverar gamla förhållanden. Det är därför av yttersta vikt, att vid prövningen av koncessioner man har ögonen öppna för att det ligger i försäkringstagarnas intresse att nya företag komma till, när så är av behovet påkallat. Det blir således en avvägning mellan de fördelar och nackdelar som en ökad konkurrens kan ha. En nyetableringskontroll på detta område är icke avsedd att vara ett skydd för de äldre företagen och giva dem en monopolställning. Med de möjligheter, detta lagförslag ger att lägga sociala synpunkter och försäkringstagarnas intressen till grund för bedömningen,

Lag om försäkringsrörelse.

tror jag att riskerna för att de bestående förhållandena skola bli konserverade äro mycket mindre än i andra fall. Jag vill understryka, att mycket beror på den anda, i vilken man tillämpar lagens föreskrifter.

Herr LJUNGQVIST: Herr talman! Jag ber att i all korthet få uttala min tillfredsställelse över statsrådet Kocks uttalande.

Jag är själv i min borgerliga näring representant för ett gammalt och som jag tror mycket stabilt företag, och jag har bara velat ge uttryck för den uppfattningen, att det ligger en stor fara i att anlägga ett alltför statiskt betraktelsesätt på detta område och inte lämna plats för företagsamheten att ta sig uttryck även i detta avsnitt av näringslivet i form av nya företag. Det är därför jag med stor tillfredsställelse tar fasta på statsrådet Kocks förklaring, att det här inte förelegat någon som helst avsikt att låsa fast försäkringsväsendet vid en statisk nivå. Det kan ju — och jag tror, att det betraktelsesättet också låg bakom statsrådets uttalande — inte vara så, att den nuvarande organisationen av försäkringsväsendet i de enheter som nu finnas kan vara utvecklingens sista ord, utan denna har även i fortsättningen mycket att säga oss och mycket att ge.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat

första lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa inskränkningar i utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande över-

flyttande av vissa till justiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om möjligheten att undanröja faran för bländning av lyktor å motorfordon; och

nr 30, i anledning av väckta motioner dels om utredning av frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län, dels ock angående ett enklare förfaringssätt för bestämmande av äganderätten till s. k. myrslogar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Herr Allard avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion nr 553, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, angående vissa anslag till fångvården m. m.

Denna motion bordlades.

§ 10.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 437, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående omtryckning av samtliga gällande författningar, och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.35 em.

In fidem

Gunnar Britth.